

Handwritten text on aged, textured paper, possibly a manuscript or letter. The text is written in a cursive script and is partially obscured by a horizontal crease or fold across the middle. The visible text includes:

Handwritten text, possibly a date or name, at the top left.

1870

Handwritten text, possibly a name or address, in the middle right.

(1870) 12/24/70

Handwritten text, possibly a name or address, at the bottom right.

შეხვედბოდით სადმე და ისიც „წვრილ კაკალა სიმინდესაც ახლანდელი ჯიშის სიმინდის თესლი გამოიწერეს ადსიდან და გურიაში „ადესის“ სიმინდის ხმა გავარდა, დიდი და პატარა იმის მოყვანას შეუდგა და სიმინდის კულტურამ პურიც კი განდევნა. მაგრამ, როდესც გურია დარწმუნდა, რომ სიმინდის მოყვანა ახლანდელ პირობებში და ფასებში ხელსაყრელი არ არის, ისევე ჩქარა და მოუფიქრებელად სტოვებს სიმინდის დამუშავებას, როგორც ჩქარა მოჰკიდა ხელი მის მოყვანას. ამნაირივე ბედი ერგო შესანიშნავ ჩხავერის ღვინოს, რომლის ადგილიც ახალ-მოდის ადესისს უურყენმა და „ადესისის“ ღვინომ დაიკავა.

ამ ჟამად გურია ისეთ მდგომარეობაში არის, რომ ძველი შეურნეობის სიკოტრე და შეუფერებლობა შეიგნეს და ახალ შეურნეობის არც წესები და არც რაიმე ახალი დარგი შეთვისებულნი არა აქვთ.

ამ გაჭირვებულ დროს ჩვენი აგრონომების ვალია, მიაქცვიონ ხალხს ყურადღება რაიმე ახალ კულტურულ მცენარეების მოყვანაზე და დამუშავების შესაფერ წესებზე.

ამ მხრივ ჩაის მოყვანას აბრეშუმთან ერთად დიდი როლი შეუძლია ითამაშოს გურიის ცხოვრებაში. ამ მცენარის კულტურისათვის ნიადაგი მზად არის, მხოლოდ საჭირო იყო ტენიკური ცოდნა და სწორეთ დიდის მადლობის ღირსია ბ. ერ

ნ ა რ მ ვ ი

- 1) ქლექის წამლობა.—2) აუთიაქს და ექიმს ერიდეთ!—3) აკადემიების კონგრესი.—4) მცენარეთა მეორედ აყვავება.—5) ძვირფასი განძი.—6) ქალთა სამეფო.—7) ქალთა რიცხვი.—8) ქალთა მოქალაქებრივი უფლებანი ინგლისში.—9) ევროპიელ სახელმწიფოთა შეიარაღებული მშვიდობიანობა.—10) ლოთობა ინგლისში.—11) აშერიკული კონკურენცია.—12) ნოქტების საზოგადოება გერმანიაში.—13) არ გავცვლი სალსა კლდეებსა...—14) თაჯად-აზნაურობის სანუგეშოდ და სამწუხაროდ.—15) მომავლისათვის ზრუნვა.—16) ერთა შორის მშვიდობიანობის დამყარება.

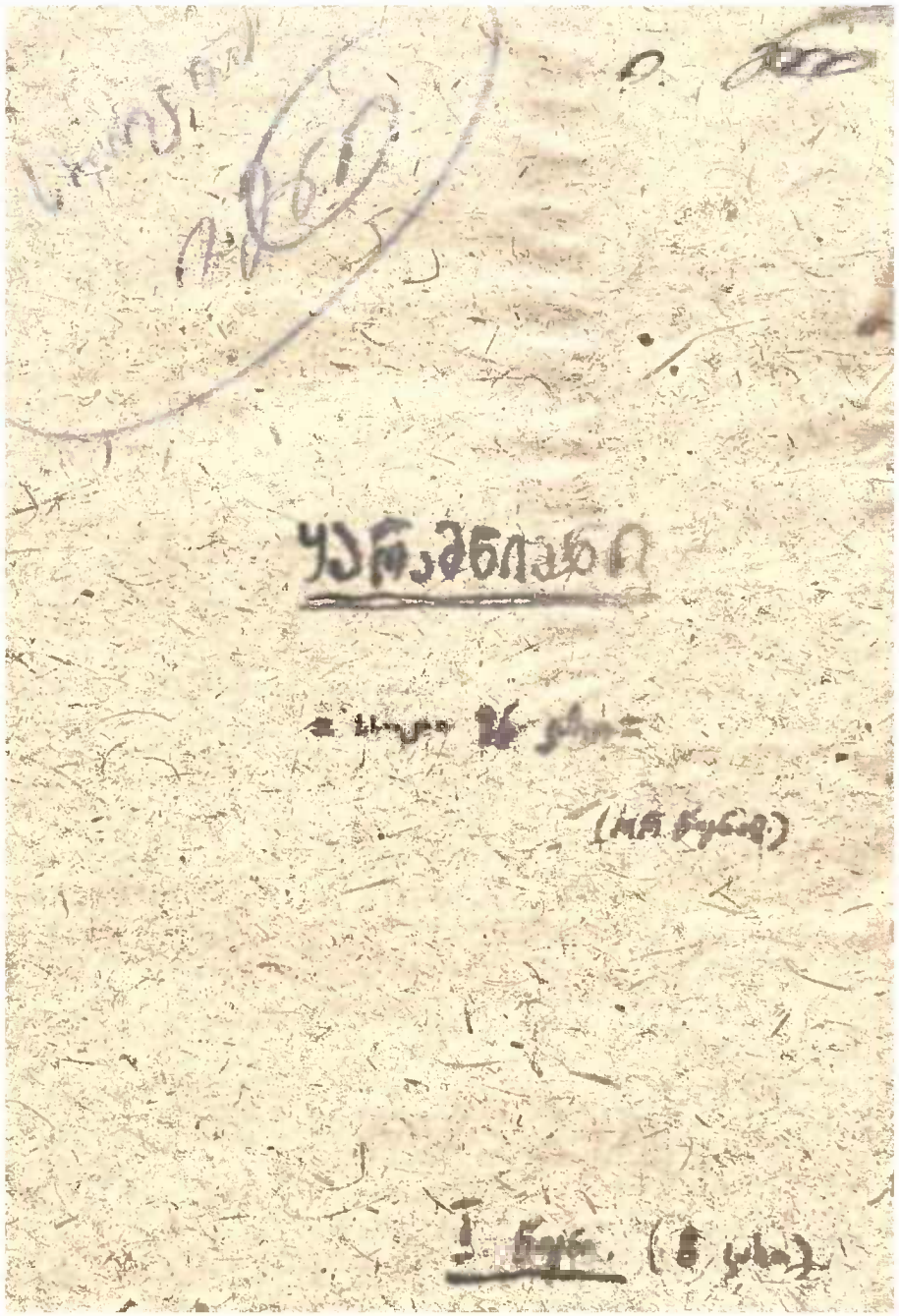
ყარამანიანი კარი IX. სპარსულიდან ქართულად ნათარგმნი
სახლთხუცის და სარდღოს თავ. დავით ორბელიანისაგან. „სამამოთ-
სასმენელი“. გამოცემა მეორე დ. ლაზარევისა. ტფილისი გვ. 102.
ფ. 45 კ. დაიბ. 1200 ც.

აქ მოთხრობილია ყარამანის უკანასკნელი საგმირო ამბე-
ბი, მისი სიკვდილი და შემდეგ ქუჩუკის გამოხვლა. საგმირო
ასპარეზზედ. წიგნში ორი უხვირო სურათია მოქცეული.

ამ წიგნს ხალხში დიდი გასავალი აქვს და დიდს ინტე-
რესს იწვევს, როგორც საგმირო პოემა. შიგ გატარებული
აზრები აღუძვრენ მკითხველს საგმირო საქმეებისადმი დიდ ტრ-
ფობას და გამოიწვევენ მასში მალალ გრძნობებს. მამულის სი-
ყვარული, დაჩაგრული და სუსტის დაფარვა-გამოსარჩლება—
ძლიერებთან შებრძოლება, თავისი სიტყვის შენახვა, ძმო-
ბის მტკიცედ აღსრულება, ქალის სიპატიოსნის დაცვა და
მისი პიროვნების ამაღლება, აი რა აზრებით არის გამთბარი ეს
ნაწარმოები და ხალხიც ტყუილად არ ეტანება მას. ენა, თუმცა
შეიძლება გრამატიულის მხრივ, გვეჩვენოს უსწორ მასწოროდ,
მაგრამ მდიდარი არის თავის ფორმებით, სხვა-და-სხვა ტენი-
კური სიტყვებით და პლასტიკითაც.

ყარამანიანი ღირსია იმის, რომ ჩამოერთვას იმის გამოცემა
დავიც გამოცემლებს და რომელიმე სერიოზულმა პირმა, ან
საზოგადოებამ იკისროს მისი ერთად ყველა წიგნების გამო-
ცემა შესაფერის წინასიტყვაობით. ჩვენი ძველი მწერლობა
უნდა დაედვას საძირკვლად ახალი მწერლობის აყვავებას. ამ
მხრივ ყარამანიანი, როსტომიანი, მოურავიანი და სხვა ასეთი
ნაწარმოებები უფრო მეტის ყურადღების ღირსი არიან, ვინემ
დღეს ვხედავთ.

Handwritten notes in red and blue ink, including a signature and the date "1904 წ." (1904).

Handwritten text in a non-Latin script, possibly including the number '100' circled in purple ink.

42526120

1122 16 2022

(1122 16 2022)

1122 (16 2022)

ყაჩაყანიანი

მეოთხე გამოცემა საკუთარის რედაქციით
დ. ჯაფარიძის მიერ.

Handwritten notes in the top left corner, including the name 'ყაჩაყანი' and the number '1895'.

Handwritten notes on the left side, including the name 'მ. შიშკერიძე' and the year '1914'.

1228

ქარი პირველი

ყარამანისი

სპარსულიდამ ქართულად ნათარგმნი სახლთხუცის და
სარდლის თავ. დავით ორბელიანისაგან. „საამოთ
სასმენელი“.

1228

(გამოცემა მეოთხე)

Handwritten red ink notes and signatures, including the number '1875' and other illegible characters.

გამოცემული

დავით ლაზარევის-მიერ.

Handwritten red ink signature or stamp at the bottom right.

თბილისი

ელექ. მბეჭ. ს. ლოსაბერიძისა, მოსკ. ქ., საკ. სახ., № 5.

1912.

შინაარსი

მოკლე ბიოგრაფია, სახლთხუცისა და სარდლის თავი. დავით ორბელიანისა. — თახ-მურად ხელმწიფის ამბავი და მისი გარდაცვალება შვილის ნაღველზე. — გვარჯასპის გახელმწიფება. — გვარჯასპის გარდაცვალება და უშანგის გახელმწიფება. — უშანგ-შაჰისაგან ინდოეთის ხელმწიფისზედ გალაშქრვა და გზასა ზედან ყარამანის შეყრა. — ყათრანის და ყარამანის საუბარი, ომი ძლიერი და საშინელი. — ყარამანის და ყათრანის ერთად შეყრის ამბავი. — ყარამანის უშანგ-ხელმწიფის დამორჩილება და ხლება. — გარდანქეშანისაგან ბარამის გაქევეების ამბის თქმა ყარამანის წინაშე. — აზრაიდ მეთილისმის ამბის მბობა გარდანქეშანისაგან. — აზრაიდ მეთილისმის შეპყრობისა და ბარამ-ჯიბილის მორჩენის ამბის მბობა ყარამანის წინაშე. — უშანგ-შაჰისაგან ინდოთა ხელმწიფისზედ წასვლა, გზასა ზედან ექვს-ფეხოვანისა და ოთხ-თვალოვანის მხეცისაგან ფალეევანთა დახოცა და ყარამანისაგან მისი შეპყრობა. — ინდოთა ხელმწიფის რაჰინდისაგან უშანგ-შაჰის ლაშქრის ჭვრეტა. — გარდანქეშან გრძნეულისაგან ინდოთა აიარის შიქარგის შეპყრობა და უშანგ-ხელმწიფის განთავისუფლება. — დუვზდი-ავსარ გრძნეულისაგან რაჰინდთან თავიანთ ამბის მბობა. — ინდოელთა და ერანელთა ფალეევანთა ომი ძლიერი, ყარამანისაგან ინდოთა ფალევენის ქაბულ-ჰინდის სიკვდილი და სხვათა მრავალთა ფალეევანთა და ლაშქართა დახოცვა. — ყარამანის და ინდოთა ფალეევანთა და მეომართა სპილოთა ომი ძლიერი და ფიცხელი, ყარამანისაგან მრავალთა დახრცვა. — სარვიხურმანის მოსვლა თავის მამის შემწედ. — ომი ინდოთა მეფის ასულის სარვიხურმანისა და ყარამანისა. — სარვიხურმანის ამბავი მოიხსენიეთ. — სარვიხურმანისა, ერანელთა და თურანელთა ფალეევანთა და სარდალთა ომი ძლიერი და სარვიხურმანისაგან უშანგის მრავალთა ფალეევანთა შეპყრობა. — ყათრანის და სარვიხურმანის ომი ძლიერი და სარვიხურმანისაგან ყათრანის შეპყრობა. — სპანდიერ-ბარის მოსვლა ინდოთა ხელმწიფის შემწედ და მისგან ფიცხელი ომის გარდახდა. — ყარამანისა და გარდანქეშანისაგან ინდოთა ხელმწიფის მეჯლისისა მისვლა, ერანთა და თურანთა ფალეევანთა გამოხსნა და ყარამანისაგან მრავალთა ფალეევანთა და ლაშქართა დახოცვა. — სპანდიერ-ბარისაგან უშანგ-შაჰის ფალეევანთა დახოცვა და ყარამანისაგან მისი სიკვდილი. — უშანგ-შაჰისა და რაჰინდის შერიგება ყარამანის და სარვიხურმანის შუამავლობით. — გარდანქეშანისაგან ბედ-კეთილობის წალკოტის ამბის მბობა სარვიხურმანის წინაშე.

კირველი კარის სურათები.

1) ყარმანი.—2) ყარამანის და ყათრანის ერთიერთმანერთის გაცნობა.—3) ყარამანი ექვს-ფეხოვან და ოთხ-თვალოვან ზღვის მხეცს იჭერს.—4) ყარამანისა და სპანდიერ-ბარ ფალეენის ომი და ყარამანისაგან მისი სიკვდილი.

თავ. ღაკით ორბელიანი

1716—1796.

საკიროდ ვრაცხ, გავაცნო რამდენიმე სიტყვით, ჩვენი პატივცემული „ყარამანიანის“ მკითხველები—სახლთ-ხუცი და სარდალი თავ. ღაკით ორბელიანი, ამ „ყარამანის“ მთარგმნელი სპარსულიდამ ქართულ ენაზე.

მეჩვიდმეტე საუკუნის ნახევრიდამ, ქართულ ენაზე სახალხო მწერლობის დასაწყისმა, სრულიად ახალი მიმდინარეობა მიიღო. ჩვენ როგორც ვხედავთ ამ ხსენებულ საუკუნის ნახევრამდის ქართულს ენაზე სახალხო მოთხრობაები თურმე ძალიან მცირედ იწერებოდა, თუ სწერდნენ რასმეს, იმასაც იმ გვარ მოხუხუხოს და დამაუძღურებულის შინაარსით, როგორც ამ უამად იპოვება პლექსიანი, აბრამიანი, შალ-ვაჟიანი და მრავალი სხვანი. ამ საუკუნის ნახევრიდამ კი, ქართულს ენაზე, სრულიად სხვა ნაირმა წიგნებმა იჩინეს თავი, ეს სხვა ნაირი წიგნები არიან, სპარსულიდ ნათარგმნი ზღაპარ-სიტყვაობის მინაგვარი მოთხრობაუბი, რომელშიაც აწერილია სხვა და სხვა გმირთა და ფალეფანთა მოღვაწეობა და გულოვნობა, თავიანთ ქვეყნის პატრონობა უცხოელთ მონობისაგან, სხვა და სხვა თემთა და ქვეყანათა დახსნა და მშვიდობიანათ ცხოვრება. მთელი სპარსეთის სახალხო ზღაპრულის რომან-მოთხრობაების შინაარსი სულ ამისთანაებს შეიცავენ, ყველგან და ყოველთვის, აქ, ან ქალის სიყვარულის გამო ბრძოლას წაიკითხავთ და ან სხვა რომელიმე მხრის მოწაობის გამო ატეხილ ომებსა.

ქართველებმა ამისთანა ნაწერების მნიშვნელობა ერთობ ადრე შეიტყეს, და ამიტომაც მიჰყვეს ხელი სპარსულით თარგმნა სხვა და სხვა გმირობისა და ფალეფანობის რომან-მოთხრობაების ქართულს ენაზედ. ამ თარგმნის მიზანი ის იყო, რომ მით აღედრად გმირული

მიმართულება ხალხთა-შორის. ამისთანა წიგნებს ქართველების მდგომარეობა აუცილებელ საჭიროებად მოითხოვდა, რადგანაც საქართველოს ერს, ერთობ დღე და ღამ განუწყვეტლივ ბრძოლა ჰქონიათ, როგორც სპარსებთან, აგრეთვე ოსმალებთან, ლეკებთან და სხვებთან. რა იყო ამ ბრძოლის დროს მათთვის უმთავრესი საჭიროება? რასაკვირველია გმირობა! გმირობა და ამ გმირობისათვის იგინი არამც თუ მარტო ხლმით იბრძოდნენ, არამედ მწიგნობრობითაც კი ამხნევებდნენ ერს.

ერთი ამისთანა მწიგნობარ პირად ჩათვლება, თავადი ლავით ორბელიანიც, რომელსაც სპარსულის ენიდამ უთარგმნია მთელი „შარამნიანის“ წიგნი, რომელიც შეადგენს თექვსმეტ კარს (ესე იგი თექვსმეტ ნაწილს), დიდის ღვაწლით და შრომით, მშვენიერ ქართულს ენაზე.

განსვენებული ლავით ორბელიანი, „საქართველოს ისტორიაში“ გამოჩენილ პირათ ირიცხება. ეს განსვენებული ლავითი, ორბელიანთ ოჯახს ეკუთვნის, თურმე ძლიერ დახლოებული ყოფილა ქართველ ბატონიშვილებთან, და თანამედროვე პირიცა, ერეკლე მეორისა.

პატარობისას ლავითმა მიიღო სწავლა ტფილისის საკათალიკოზო სკოლაში, ამაზე საკმარისი გავლენა ჰქონია იმ ძალას, რომ იმ დროს, ორბელიანთ გვარში მთელი გუნდი მოღვაწეობდა ქართულის მწერლობისათვის. ლავითმა შეისწავლა ქართული წერა-კითხვა, მწიგნობრობა, სპარსული, სომხური და სხვანი. რამდენჯერმე ეს სპარსეთშიაც იქმნა წარსული, სამეფო სხვა და სხვა საქმეების გამო. სპარსეთში ყოფნის დროს, იმან საკმაოდ შეისწავლა სპარსული ენა და მწერლობა, იმას იქ ყოფნის დროს დაუწყევია „შარამანიანის“ კითხვა და ეს წიგნი მას ისე მოსწონებია რომ, როცა საქართველოში დაბრუნებულა, „შარამანიანის“ ერთი ხელთ-ნაწერი თან წამოუღია და საქართველოში ყოფნის დროს მის თარგმნაც დაუწყევია, ორბელიანს ჯერ სრულიად ნათარგმნი არც კი ჰქონია რომ, მის შინაარსის ცნობები მთელს ერში მოჰფენილა და ყველა თურმე დიდის სურვილით ისმენდა ამ წიგნის გმირებთ მოთხრობას. „შარამანიანის“ ხელთ ნაწერი წიგნი თურმე დღე და ღამ ხმარებაში ყოფილა, ასე რომ არ ყოფილიყოს, მაშინ ყოვლად შეუძლებელი იქმნებოდა ამ „შარამანიანის“, ამ ორ საუკუნის განმავლობაში ასე გავრცელებულიყოს ჩვენს ხალხში.

ზანსვენებული ღავით ორბელიანი იქამდის გამოჩენილი და შესანიშნავი პირი ყოფილა საქართველოში რომ, ამ გამოჩენილ მხედართ-მთავარს; თვით მეფე მრეკლევ დაენათესავა. მრეკლე მეფემ ღავით ორბელიანს მიათხოვა თავისი ქალი თამარი. სახლთ-ხუცობა ღავითს ამ დანათესაობის შემდეგ მიუღია. მრეკლესთან ასეთ დაახლოვების შემდეგ, ღავითი სარდლობაში უფრო განცხოველებულა, როგორც მეფის სიყვარულით, აგრეთვე თავის ერთგულობით.

მრეკლე მეფეს ისე ომი არ შემთხვევია რომ, ღავით სარდალს მონაწილეობა არ მიეღოს ომში და არ დასწრებოდეს, და პირველი ადგილიც დაუჭერია. ღავითს ბევრს ომში გამოუჩენია თავი და თავისი მხედრული ნიჭი და ერთგულება. მრეკლე მეფესაც ძლიერ მიღებული ჰყოლია თურმე, არც ერთი სამეფო საქმე არ გადასწყდებოდა და არ გაკეთდებოდა, უდავით სარდლოთ, ყველა სამეფო საქმეებში მონაწილეობა მიუღია.

ღავით ორბელიანი უმეტეს ნაწილს სომხეთში სცხოვრებდა რადგანაც სომხეთში იყო დანიშნული სარდლოთ. ღავითმა სომხეთშიაც კი დაამშვენა არე-მარე, სოფლებს გაუმაგრა ციხეები, კოშკები, გალავნები, ეკლესიები და სხვანი. სოფლებს დაუყენა მცველები, რადგანაც იმ ჟამად, მტერთაგან ამ მხრებში სოფლებზე ხშირად იყო თავ-დაცემა.

მოკლედ რომ მოგახსენოთ, განსვენებულის პლატონ იოსელიანის სიტყვით, ღავით ორბელიანს აღუშენებია და გაუმაგრებია გაოხრებული სომხეთიც კი.

უკანასკნელ ალა-მაჰმად-ხანის დროს ომში 1795 წელს ესეც კი დასწრებია და მძლავრათაც უომნია, მაგრამ ქართველებს იმ ჟამად საქმე ერთობ გასჭირებიათ და დამარცხებულან. ამ გვარ უბედურმა შემთხვევამ ღავით ორბელიანზე ცუდათ იმოქმედა, ავად გახდა ღავითი და ერთი წლის შემდეგ ე. ი. 1796 წ. თავის სამშობლო ქვეყნას გამოესალმა სამუდამოდ. ამის სიკვდილით დიდი დანაკლისი მისცემია, საქართველოს სამეფო მმართველობას.

„შარამანიანის“ გარდა, ღავით ორბელიანს სხვაც რამე დაუწერია თუ არა, ამისი ჩვენ არაფერი ვიცით და არც არაფერი სჩანს თარგმნილი „შარამანიანის“ გარდა, ლექსები კი უწერია, რომლის რამდენიმე ლექსმა ჩვენ დრომდისაც მოაღწია.

ღავით ორბელიანის ნათარგმნმა საამოთ სასმენელმა „შარამანიანმა“ საქართველოში იქამდის მიაღწია და გავრცელდა, რომ ჩვენ

IV

საჭიროდ დაეინახეთ ცალკე წიგნაკებად გამოგვეცა; რადგანაც „შარამანიანის“ ერთიანად დაბეჭდვას დიდი შრომა და ხარჯი უნდებოდა. ამიტომ ნაწილ-ნაწილად დავიწყეთ ბეჭდვა. რომ მყიდველთ გაუადვილდეთ, მთელი წიგნის შეძენა, ესე იგი თექვსმეტი კარის (წიგნაკისა).

დ. ლ ა შ ა რ ე ვ ი.

გაზაძის ბიძა

კ ა რ ი ზ ი რ გ ე ლ ი

ყ ა რ ა მ ა ნ ი ა ნ ი

სწარსულიდამ ქართულად ნათარგმნი სახლთ-სუცის და სარდლის თავადი დაუით ორბელიანისაგან საამოთ სას-
ქენელი.

3ირველ ჟამად სწარსეთს შინა იყო ხელმწიფე დიდი, რომელსაც სახელად ეწოდა თახ-მურად, ესე იყო მარტოხელი და ამაღლებული ე-
გელსა სწარსეთს ზედა. ჟამს ამის მეფობისს ქაჯთა და დევთაგან კაც-
თა ნათესავთა მრავალი ზიანი ეცემოდა; თახ-მურად ხელმწიფემ ესე ე-
გელივე შეიტყო და არა მცირე მწუხარებას მიეცა. მასვე ქვეყანას განშ-
რებული ვინმე იყო, რომელსაც სახელად მაჭლაილ ეწოდა.

მაშინვე თახ-მურად ხელმწიფე მაჭლაილთან მივიდა და ქაჯთა და
დევთაგან კაცთა ზიანობა გამოუცხადა. ამა მაჭლაილ განშორებულს ენა-
წინასწარმეტყველისგან ქაჯთა და დევთა შეპყრობის ღოცვა ესწავლა და
იმანაც თახ-მურად ხელმწიფეს ასწავლა. შემდეგ ამის კაცთა ნათესაობა მრ-
ვალ ზიანს აძლეგდნენ ქაჯთა და დევთა. ქაჯნი და დევნი შეიყარნენ თავიანთ
მეფესთან და ესე თავიანთ ზიანი გამოუცხადეს. მან ხელმწიფემან დი-
დათ და საზარელად სულთქმა დვიპლთაგან აღმოახდინა და უბრძანა: ზეი!
ქაჯნო და დევნო, თქვენ არ იცით თუ მე კაცთა ნათესავთაგან რამდენი
ჭირი მინახავს და რამდენი ვნება გარდამხედია! თქვენ კაცთა ნათესავთა
ცხლათ ვერას ავნებთ, უნდა სხვა რამ გრძნებით რასმეს ეცადოთ.

ქაჯთა და დევთა მოახსენეს: აწ რასაც თქვენ გვიბრძანებთ, ჩვენ
სამსახურზედ მზათა ვართო.

მაშინ ქაჯთა მეფემ უხასუხა: „თქვენი უმთავრესი მტერი, ერთი თახ-მურად ხელმწიფე არის და მეორე მაჭლად განშორებული, მის განშორებულის სიხლადვეს მისვლა თქვენ არ ძალ გიძსთ, ამისთვის რამ იგი უოველთვის ლცვად განმზადებულია და მარადის ანგელოზნი მისად მცველად იმყოფებიან და არადეს არ განშორდებიან. აწ თქვენი გრძნეულება უნდა მოიხმარეთ თახ-მურად ხელმწიფეზედ, იმაზედ უნდა მიხვიდეთ და უთუოდ იმას ავებთ რასმეს. ამისთვის რამ იგი ხელმწიფე, უოველთვის ლხინსა და განცხრომასა შინა იმყოფება, მას ზედან ჟამი იკდეთ რამ მაგიერი მიუგოთო“.

ქაჯნი და ღვენი მსწრაფლ თახ-მურად ხელმწიფის საფებლად განემზადნენ, ზოგნი ჭაერთ და ზოგნი ხმელეთით გაემართნენ, მარადის ჟამის დაცემას ცდილობდნენ; მაგრამ გაუჭირდათ რა ვერ დაიცვენ ჟამი.

იმ ჟამად თახ-მურად ხელმწიფეს ერთი ძე ესვა სამის წლისა, რომელსაც სახელად უარამან ერქვა. მშენებით მისი მკზავსი არავინ შობილიყო, მეომრობა და ფალეგნობა მაშინვე ეტყობოდა. ამავე ხელმწიფეს ერთი ძმა ჭყვანდა ისეთი ფალეგანი, რომ იმისი ნახვა მტერთათვის საზარად კმა იყო, სახელად გვარჯასპს უხმობდნენ, შვიდ-თავიანი ვეშაპი მრისხანების დროს წინ ვერ დაუდგებოდა. ამ გვარჯასპსაც ერთი ძე ჭყვანდა, სახელად უათრანს უხმობდნენ. იმ ჟამად უათრანი შვიდის წლისა იყო. დღეს ერთსა უარამანი და უათრანი ორნივე ბიძაშვილნი, ჟმარწვილეურის წესით ერთ წალკატში თამაშობდნენ, მათი ზეგარდამო განგება ესე იყო — ღვეებმა დრო დაიცეს და მათ ურმათა ზედა სამტეროდ დაეცნენ, ვინაიდან უათრან უფროსი იყო, იმას ვერ შეჭბედეს და უარამანი ღვეებმა ჭაერში ადიტაცეს და წაიყვანეს.

ეს ამბავი თახ-მურად ხელმწიფეს მოხსენდა, უოველსა მხარეს ძე თვისი სძებნა, მაგრამ ამბავი ვერა სცნარა. თახ-მურად ხელმწიფე ამ შვილის მწუნარებაზედ დასწეულდა და ამიერ სოფლით გარდაიცვალა.

აქ გვარჯასპის განხელმწიფება.

რა ესე სოფელმან თვისი მუხთლად ქცევა მოიხმარა თახ-მურად ხელმწიფეზედ და შვილის მწუნარებით გარდაიცვალა. იკლავდა უოველი სამეფო სპარსეთისა და სტიროდა უოველი ერი. რა გლოვისაგან მოიცაჯეს, დიდებულნი შეიყარნენ და ხელმწიფედ გვარჯასპი დასვეს და განაგებდა უოველსა სპარსეთსა. იმ ჟამათ რადესაც უარამანი ღვეებმა

ადიტაცეს და უაფის მთის კალთაში, ჭეიათის მინდორზედ მიიყვანეს, სიდაც მათი სამყოფი იყო, — და მათ ზრდა დაუწვეს. დევთა განზრახვა ეს იყო: ვინაიდგან უარამანს ფაღვენობის სხე ეტეობოდა, თავიანთ წესზედ უნდა აღეზარდათ და იმის შემწეობით, კაცთა ნათესავთა ზედა შური ეძიათ. რაოდენმა ხანმა განვლო. რა უარამანი ცამეტი წლისა შეიქმნა მათ შიგან დიდათ სხელთვან ფაღვესად გამიხნდა. რა თექვსმეტის წლისა შეიქმნა, მართლად რომ გამიხენილ ფაღვესათ შეირიცხებოდა, ასეთი სხე იქანია, რომ მისნი წინააღმდეგნი მისს ჭვრეტას ვერ გაუძლეებდნენ. წერილი ესრედ იტყვის: „ამის გვარში ამისთანა არავინ დაბადებულაო“. უარამანი განრისხებულ ჟამს, რომელ დევსაც ხელს მოჰკრავდა, ერთს ადაჯზე გასტყუარცნიდა. რაოდენსამე ჟამს ამ დევებში დარჩა. დღეს ერთს ორმოცდა შვიდი ზღვის ხარი მოკლა, ტყაგები გახდა და სიგდებელი ქამანდი დასწნა; იგი ხარები ერთი მერეზედ გარდაბა, აიღებდა და მიწას ზედა დასცემდა. იმ ქამანდს წელში გამოიბამდა, ორმოცნი დევნი გასწევდნენ, მაგრამ ადგილიდამაც ვერ დასძრავდნენ. ამა დევთა შინა უოფის და შეჭირვება ბევრი მოითმინა უარამანმა. დევები ბევრს ეცადნენ რომ უარამანი თავიანთ ქცევასზედ მოეყვანათ, მაგრამ ვერა გაწვესრა. რა უარამანმა ნახა რომ ამ დევთა ქცეულება ბილწი იყო, თვისი საქმე და მათი ვინაობა გამოიკითხა. ესრედ უთხრა: „სწორეთ მოთხარით, თქვენს სამყოფში და ხელში მე რაგორ ჩამოვარდი? მე თქვენ არა გგვართ და თქვენს სამყოფში რათა ვარო?... რაგორც იყო გამოიკითხა თავის საქმე და შეიტყო, რომ კაცთანათესავი იყო თვითონ და არა დევთა. რომელთაც მოზარვით მოეყვანათ. უარამანმა რაოდესაც ესე შეიტყო, დევებს უმეტესი სასჯელი მოუძატა. ამისგან შეწუხებულთა დევთა უარამანი მძინარე ჭვარში ადიყვანეს თავის სამამაცო იარაღით შეკაზმული, წაიყვანეს თვისსავე ქვეუნი მხარეს ერთს მთაზედ გაუშვეს. ერთი შუბიც გვერდით დაუდეს და დევნი ეგრეთვე უკან მიიქცნენ. უარამანს ჯერეთ კაცის სხე არ ენახა და მხეტთაებრ მთასა ზედა დავიდოდა, მხეტთა თანა შეექცეოდა და მისი სამყოფი იგი ადგილი იყო.

აქ გვარჯასანის გარდაცვალება და უშანგის განხელმწიფება.

0 მ ჟამათ სოფელმან თვისი მუხთლად ქცეულობა გვარჯასანზედაც იხმარა და ხელმწიფე გვარჯასანზედ ამიერ სოფლით გარდაიცვალა. დემტი-იფიანდის ხელმწიფე მუჰლეჰქილან-შაჰას შვილი, ერან-თუთანის ხელმწი-

ფე უმანგო, სპარსეთში გახელმწიფდა. ამა უმანგ-ხელმწიფემან შვიდი იუღიმი (ე. ი. შვიდი სამეფო), ხელმით დაიპყრო და სპარსთა სამეფოსაც დაეპატრონა. შვიდის იუღიმის შვიდნივე მეფენი ამისგან გაქცეულნი ინდოეთის ხელმწიფე რაჭინდთან მივიდნენ და უმანგ-შაჰისგან თავიანთზე მძლავრობა და ქვეყნების წართმევა შესჩივლეს. ამ შვიდთავე მეფეთ უნდოდათ რომ, ინდოეთის ხელმწიფე რაჭინდი უმანგზედ საბრძოლველად მოეყვანათ და მისის შემწეობით თავიანთივე სამეფონი დაეპყრათ. რაჭინდმა იმათის გულისთვის ბრძანება გასცა და წარსასვლელად თავადრიგი იწვეს. ორმოცჯერ ასი ათასი მეომარი ლაშქარი მოიწვია, ცი-და-ათი-ათასი მეომარი სპილეთი შეჭყარა და უმანგზედ საომრად წამოვიდა.

რა უმანგს ესე ამბავი მოხსენდა, რომ მისგან გაქცეულნი მეფენი ჰინდთა ხელმწიფესთან მისულან შეხვეწნიან, იგი ხელმწიფე რაჭინდ შემწედ მოჰყავთ და დიდს ლაშქრით მოვლენო. ამ ამბვის მსმენელმა უმანგმა სთქვა: „ჩემი სწადელი ეს იყო რომ ჰინდთა ზედა წავსულები და აწ ესე ამბავი ჩემთვის კეთილი მიზეზია წასვლისათ. მასვე წამსა ბრძანა, ჩვიდმეტო ასი ათასი მეომარი ლაშქარი შეიყარა და ინდოეთის მხრისაკენ გამგზავრდა“. ესე ამბავი ინდოეთის ხელმწიფესაც მოხსენდა ვითარ უმანგ-შაჰი ჩვიდმეტო ასი ათასის მეომრით წამოვიდაო. რა იმ შვიდ მეფეთ ესე ამბავი ესმათ, დიდსა მწუხარებას მიეცნენ. ამ ამბვის მსმენელმა რაჭინდ-ხელმწიფემ ხელნი შეიტუეზა, სიცილი დაიწყო და სთქვა: „სჩანს რომ უმანგ-შაჰის ადსასრული მოახლოებულა და სიცოცხლის მისი ფიასა ადვსებულათ, თორემ იმისთანა მტირე ლაშქრით ჩემებრ დიდ ხელმწიფეზე საომრად ვითარ მოვაო? ეს ჩვენთვის კეთილი იქმნა რომ, ჩვენი გზა შემოკლდა და ჩვენს სიახლოვეს მოვაო“. საცა ეს ამბავი მოხსენდა, თვისი ლაშქარი იმავე ადგილს დაუენა.

აქ უმანგ-შაჰისგან ინდოეთის ხელმწიფეზე გალაშქვრა და გზასა ზედა ყარამანის შეურა.

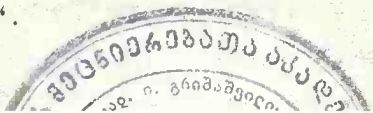
სქეთ მხარეს უმანგმა სამის წლის საზრდო მოამზადებინა და ინდოეთისაკენ გაემართა. ლაშქრის სიდიდითა ნელად დაიარებოდა. ამ სიარულით იქ მიაღწიეს, სადაც ყარამანი დევთა გაეშვათ, რომელ მთასაც ამჟამათაც „ყარამან-დაღს“ უწოდებენ. ყარამანს ვინაიდგან ჯერეთ კაცი თვალთ არ ენახა, ველად და მთაში მარტოდ დაიარებოდა. მას დღესა ერთი ხადირი შეეყარა და იმას დევნა დაუწყო. იმ ხადირის დევნაში ერთს

მადლ მთის წვერზე ავიდა, ოთხსავე მხარეს ეურება დაიწყო და ნახა რომ, ერთის მთის ძირზე ცოტადღენი ლაშქარი მოდიოდა, რა ცოტად ძირს ჩამოვიდა ნახა რომ, ცოტა ლაშქარი კი არ იყო, ერთი ზღვის-ოდენი ლაშქარი იყო და მინდორი სრულიად ლაშქარით ადვსილიყო და მათი ფეხის ხმა ერთს ალაჯს ისმოდა. მრავალი დროშები გაეშალათ და იმ დროშებთან გმირები და ფალავნები იდგნენ, ისეთნი რომ თითო-თითოდ სიმაღლით დროშებს მისწვდებოდნენ, და მათის სხილოთა და მარტო-რქების დრიაღს ქვეყანა შეძრწუნებინა. როდესაც უარამანმა ესრეთი ლაშქართა განწყობილება ნახა. ძლიერ მოეწონა და მცირე ხანს მათ მომავლობას უჭვრეტდა, ნახა რომ თორმეტი დასტა ერთს ვიწრო გზაზედ მოვიდოდნენ, ორმოც ათას მარტორქებზედ მისდომნი. ფალავანნი დროშებ გაშლილნი მოწინავედ მოდიოდნენ. ამ დროშებთან ერთი ფალავანი მოვიდა უფითელ მარტორქაზედ მჯდარი. რომელიც დიდსა მთასა ემზგავსებოდა, სამოცი მწერთა სიმაღლე ჰქონდა. თავი თავსა ეხურა და სამამაცოდ შეკაზმული იყო, ერთ სხვა მარტორქას მის საჭურველი იარაღი ეკიდა, და ახოვნებით სხვათა ფალავანთა წინ მოუძლოდა, და მათ უკან ჯარი მოზდევდა და ამ წესით მოვიდოდნენ. რა უარამანმა ამ ლაშქრის ესრეთი განწყობილება იხილა, სთქვა: ახლოს მივალ და ამ ლაშქარს კარგა გავშინჯავო. მთილამ ძირს ჩამოვიდა და იმ ვიწრო გზის სიახლოვეს მივიდა. შუბს დაეხინა და ლაშქარს ჰვრეტა დაუწყო. ამ ლაშქართაგან ორმოცმა ცხენოსანმა ცხენები გაქუსლეს და იმ ვიწრო გზის სიახლოვეს მივიდნენ. რა ამ ცხენოსანთა შეხედეს ნახეს რომ, გზის სიახლოვეს ერთი ახლად მოწითებული ჭბუკო ვინმე სდგას, ისეთი რომ მთას ემგზავსება, ორმოცდა ხუთი მწერთა სიმაღლე აქვს, ერთ შუბზედ დაჭუდებია და მრისხანის თვალით ლაშქარს უჭვრეტს. ამ ცხენოსანთაგანი ერთი წინ მივიდა, უარამანს მიუხლოვდა და უთხრა: „სქი! კაცო, შენ ვინა ხარ! რომ ესოდენთა ლაშქართა წინ უდგენარ და გზა შეგიკრავსო? ან სირცხვილი არა გაქს და ან არ გეშინიანო?... რა უარამანმა ესე სიტყვები მოისმინა, განრისხებულმა შემოხედა. რა იმ კაცმა მისი განრისხება ნახა, ესრედ შეშინდა რომ, სიკვდილად მიიწურვა— და მსწრაფელ უკუ მოიქცა. უარამანმა საშინელის ხმით შემოხდას და უთხრა: «ეგრე ამაყათ საუბარი და ეგრე მსწრაფელ გარე შექცევა ვითარა წესია? აწ სად წახვალ ხელთა ჩემთაგანა? შენ გენება ჩემი გზილამ ჩამოყენება! მომიცადე და გიჩვენებ ჩემი გზილამ ჩამოყენება ვითარ იქნებაო!» რა ესე სთქვა მას კაცს მსწრაფელ წამოეწია, სარტყელსა ხელი მიჭყო, ცხენილამ აკლიჯა, აიუვანა თავს შემოივლო და მიწასა ზედ ისე

დასცა რომ, ძვალი ხორცთაგან აღარ გამოირჩეოდა. რა მათ ლაშქართა
ყარამანის ესეთი სიმინე ნახეს, ერთობით შემოუტოეს. რა ყარამანმა
მათ ლაშქართაგან სამტრედიდ შემოტყვევა იხილა, მარჯვენა ხელი მარ-
ცხენა გვერდსა შემოიხვია, მარცხენა ხელი მარჯვენა გვერდსა და ერთი
ისრედ შესძახა მადლის ხმით რომ, ოთხსაგ მხარეს ოთხს აღაჯზედ
მისი ხმა გაიგონებოდა, ამ ხმის მსმენელნი იმ ლაშქართაგანნი, ზოგნი
უსულო იქმნენ, ზოგთ ცნობა დაეფანტათ, ზოგთა ეგონათ იმ მთების
დაგლეჯა და ერთმანერთს ეცნენო. მის ხმის შიშით წინა ლაშქარი უკან
შეიქცა და უკანა წინა. ერთმან მოლაშქრეთაგანმა ყარამანს დაუძახა: ჭეი!
ფალევეანო, ეგ ძალი რომელი შენა გაქვს, თუ შენ უშანგ ხელმწიფეს-
თან მოხვალ, დიდს ზატის მიდებო, თორემ ყათრან ფალევეანი, ბარამ-
ჯიბილი და გარდანქემანი, რომელნი ამას ახლავან, თუ ნებითა შენითა
არ მოხვალ, იგინი ძალათ მოგიფეანენ და თავსა თვისსა გაცნობებენო.
რა ყარამანმა ესე მოისმინა, ესრედ უხასუხა: „ჭეი! სწულაო, ჩემი მე-
მარი ვეშაში უნდა იყოს, თვარემ ყათრან, ბარამ-ჯიბილი და გარდანქემან
რასა ჭკვიანო! ანუ უშანგ ხელმწიფე ვინ არისო? რა ესე სიტყვა დას-
რულა, მაშინვე ამს ხელი მიჭყო. რა განრისხებულმან ოთხმოც ათასს
მარტორქაზედ მსხდომთ ფალევეანთა შემოუტოვა, იგინი ერთი მეორეს
ეცნენ, მსწრაფელ გაიქცნენ და ყარამან უკან მისდევდა. იგი წინა დრო-
შასთან მომავალი სამოცის მწერთის სიმადლის მქონებელი ფალევეანი-
ჯიბილი-გაბარის სულთნის შვილის-შვილი იყო, სახელად ბარამ-ჯიბილი
ეწოდა. რა ბარამ-ჯიბილმა შემოხვდა, ნახა რომ ერთ უცნობ ფალევეან
ვისმეს ოთხმოცი ათასი ფალევეანი წინ წამოუერთა და ვითარ შავარდენ-
ს მტრედის გუნდი ეგრეთ ხოცვით მოსდევს, მცირე ხანს დადგა
და მისსა ამს უჭვრიტა. რომელსა კაცსა ყარამანი ცხენთაგან აიფანდა
და მიწასა ზედა დასცემდა, იგი მიწასთან კასწორდებოდა, რომელსაც
კაცსა თავსა ხმაღსა სცემდა კაცსა და ცხენსა შუა გაჭკვეოდა, რომელსაც
ერთს მეორეს შემოსტყუარცნიდა, ორნივე უსულო იქნებოდენ. რა ბა-
რამმა მისი უსრეთი სიმინე ნახა, დიდათ მოეწონა და სთქვა, ეს ემარ-
წვილი კაცი კარგ ვისმეს ჭკავსო. ბარამმა მასვე წამს თვისი იარაღი
მოითხროვა, საომრად შეიკაზმა, ჭკრა მარტორქას ქუსლი, ყარამანს მი-
უხტა და თავსა ლახტი დაჭკრა, ყარამანს ჯერეთ ლახტი არავისგან სცე-
მოდა და მისგან დიდათ ეუცნოვა. მაშინ ყარამანმა თვისი ლახტი თავსა
შემოიფლო და ბარამს დაჭკრა. ბარამს ისეთი ძლიერი ლახტი არავის-
გან სცემოდა, მაგრამ უფნებლად გადაჩხა. ამ ორთა ღმერთა ძლიერი
ომი, უშანგ-მაჭას მოახსენეს: „ვითა ერთი ახლად მოწიფებელი ჭაბუკი

გმირი, ვიწრო გზის სიანხლოვეს იდგას, ჩვენსა ლაშქართა შემოურთივა, თხზმაცი ათასი მარტორქაზედ მსხდომნი ფაღვეანნი წინ წამოიყარა, მათგანნი მრავალი კაცი მოკლა და აწ ბარამ-ჯიბილი და იგი მომხებნ. თუ ხელმწიფის მოწულაება არ შეეწევა მისი ომი არც ბარამ-ჯიბილს და არც ამ ლაშქართ ძალ-უძისთა“. რა ხელმწიფემ ესე მოისმინა, არა მტირკეს მწუნარებას მიეცა და განკვირვებით ბრძანა: „ვით შეიძლება ეგ, ერთი მარტო კაცისაგან ესოდენთა ლაშქართა წინ დგომა და ბარამისაებრ ფაღვეანის ომის გასწორება. ესოდენი ხანია ბარამის ზურგი არავის უსახავს, შვიდ იულოში ომი ვერავინ გაუსწორა, ორმაცი წელიწადია იმისი წინააღმდეგი არავინ გამოჩენილა, ჯანი-ჯუნუმის ციხეში რაოდენნი სხელოვანნი ფაღვეანნი დახლცა, რომ იმ უამიღგან მისი მოწირდაწირე არავინ გამოჩენილა და აწ რა მოხდა, რომ ერთი კაცი ესოდენთა ლაშქართა წინ უდგას და ბარამს ეომება? ანუ ჩემებრ დიდის ხელმწიფისაგან ვითარ არ ეშინიან“. თვისსა ფაღვეანებს უბრძანა: „მოიჭირვკეთ, უამი არის მოხმარებისა და ომისა“. წარმოსდგნენ უოგელნი დიდებულნი და სტრატეგატნი, ხელმწიფე დალოცეს და მოახსენეს: „ჭეი! მადლო ხელმწიფეო, თუ მას კაცსა ერთი ძლიერი ძალა და ფაღვეანობა არა ჰქონდეს ამ საქმეს ვერ გაბედავდა, თუ არა ერთი კაცი ვითარ იკადრებდა ჩვენთან ბრძოლასაო, ერთი კაცი რა არის, რომ ესორენთა ლაშქართა და წარჩინებულთა ფაღვეანთა წინ უდგას და ებრძვისო! ამ სიტუვასზედ ხელმწიფე განრისხდა და ბრძანა: „აწ წახდა სახელი ჭაბუკობისა თქვენისა. თუ თქვენ არ ძალ-გიძსთ მისი ბრძოლა, მე წავაღ და ხმლითა ჩემითა გარდავსწევკეთ, ან მოვკლავ და ან შეპურობილს მოვიყვან“.

ამ სიტუვასა ზედა ვერა რომელმა ფაღვეანმა სიტუვის მოხსენება ვერ აკადრეს. რა მტირე ხანი გამოხდა, უათრან ფაღვეანი წინ წარმოსდგა, რომელიც ტახტის მიღველი ფაღვეანი იყო, ხელმწიფე დალოცა და მოახსენა: „ადიდოს დემრთმა მეუობა შენი, აწ რასაც ბრძანებთ, შემძლებელი ხართ, მაგრამ ესე არს ვედრება მონათა შენთა, რათა ჩვენ სამსახურსა თქვენსა ზედა დავიხოცნეთ და მეუობა თქვენი მშვიდობით სუფევდესო. ჩვენ ესოდენთა ფაღვეანთა რა ხელი გვეურების, თუ ერთი კაცის ომიც არ ძალ-გიძის, აწ მე გავაღ და იმ კაცს ესოდენთა ლაშქართა და ფაღვეანთა დახლცვას შევანანებ. და თუ ჩვენს ხელმწიფეს ნებაჲს ჩვენი ომის ჭვრეტა, მობრძანდეს“.

აქ ყათრანისა და ყარამანის საუბარი და ომი საშინელი და ძლიერი.

ყათრანმა მაშინვე თვისი საომარი იარაღი მოითხოვა, მსწრაფლათ მოიღეს და მძიმედ შეიჭურვა, სხვანი ფალეუანნიც დაემზადნენ, ხელმწიფეც საჭვრეტელად წაბრძნდა და იმ ალაგს მივიდნენ სადაც ყარამანსა და ბარამ-ჯიბილს ომი ჰქონდათ გაცხარებული. რა ახლოს მივიდნენ ნახეს, რომ ბარამ-ჯიბილის დასტა არეულიყო და თვისსა ალაგსა წუობით აღარ იდგნენ. ამ ლაშქარ შუა ერთი ახალ-მოწიფებული ჭაბუკი დგას, რომელიც ბრწყინვალე ვარსკვლავსა ჰტავს, ორმოცდახუთი მწერთა სიმაღლე ჰქონდა, ლახტი ხელთა ეჭურა, ბარამ და იგი ჭაბუკი საკვირველს ბრძოლაში იყვნენ, ისე რომ მნახეთავთვის საზარათ კმა იყო. რა ყარამანმა შემოხედა სხვათა მომავალთა. მაშინ ძლიერებას თვისსა მოუმატა საზარელის ხმით შესძახა და ბარამს სარტყელსა ხელი ჩაუგდო ცხენიდან აიყვანა, იგი მოედანნი ირგულივ შემოატარა და საშუალ ალაგს მიწასა ზედ დასცა, იგი ღომთა ღომი ყარამანი ცხენიდან კარდახლტა. ბარამს საგდებელი შესხნა, მისივე საგდებლით ხელ-ფეხი შეუკრა და მოედანზე დაგდო. რა სერაბ ფალეუანმა ბარამი ამ დღეში იხილა, ერთს ზღვის ნადირზედ იჯდა მოუხტა და ყარამანს თავს ერთი მძიმე ლახტი დაჰკრა, თუმცა არა სცემოდა ყარამანს ისე არად შეიმჩნია. შემდეგ სერაბს ხელი მიჭყო, მხეცი-დამ აიყვანა. თავსა შემოიფლო და მიწას ისე დასცა რომ სერაბის სახე მიწას დაჩნდა. რა სხვათა ფალეუანთა სერაბი ესრედ დაცემული ნახეს, ერთობით შემოუტოეს. მაგრამ ყარამანს ომი ვერ გაუსწორეს და სირცხვილყელნი გაბრუნდნენ. როდესაც ყარამანისა ესრეთი ძალი ნახეს, გულსა შინა ფრიადი შიში მიეცათ, ამას იტყოდენ ნეტარ რომლისა ქვეყნის ვეშანი ჩამოვარდა და ანუ ეს რა მოგვეკლინათ. რა უშანგ-ხელმწიფემ ესე საქმე იხილა, დიდად განრისხებულმან ყარამანის ომი თვითონ მოინდომა და ცხენი გაიგდო. ყათრანი რომელიც ტახტის ფალეუანთა უხუცესი იყო, მივიდა ხელმწიფის ცხენის სადავეს ხელი შესტაცა და მოახსენა: «წეი, ხელმწიფეო! ამ ახლის ჭაბუკისგან ყოველსა გაბრთხილება გვმართებსო, ჩვენნი ფალეუანნიც კი ქვეყანაზედ კაცს არ იდრიდნენ მაგრამ, ამას ომი ვერ გაუსწორეს. აწ მეც ფარვანსა ვითხოვ, რომ წარვიდე და მე შევება». ესე სიტყვა სთქვა, ხელმწიფეს გამოესდმა, შავსა ტაიჭსა შეჭდა და მოედანს საომრად გავიდა. რა ყარამანს მიუახლოვდა სალაში მისცა, მანცა შდაბლად სალაში მოსცა. ყარამანს ყათრანი დიდათ

მოეწონა. რა ფათრანმა შეხედა წარმანს, ჰირსა ხელმწიფობის სახე შე-
ატყო და გუფსა შინა სთქვა: «ცუდსა ვისმეს არა ჭკავსო». წარმანს
მას წამადინ თუ არა. მუქართით ხმა არავისთვის გაეცა, მაგრამ ფათრანი
რომ მოეწონა საუბარი დაუწყო. ფათრანმა უხასუხა: «სქეი ფაღვეანო
ვინ ხარ, რომ ესოდენსა უთვალავ ლაშქარს ებრძვი და ესოდენსა უწესო
საქმეს იქო, ვით არ იცი რომ, ბოლოს სახანუღად შეგკეპნების, უშანგ-
ხელმწიფეს ვითა ესწორებიო?». «სქეი ფაღვეანო! არ უწეი, ამა ლაშქართა
შინა ისეთი ფაღვენები არიან რომ, ყაფის მთის დევებს ადვილად ინა-
დირებენ და აწ შენ მარტო ერთმა მოლაშქრემ რა უნდა გაწყო? შენ,
შენსა გონებასა შიგან შეიგნე, თუ ამ ფაღვეანთა და ლაშქართა ომი
ვით არ საჭირო უნდა იყოს. აწ შენ წარმოვედ და ხელმწიფისა ჩვენი-
საგან შეცოდების შენდობას გიურვებ, ჩვენი მეფე შემცოდეთ მიმტყვებე-
ლია და მოწყალე, ფაღვეანთა ჰატივის მიმცემი, შენ შენი ამაუბა დაუ-
ტყვე და ხელმწიფესა ჩვენსა დაემორჩილე». რა ესე სიტყვები წარმანმა
მოისმინა, დიდად განრისხდა და გამწურაღმა ესრედ უხასუხა: «სქეი, ფა-
ღვეანო! მე არცაწავის სიტყვით მოვსუფვარ და არცაწავის რჩევით გა-
რე შევიქცევიო, ჩემი საწადელი ეს არის, რომ მიხდოვი ესე კაცთა სი-
სხლით შევდებო და ამ ლაშქართა ზხორცითა, ამ მთის ხადირთა სერი
უყოფო». რა ფათრანმა ესე გაიგონა, თუმცა შეატყო რომ ეს ფაღვეანი
სისხლის დვრით არ გაძდებოდა, თუნდა უშანგ-შაჭის ლაშქრის გარდა.
ერთი ესოდენი ლაშქარიც სხვა ფოფილიყო, იმათგან ერთიც ცოცხალი
ვერ გადაურჩებოდა, მაგრამ ომისაგან კიდე სხვა ღონე არა იყო. რა
ესე დაიდასტურა, ლახტსა ხელი მიჭყო და წარმანს შეუტია და ესრედ
შესძახა: «სქეი წარბო ვინმე აქ მოსუფო! გამიფრთხილდი რომ უჭ-
კუოსა თავსა შენსა ამ ლახტით ჭკუა მოეცემის. ლახტი დასაკრავად შე-
უმაღლა, თავსა შემოიფლო და დაგვრას უზირებდა. წარმანმაც შეატყო
რომ, ეს ფაღვეანი კარგს ვისმეს ემსგავსებოდა და თავისი ლახტი უფა-
რა, ფათრანმა მოუქნია ლახტი და წარმანს ესრედ დაჭკრა რომ, ყოველ-
მა ტანის ასომ თრთოლა დაუწყო, მაგრამ მის ხაკრავსა უფნებლად გა-
დურჩა და გუფსა შინა დიდი ქება შეასხა. ფათრანმა მეორე ლახტი შე-
დგრად დაჭკრა, წარმანს მტირე უკლდა ცხენილამ გადმოფარდნასა, მაგრამ
კარგის მხედრობით შეიმაგრა თავი და არ გადმოფარდა. მესამეც ფათ-
რანმა ისეთი ძლიერი ლახტი დაჭკრა, რომ თუმცა მთას იაღბუზისას
მოხვედროდა, ისიც დაინგრეოდა მაგრამ, წარმანმა მეტის სიმხნით და
კარგის მხედრობით არად მიიჩნია და ვერცა ეგოდენი ევნო რა. რა უშანგ
ხელმწიფემ ამისთანა ლახტისაგან წარმანის უფნებლად გადარჩენა განი-

ცადა დიდი ქება შესახებ. მობრუნდა თავისთა ფაღვეანთა და სარდალთა უბრძანა: „უათრანის ომის გამსწორებელი სხვაც უფიქრად ვინმე? (მაშინ ფაღვეანთა წესი ესრედ უფიქრად რომ, სამის ლახტის ანუ სხვა ორადის ზმარებას ერთმანეთს დაცლიდნენ). რა უათრანმა სამი ლახტი სცა, აწ რიგი უარამანს ერგო, მთის ოდენა ლახტს ხელი მიჭყო, საზარელი ხმით შესძახა და უათრანს დასჯრავად მიმართა, რა ესე იხილეს უფიქრად მისმა მხილველმა უათრანისაგან იმედი კარდაიწვევით. რა უათრანმა უარამანი თავისზე მომავალი იხილა, ღმერთს შევედრა და თავის თავი უფიქრად მიანდო—და თავისი ლახტი თავს შეიდვა, მაგრამ უარამანმა ისე შედგრად დაჭკრა რომ, უათრანს ეკონა უფიქრად ესე მთები თავს დამეჭრა, მაგრამ მის ნაკრავსა გადურჩა, სხვაც უარამანმა ორი ლახტი კიდევ სცა. მაგრამ მასაც უფიქრად გადურჩა, ამ ორთა ლომთა ერთმა შეიკრეს ეგოდენი სცეს რომ ლახტთა გაცვიფრული ცეცხლი ეთერსა ესწორებოდა, იგი ორნი ფაღვეანნი ცეცხლში დაიმაღლნენ და აღარა სჩანდნენ, უარამანი კვალად მოუხტა უათრანს, ძლიერი ლახტი დაჭკრა, თავისსა მარტორქას სადავე აღარ ასწივს, უათრანს გასცილდა და სადაც ხელმწიფის დროშა იდგა მუნამდის მიაღწივს. რა ლაშქართა უარამანისა და მისის მარტორქის ფიქრება ესმათ, შიშით მრავალნი დაიბნინდნენ, და არც მისებრი ფაღვეანი თავიანთ სიცოცხლეში ენახათ. რა უათრანი ცეცხლისაგან უფიქრად გამოვიდა. უფიქრად ღმერთს ადიდებდნენ. უარამანი უკუ მობრუნდა, უათრანს შემოუტია კვალად და ერთი ლახტი დაჭკრა. უათრანმა კარგი მხედრობით აიცილნა. მერმე უათრანს ჟამი ერგო, იმანაც რადენიმე ლახტი დაჭკრა, მაგრამ ლახტის ბრძოლით ვერაფრით გადასწვევით და დილით საღამომდის იბრძოდნენ. რა საღამოს ჟამი მოახლოვდა, უარამანი განრისხდა, უათრანს სარტყელსა ხელი მიჭყო და ცხენიდან ადებს უზირებდა. ამისმა მხილველმა უმანგ ხელეწიფემ ხმაღსა ხელი დაიდვა და ლაშქართა ერთობით შემოატევებინა. რა უარამანმა მათ ლაშქართა ერთობით შემოატევება იხილა მაშინ უათრანი აზიდა ცხენს მოაშორა, შორს გასტყონდა და თვითონ ლაშქარს შეუტია. პირველ მისულაზედ აბღუღუღას უფიქრად ფაღვეანი შემოხდა და ერთის დაკვრით მიწასთან გასწორა, მერმე იმაჰინ ფაღვეანი შემოხვდა და იგიც მსწრაფელ მოკლა. ამ ამბავში ზოგნი მრავალნი ფაღვეანნი უკან მიიქნენ და ზოგნი წინ მოესწრნენ, მაგრამ ვერა ავნეს რა, უარამანი განრისხებული, რომელსაც თითონ დაჭკრავდა იმის ნაკრავს ვერცა რომელი გაუძლებდა და მაშინვე უსულად იქნებოდნენ. რა უარამანი ამ ზღვის ოდენს ლაშქარში გაერივს, მაშინვე რისხვა ღვთისა მათ ზედ დასცა, წინა მუფი ლაშქარი უკან მოაქცია და

უკანა მდგომნი წინ. იმ ღამეს განთიადის უამაძღე. იმათ ლაშქართა ხოცვისა და სისხლის ღვრისაგან არ მოიცალა.

მრავალთა ფაღვეანთა და სარდალთა თავები მიწასზედ უხატრონათ უკანენ, თვითონაც კი ეს სახელოვანი ჭბუკი ყარაშანი რამდენსავე ალაგს ისრით დაკოდილი შეიქმნა, ჯერეთ ჭასაკით უმაწვილი იყო, ომს შიგან გამოუცდელი და უხატრონ და დიდათ დაილალა, შემდეგ მარტორქა ჯარის ნაზირს გაქუსლა და დადგა, შუბსა ზედა დაეუღა და უურება დაუწყო, მაგრამ ვის ძალ ედგა, მისს სიხლოვეს მისვლა. რა სადამოს უში შეიქმნა, მაშინ მარტორქა მთისაკენ გაიბრუნა და თავისსავე საშეოფს მიმართა. როდესაც ქვეყანა სიბნელით შავს უფსკრულს დაემსგავსა, სიბნელისა გამო ყარაშანის წასვლა მათ ლაშქართა ვერ იგრძნეს. ყარაშანი მასვე მთას მივიდა, რომელიც თავისად საშეოფად ჰქონდა, მარტორქი დამ კარდმოხდა და შესუსტებული მოსვენებას მიეცა. რა დილა გათენდა იხილა რომ თავისი ჯაჭვი და იარაღი სისხლში შეღებულიყო მთლად. წყლის ზიკს მივიდა, ჯაჭვი თუ რაც ეცვა, ტანთაგან გაიხდა წყლით და რეცხა და თავისი წყლულებიც მაგრად შეიხვია და მუნ იმყოფებოდა.

აქეთ მხარეს უშანგ ხელმწიფე თავისი ლაშქართ ერთს ადგილსა ჩამოხდა, ველსა ზედან კარაზნი დასცეს, უცხოთა ფარხებით სალაფარდანი შემოართუეს, სახელმწიფო ძვირფასი ტახტი დადგეს, ხელმწიფე მას ზედან დაბრძანდა, სარდალნი ფაღვეანნი წესისამებრ დასხდნენ, სუფრისა მოიდეს, მუტრიბნი და მგოსანნი უცხოთს რასმეს გალობდნენ და მეჭლისი გამართეს, შეექმნათ დიდი ღვინი და ღვინის სმას ხელი მიჰყვეს, ხელმწიფე გამხარულდა და უზომო ჯილდო კასცა.

შემდეგ თავისთა ფაღვეანთა და სარდალთა უბრძანა: „ჭეი, ფაღვეანო! ამ ინდოეთის გზასზედ, იმ კაციისიგან ძნელსა ფათერაკს გარდავეკიდებით. რომ ერთი მარტო კაცი მოვიდა, ესოდენთა ლაშქართა და ფაღვეანთა გზა შეუკრა. მრავალნი ფაღვეანნი და მოლაშქრენი დახოცა და თვით აგრეთვე უვნებლად წარვიდა. აწ ვინც ამ ჩვენს ამბავს სცნობს, ახლოს მყოფნი ანუ შორს მყოფნი რას იტყვიან!“

რა უშანგ-ხელმწიფემ ეს სიტყვა დასრულა, უათრანი ზეზე წარმოსდგა და მოახსენა: „ჭეი ხელმწიფეო, შვიდთა იუღიმთა მზერაბელო! სიმაღლესა თქვენსა ესრედ მოხსენდეს რომ, იგი ფაღვეანი, რომელიც ვიწრო გზის სიხლოვეს იდგა, ამ ლაშქართა გარდა თუმცა ერთი ესოდენი ჯარი კიდევ სხვა უოფილიყო, მაშინაც კი არავის მოერიდებოდს, ვერცა ვერას ავნებდნენ მას, და ვერცა თუ ცოცხალნი გადაურჩებოდნენ. ხელმწიფეო! იმ კაციისაგან უველას დიდი სიფრთხილე გვმართებს. აწ მე

წყალბახს ფითხოვ დასტური მიბოძოთ, რომ მე მას ფაღვეანს გაუდგე, იქნება ღვთით შემოვხვდუ, შევიზურა და თქვენს წინაშე წარმოვადგინო“. ხელმწიფემ ძლიერ დაუმაღლა და წასვლის ნება დართო.

ყათრანი წასასვლელად დაემზადა, თვისი საჭურველი მოაღებინა და მძიმედ შეიჭკრვა, ორმოცნი ათასნი ფაღვეანნი ცხენებზედ შესდნენ და თან იახლნენ, აიარათგან (ესე იგი გრძნეულთაგან), გარდანიქმან აიარი, შირთაზა და ასიმიც თან იახლნენ. რომელ გზაზედაც მათი ყარამანი წასულიყო, ამათაც იმის გზაზედ იარეს, ერთს მთის ძირზედ მივიდნენ, ფაღვეანნი, მუნ ჩამოხტნენ, გარდანიქმანი და ორნი მისნი აიარნი წავიდნენ, იმ მთისა ოთხავე მხარე მოვლეს და ყარამანს ეძებდნენ. ამ სიარულში ყარამანი ერთს ალაგს იხილეს. ყარამანი იმ მთაზედ ნადირობდა, ერთს ქურციკს ისარი ჰქრა, მოკლა, ცეცხლი ალაგხნო მწვადთ ალაგო და შეწვა დაუწყო.

აქ ყარამანისა და ყათრანის ერთად შეყრის ამბავი და ყარამანისაგან უმანგ-ხელმწიფის დამორჩილება და მასთან სლება.

რა გარდანიქმანმა ყარამანი დაინახა, მაშინვე თვისი ამხანაგნი ყათრანთან გაგზავნა, აკრთვე მასთან შეოფთა ფაღვეანებთან და ყარამანის ჰოვნა ანობა.

მაშინვე ფაღვეანნი შესდნენ და გარდანიქმანთან მივიდნენ. ყათრანმა უთხრა: „ჩვენ თუ ერთს დონეს რასმეს არ მოვიგონებთ, მისი ჰიჩის-ჰიჩი ომი არ შეგვიძლიან, თუ ხელაფნებით არას ვეცდებით, სხვა დონე არა არისრაო; აწ ეს მომისაზრებია და თქვენ რჩევას კკითხავთო, ვინაიდგან ბრძოლა არ ძალ-გვიძსთ, ერთობრივ უნდა ვეცადნეთ, ნუ თუ სიტყვითა მოვინადროთ; მე ვგონებ რომ ამით მისი ამავი გული მოვლბეს, ჩვენ შეგვიერთდეს და ხელმწიფესთანაც წამოკუვესო. ესე რჩევა სარდალთა და ფაღვეანთა დიდად მოეწონათ და ამ სიტყვასა ზედა ნება დართვეს. შემდეგ ყარამანისაკენ გაემართნენ. ყარამანმა მაღლა აიხედა და ნახა რომ, ცოტადენნი დაქვევითებულნი კაცნი მისკენ მივიდოდნენ, ერთობრთვ კალთა ჩამოეშვათ. (იმ ჟამათ კალთის ჩამოშვება შერიგების ნიშენი იყო), ყარამანი იმათ ომში რომ ყათრანს შემოხვდა დიდად მოეწონა და ძმობის სახელი აღუთქვა, რა ყათრანი დაინახა იცნა და მაშინვე ჭარის უმაღესად წინ მიეგება, რა ახლას მივიდნენ ყარამანმა და ყათრანმა ერთმანეთს ხელი ჩამართვეს და ჰიჩას აკოცეს. მაშინ ყარამანმა

კათრანისა და ყარაგანის გაცნობის უამი ბრძოლის უმედეგ.

შესისხა „ჭეი ფაღვეანო, ჯვალად საომრად მოგხვალთო?“ უთრანმა ზასუსხად უგო: „არა თუ სამტეროდ, არამედ მშვიდობისათვის გაიხელითო.“ ურამანმა რა ესე გაიგონა, სხვათა ფაღვეანთაც მიემშვიდობა. შემდეგ მობრუნდა უთრანს ხელი მოჭკიდა. წუაროს ზირს მიიყვანა და ერთს კეთილს ალაგს დასხდნენ, ყოველნი სარდალნი და ფაღვეანნი თან იახლნენ. ურამანმა იგი შემწვარი ნადირი მოიტანა, ფაღვეანთა და სარდალთა მით უმასმინძლა და ღიდის თავაზით ბოდიში მოითხოვა. ვინც დაჯდომის ღირსი იყო იქვე დაჯდა, და სხვანი შორად იდგნენ. აიარნი ნაჯახს დაუუდებულნი თავს ადგნენ.

რა მცირე ხანი გამოხდა ურამანმა ჭკითხა: „ჭეი ძმანო! მითხარით და გამომიცხადეთ, თქვენ ვინა ხართ ანუ რომლისა ქვეყნისანი, ესე ლაშქარი რომ შეგიურათ, რომლისა ხელმწიფისაკენ გაგილაშქრებიათო?“ უთრანმა ღიდის თავაზით მდაბლად უხასუხა: „ფაღვეანთა ფაღვეანო! ჩვენ კრანელები და თურანელები ვართ და ხელმწიფე ჩვენი უმანგ-მაჭი არის. აწ შეუემან ჩვენმან ინება ინდოეთისაკენ გალაშქვრა და მუნ მიმავალნი გზამან მისმან მუნ მოგვიყვანა, სადაც შენებრ ჭაბუკს შემოვხვდით.“ „ჭეი, ფაღვეანო, შენებრ ჭაბუკი ყოვლისა ქვეყნის ზირსა არ ვართ ნახუდით. აწ კითხვას მოვირცხვებით, მაგრამ გვებრძანოს თქვენგან, თუ რომლისა სადათვის მარგალიტი ხარ? ანუ რომლისა წაღკოტისა ვარდი?“

ურამანმა ზასუსხად მიუგო: „ჭეი, ფაღვეანო! მართალს იტყვი, მე ამ ქვეყნისა არა ვარ. მაგრამ თუმცა აღამიანთ ნათესავი ვარ: მე ამ უამადის ყაფის მთის კალთაში, ჭკითის მინდორში ვიმყოფებოდი, მუნ აღუზრდილვარ და ამ ახლო ხანში ამ ალაგას მოვადწივე.“ რა ესე სიტყვა უთრანმა გაიგონა ჭკითხა: „ჭეი! სახელოვანო ჭაბუკო, შენ არ გუუწის რომელისა გვარისა ხარ? ანუ ყაფის მთაში ვითა ჩავარდნილხარო? რა ურამანმა ესე სიტყვები მოისმინა, საზარელი სულთქმა დვიდლთავან აღმოახდინა და უხასუხა: „ფაღვეანო მე იქ დევებს სამი წლისა მიუყვანივართ. სხვა არა მახსოვს რა, მაგრამ ეს ოდენი ვიცი, რომ დევები მამისა ჩემისა დიდი მტერნი ყოფილან. ერთსა დღეს წაღკოტსა შინა მომიტაცეს და წამიყვანეს.“

უთრანი, ურამანის გვარჯახის ბიძის ძე იყო, და რა ესრედ გაიგო სიხარულით ზირი ვარდივით აუუვავდა და უთხრა: „ფაღვეანო გულისა ჩემისა უცნო საამო სიტყვას მეტყვიო; მაგრამ სახელი მამისა შენისა გახსოვს თუ არა?“ ურამანმა მიუგო, მე ესრედ ვგონებ, ვეჭობ მამაჩემს თან-მურად ეწოდა. ამას გარდა მე სხვა არა ვიცი რა. ამისა მსმენელი უთრანი ზეზე აღზდგა, ურამანს ეელს მოეხვია, აქამდის სი-

შორის ცეცხლი მოედვით, ორთავეს წყაროსაებრ თვალთაგან ცრემლინი
გარდმოედინათ და ორნივენი დაბნედას მიეწურებენ. მუნ შეოფთა ფაღუ-
ვანთა და აიართა რამ ესე იხილეს, დიდსა სიხარულსა მიეცნენ. როდე-
საც ივინი გონებას მოეგნენ გარდახვეულნი ერთმანეთს ეაღერებოდნენ.
ერთანმა უთხრა: „ჭეი, სეყვარელო ჩემო!... მე ბიძისა შენისა გვარჯ-
სანის ძე ვარ. აწ ვმადლობ ღმერთსა რამ, შენი ხილვა მედირსა“. ეს-
რამანიც უზომოდ გამხიარულებული უფაღს ადიდებდა. რა სიხარული-
საგან სასუბროდ მოცაღეს, ერთანმა მოახსენა: „მე უმანგ-ხელმწიფემ
თქვენთან წარმომგვანა და სიყვარულით მოგიკითხათ. თვალი მარადის
გზასა ზედ უჭირავს და ჩვენი მოუთმენელი მოლოდინი აქვს, თუ ინუ-
ბებ და ხელმწიფის წინაშე მობრძანდებით, დიად სასიამოვნო იქნება ჩვენ-
თვის.“ მამინ ყარამანმა კმაყოფილების დიმილით ნება დართო, ხელმწი-
ფის სამსახური თავს იდგა და ესრედ უთხრა: „ბიძისა შვილო ჩემო ერთ-
რან! როდესაც თქვენ მირჩევთ და ხელმწიფის სახსავად და სამსახურში
მეხატოებით. თქვენს სიტუვას ვერ ვეწინააღმდეგები. მეც გახსლებით. იმ
ღამეს მუნ განისვენეს და თავიანთ ამბავი ერთმანეთს უამბეს ყოველი.

რა დილა გათენდა და საწუთროსა დამამშვენებელმან მზემან ქვეყანას
თვისი ბრწყინვალე სხივი მოჰფინა, ერთანმა შირთავჯა აიარი ხელმწი-
ფესთან მხარობლად გაგზავნა. იგი გრძნებით სწრაფად წარვიდა და
უმანგ-ხელმწიფის წინაშე გამოცხადდა, ხელმწიფეს ზირი მიწას გაერთუ-
ბით თავიანთ სცა და მოახსენა: „მდაღსა ხელმწიფობას თქვენსა ესრედ
მოხსენდეს, რამ იგი მძლავრი ჭაბუკი ფაღუვანი, ერთანის ბიძის შვი-
ლი თახ-მურად ხელმწიფის ძე ყოფილა, სახელად ყარამან წოდებული.
იგი მცირე, სამის წლისა დევებს მოუტაცნიათ, უაფის მთაში წაუყვანიათ
და იქ აღზრდილა, შემდეგ აქეთ მოუყვანიათ დევებს მძინარე და მას
შემდეგ თურმე მთაში ცხოვრობს, და ეს არის თქვენს სამსახურში გახს-
ლებიან.“ რა ესე ამბავი გაიგო ხელმწიფემ, დიდად იამა და უზომოდ
გამხიარულდა. აიარს მრავალი უბოძა და ბრძანება გასცა, ვისაც ჩემი
თავი უყვარს, ყარამანს წინ მიეგებოსო. ლაშქარსა შიგან დიდი მხიარუ-
ლება შეიქმნა და მისაკებებლად მზადება იწყეს. ხელმწიფესთან ორი ათა-
სი ვეზირი და თორმეტი ათასი შინა-ყმანი დარჩნენ და სხვანი წინ მი-
საკებებლად გაემგზავრნენ. ეს მიმგებებელი რიცხვით თორმეტი ასი ათას-
ნი იყვნენ. როდესაც ამთ ყარამანი მომავალი დაინახეს, ერთობით ცხე-
ნებიდგან გარდმოხტნენ და მდაღლად სალაში ჰკადრეს. ყარამანმა ივინი
მოკითხა და ცხენებსა შესხდომა უბრძანა, შესხდნენ და ხელმწიფისაკენ
გაემართნენ. ყარამანი დიდის თავაზით და ხატოვით მიჰყვანდათ. წინ

გარდანქმეზნი და ასომ აიარნი მიუძღოდნენ, მარჯვნივ უათრანი და სხვანი თაღუგანნი, მარცხნივ ბარამ-ჯიბილი და სხელოვანნი სარდალნი. მათ შემდეგ ლაშქარნი მოვიდოდნენ. გარდანქმეზნი თავისის სწრაფის მომავლობით ესრედ გამოჩენით მიუძღოდა რომ, მისნი მხილველნი მისს სთარუტსა ინატრიდნენ. მარცხნივ ბარამ-ჯიბილი ისეთის მშვენიერის ქცევით მოვიდოდა რომ მისს მნახავს თვალის მოშორება აღარ ენებებოდა. რა უარამანმა ბარამის ესრედ ამჟღად ქცეულობა ჩასა, თავის ბიძის შვილს ჰკითხა: „ტყი თაღუგანო, ეს თაღუგანი ვინ არისო?“ უათრანმა უზასუხა: საყუარელო ძმაო ჩემო უარამან, ეს თაღუგანი სულთან ჯიბილის შვილის შვილია, სახელად ბარამ-ჯიბილს უწოდებენ. ამ თაღუგანს საკვირველი განსაცდელი მოჰქონდა, ისე რომ რამდენსამე წელიწადს ქვად ქმნილი იყო, ზეგარდამოს განგებით ეგრეთვე კაცად იქმნა. ტყი სიცოცხლის ჩემისა კავშირო, ამისი ამბავი დიდად გრძელია და აწ მოკლედ მოგახსენებ, რომელიც ეს თაღუგანი თვისისა სატრფოთი, ოცდა ოთხსა წელსა თბლისშით გაქვავებინათ, არც ზამთარს და არც ზაფხულს, სინათლე არ იცოდნენ. ამ გარდანქმეზნი აიარს, მეთაღისმე იგი შეეპურა და მისს ზირის-ზირ დაეკლა, მისი სისხლი ამ ქვად ქმნილთა სცემოდა და ეს თვისის საყვარელითურთ თვისად სულად მოსუღიუვნენ და ამა განსაცდელიდგან მორჩენილიუვნენ“. რა უარამანმა ესე მოისმინა, დიდად გაუკვირდა, უზომო ჭება შესახს და იძის ამბავს კვალად ჰკითხავდა. უათრანმა მოახსენა: თაღუგანო, მაგისი ამბავი გრძელია, თუ ჟამი დაგვეცვა ღვთით თვისსა ამბავსა თვითთულად თვითთხვე მოგახსენებს.

ამისთანა საუბრით იმ ალაგს მიახლოვდნენ, სადაც უმანგ-ხელმწიფე ბრძანდებოდა. ცალსა მხარეს უარამანისთვის უმანგ-შაჰამ მურასა სვეტიანი უცხო კარავი დადგმევინა სალაფარდანი შემოაფლეს. უოველთა დიდებულთა ოქროს ხონჩებით თვალ-მარგალიტით სავსე ხელთა ეჭირათ, წინ მიეკებენ და უარამანს თავს გადაუარეს, თაღუგანი უველამ დალოცეს და დიდი ჭება შესახს, ოთხი ათას ოთხმა ჩაუშმა, უმანგის მაგივრად უარამანი მოიკითხეს და დალოცეს, უოველ ჩაუშს ნაჯახი ხელთა ეპურათ. ამით გარდა ორი ათას ორასი აიარი, რომელნიც სიმხნით და თვალთმაქცობით ხურილიდგან გველს გამოიუვანდნენ, ესენი წინ მიეკებენ თავთავის სიმხნის საკადრისად მძიმედ მორთულნი, ვისაც როგორ ეთერებოდა, ხელთა ჯავარი ეჭირათ, უარამანს თავს გადაუარეს, დალოცეს და ჭება შესახს. ესრეთის თავაზით და ზატვიით უარამანი ხელმწიფესთან მოიუვანეს. რა უარამანმა ხელმწიფის კარავი დაინახა, მარტოარქილამ გარდამოხტა. ხელმწიფეს მოახსენეს: თაღუგანი აგერ სალაფარდასთან.

მობრძანდა. ხელმწიფემ თვისთა ვეზირთა და მახლობელთა ყარამანის წინ მოგებება და ჰატოვით შემოყვანა უბრძანა, იგინი მსშინვე ზეზე ად-ზღვრენ, ოთხასნი ვეზირნი ყარამანს წინ მიეგებნენ და მდაბლად სალამი მახსენეს. ყარამანმა სალაფარდა შეეღო და ხელმწიფის ტახტი ნახა რვა სვეტიანი, უცხოდ ძვირფასად და მურასად მოჭედილი, რომელ ცუცხლებრ ენთებოდა, მას ზედ ოცდა ცამეტის მწერთის სიმაღლის მქონებელი ხელმწიფე ბრძანდებოდა, რვა ჯილიანი გვირგვინი თავსა ეხურა, მურასა ზესტორი წელთა ეკრა და სახელმწიფო სამოსლით შემოსილი, შვიდთა იუღიმთა ხელმწიფეინი ტახტის ქვევით გამოსახულნი იყვნენ, გულ-ხელ დაწყობილნი მარცხნივ და მარჯვნივ, საფალევენო მურასად მოჭედილი სკამები დაედგათ და ფალევეანნი ისხდნენ, მაგრამ სამოცი ჰირველი ფალევენების სკამები ცარიელი იყო. რა ყარამანმა ცარიელი სკამები იხილა, შეატყო რამ, იმათი ჰატორები მისგან დახრცილნი იყვნენ, გულსა შინა დიდად შებრალდა და მათის დახრცილისთვის შესწუხდა, მერე წინ წარსდგა, ტახტის სიახლოვეს და მიიმედ თავი დაუკრა და ხელწმიფობა უმანგისა დალოცა. ხელმწიფე ზეზე აღსდგა, ტახტიდამ ძირს ჩამოვიდა, ყარამანს მხარსა ხელი გარდასდგა, შუბლზედ აკოცა და თავის ტახტთან ჰირველი საფალევენო ადგილი უჩვენა. შემდეგ მობრუნდა და თვისთა დიდებულთა და ფალევეანთა უბრძანა. „შე მოვისურვე და ვგონებ რამ თქვენც ისურვოთ დიდის სიხარულით, ყარამანი სააბყირნობის ტახტსა დასვსა, ამისთვის რამ, უცხო ფალევეანისა და ხელმწიფის შვილიცა“ (სააბყირნობა ნიშნავს მაგალითად ყოველთა ფალევეანთა უბირველესობას), რა ესე სიტყვა ბრძანა ხელმწიფემ, ყოველთა ფალევეანთა, დიდებულთა და მცირებულთა ნება დართვეს და ერთობით დადად ჰქუეს, დირს არს სააბყირნობის ტახტზედ დაბრძანებისათ. მსშინ ყოველთა მიულოცეს, მიიყვანეს დიდის დიდებით და ფალევეანთა უბირველესობის სკამსა დასვეს, მასთან ყათრანი დაჯდა, მას შემდეგ ბარამ-ჯიბილი, მათ შემდეგ შვიდნი ათასნი ხელმწიფეთა ტომნი, ექვსი ათასი სარდალნი და ფალევეანნი თავთავის განწყებულ ალაგს. ამთ გარდა ოთხი ათასნი ფალევეანთა ექვსი ათასნი ჰქეიმნი, ხუთას სამოცდა ექვსი ვეზირი. შვიდას შვიდი მუნაჯიბნი, — ესე ყოველნი ქვემთ დასხდნენ. ხელმწიფის ტახტის უკან თორმეტი ათასი შინა უმანი მსახურნი იდგნენ, უცხოთ მორთულნი იარადებით. ცალსა მხარეს ექვსი ათასნი ჯალათნი მხვილნი ხელთა ეჭირათ და იდგნენ, ისე რამ მნახვათთვის საზაროდ კმა იყო. ამთ უკან მიმეტ მორთულნი ფარეშნი იდგნენ, შვიდასნი მცირე ფალევეანნი იდგნენ, რომელნიც სხდომის დირსნი არ იყვნენ, იგინი წყობით ფეხზედ იდგ-

ნენ, მოვიდნენ მერიქიფენი, სუფრა მოიღეს და მეჯლისი გაიმართა, მოვიდნენ მშვენიერნი ღვინის მწვდელნი უცხო ქვეყნისანი და ვით ჭიკურობდა მეჯლისი გაიმართა სიხარულსა და შვებასა უოველნი სულნი მიეცნენ. მრავალნი უცხო მოკლანნი (სასანდარნი) და მშვენიერის ხმით მომღერალნი იმღერდნენ და ყარამანს ქებას შეასხამდნენ, როგორც პირველთა მოღვაწეთა უთქვამთ:

უმანგ-ხელმწიფე მხიარული, სჭვრეტს და უტრფის ლომთა ლომსა,
ჭბოფ ვინმე ვეშხის მზგავსი, მით მოისწრობს ინდოთ ომსა;
ბრძანა გამართეთ მეჯლისი, ვითარ ჭიკურობს ყარამანსა,
წარმომდგარან ხელმწიფენი, შემოსილნი სალხინოსა.
გამართეს მეჯლისი შემკული ვითა სწორედ სამოთხუა,
მოიღეს ბქროს სურები, ანგელაზთა ტანად ხუა.
ხელმწიფესა შეამკობენ, მათი ქება ვით ძნელია,
ფაღვეანი ზის და უჭვრეტს, უზომოდ მხიარულია.
მუღვინე მოვა მშვენებით, მინა აქვს სავსე ღვინითა,
ანათებს ფანოსიფითა, ამა ნადიმსა ლხინითა,
მოდო მეღვინეგ საჩქაროდ, ახალი წელიწადია;
სავსე ფილა მოგვართვი, დღეს უცხო ლხინი მწადია.

ესრედ იყო წესი ღვინის დაღვევისა, პირველად თითო ჭიქას ჩუმობით დაღვედნენ, მეორეხედ ხელმწიფის სადღერგქელთ დაიღვეოდა, მესამედ მუტრიფითა და მოკლანთა საკრავთა დაკვრავედ. მოკლანნიც უცხო ხმით იმღერდნენ ესრედ რომ, მსმენელთა ცნობას მოსტაცებდნენ. ღვინის სმას ხელი მიჭვევს, ფაღვეანნი მეტის სიხარულით და ღვინის სმით უცნობოს ემგზავსებოდნენ, ისრეთი ლხინი შეიქმნა რომ, სმასთა ესრედ აუწერიათ, ზედის ანგელაზთაც უურება დაუწესო, ამ ლხინით შექცეოდნენ, მაგრამ სჯულისა მისისაებრ სიტყვა არის. რა ღვინის სმით სიხარული მოემართათ, ერთა მეორეს უცხოთა სიტყვითა ემუსაიფებოდნენ. ხელმწიფემ მხიარულის სახით შემოხედა ყარამანს და მოსვლისათვის დიდი მადლობა უბრძანა, თვისი თავგარდასავალი ჭკითხა. ყარამანმა დიდის კრძალვით თავისი ამბავი მოახსენა—თავისი სამი წლიდგან დევთაგან მოტაცება, ყაფის მთაში მიყვანა და მუნ გაზრდა, მათგან ისევ აქ მოყვანა და თვისგან ხელმწიფის ომი უოველი თვითეულად მოახსენა.

უმანგ-ხელმწიფემ დიდის წყალობის სიტყვა უბრძანა, რა ხელეწიფისაგან ამ გვარი წყალობის სიტყვები ესმა ყარამანს, თვისი ჩადენილი საქმეები მოაგონდა და თავ-ჩამოგდებით დაჰდა და სიტყვა ვეღარა მოახსენარა. მაშინვე შეიტყო ხელმწიფემ ყარამანის შეწუხების მიზეზი და

ესრედ უთხრა: „ჭეი, ფაღვეანო! შენთა ნაქმნართა საქმესა ნუ სწყუხხარ, შენ თავსა გარდასწავალთა ზედა მაქებარი ვარ. მაშინვე ბრძანა და მრავალი წყალობა უბოძა, დიდი ხაზინა, ჯარი, სამეფო ნაღარა და კარავი, იგი სახელმწიფო სალაფარდა და სხვა მრავალი წყალობები. უარამანმა ეს ყოველი წყალობათ მიიღო და უარამანმაც სხვათა ფაღვეანთა მრავალი განსაცა, იმ დღის ხელმწიფის ნაბოძარი ხაზინა თავისკან დახოცილ ფაღვეანთა ცოლშვილთ უბოძა. კვალად ისეთი მეჯლისი შეიქმნა, რომ მათთა მხილველთა გულთა მწუხარების ფარდა ახსდებოდათ. შემდეგ ხელმწიფემ უბრძანა, სარდალთა და ჯარის უფროსთა, ლაშქრის ინდოეთზედ წასასვლელად თავდარიგი ნახეთო რომ, აქედან უნდა ავიყარნეთ და გავემგზავროთო. რა უარამანმა ხელმწიფის ბრძანება ისმინა, ზეცე აღზდგა, ხელმწიფე დალოცა და მოახსენა: „ჭეი, ხელმწიფეო! შვილთა იულიმთა მზურობელთ, ვმადლოებ მოწყალებასა ღვთისასა რომ თქვენსა სამსახურსა შინა ვიმუფოებო, თუ თქვენი ბრძანება, იქმნება ჭაფის მთისა და თეთრის ზღვის დევთა ადვილად ვინადირებო, თვარა ინდოეთის ხელმწიფის ბრძოლა ჩემთვის რა არისო“. ესეთი სიტყვა უარამანისკან, ხელმწიფეს ძლიერ იამა, დიდად დაუმაღლა და მუნვე დაჯდომა უბრძანა. რაც მას ლაშქართა შინა ხელმწიფეთა ტომნი და სარდალთა ძენი იყვნენ, ერთად შეჭკარეს, რიცხვით ორმოცი ათასნი იქნებოდნენ და იგინი უარამანს ჩაახარა. მცირესა ხანსა კიდევ ღებინად ისხდნენ. შემდეგ ნადიმი გაიყარა და უველანი თავთავის სადგომს წარვიდგნენ, უმანგმა რომ უარამანს სახელმწიფო კარავი უბოძა, იგი დადგეს და უარამანი მუნ მიიყვანეს შამჩრადებით ღამის გასათეველად. შემდეგ სარდალნი და სხვანი უარამანს გამოემშვიდობნენ და თავ-თავისად წავიდნენ. გარდანქეშან აიარიც თვისსა კარავსა წასასვლელად დაეთხოვა, მაგრამ უარამანმა უბრძანა: „ჭეი! აიართა სარდალო, გთხოვ ამაღამ მარტოს ნუ დამაგდებო, ჩემთან იყავ, მცირეს ხანს ერთმანეთი შევაქცილოთ. გარდანქეშანმა მდაბლად თავი დაუკრა და ორნივე კარავს შევიდნენ და დასხდნენ. უარამანმა ხელმწიფისკან ნაბოძებ მსახურთა ღვინის მოღება უბრძანა, მათ მსწრაფელ ღვინო მოიღეს მდერასა და თამაშობას ხელი მიჭვეეს. უარამანმა უთხრა გარდანქეშანს: „ჭეი, აიართა სარდალო! იგი ორნი ქალ-ურმანი, რომელნიც გაქვავებულნი იყვნენ, მათი ამბავი დაწვრილებით უნდა მიამბოვო.“

აქ გარდანიქმანისაგან ბარამის გაქვავების ამბის თქმა ყარამანის წინაშე.

ღ აიწყო გარდანიქმანმა ამბის თქმა ესრედ: „შაჰი ჯიბილ-გაბარს ერთი ასული ესვა, რომლისა მშვენიერსა მხილველნი გაჰკვირდებოდნენ, მისის სიტუროფისთვის მსმენელნი შორიდგან მისნი ტრფილნი შეიქმნებოდნენ. იმ ქალს სახელად ყამარლუხ ეწოდა, მთვარეს სილამაზით უმჯობესობდა და მსესა მისსა სადაროდ არ იტყოდინს. მრავალნი მეფეთა შეილნი და სახელფანნი ჭაბუკნი მის მამას სთხოვდნენ, მაგრამ ქალი შერთვას კმაყოფილი არ იყო და ამოა ზასუხს მისცემდა: „ვინც მე ფაღვანობით მჯობეს იმას შევირთავო!“ რომელნიც მეფეთა შეილნი, ანუ ფაღვანნი ინებებდნენ და იმ ქალს შებმოდნენ, სიკვდილს მიეცემოდნენ, ამას რამი არავინ გაუსწორა. იმ ჟამად კულისტამ-ბალირამში ხელმწიფე ვინმე იყო, რომელსა სახელად შაჰზადი-ფერია ეწოდა, ამ ქალის სახელი და ქება სმენდა, მისი ტრფილნი შექმნილიყო, მრავალნი ფერიანი (ქართულად ეტყვიან მიონას) გამოეგზავნა მისაზარავად. იმ ფერიათა ჟამი დაეცვათ, დღეს ერთსა ყამარლუხი მოეტაცნათ, თეთრის ზღვის გაღმა ბრამის წაღკოტში მიეყვანათ, ყამარლუხს შაჰზადი-ფერია ენახა, მისი ტრფილნი შექმნილიყო, მაგრამ რადგან მთავრით მოეყვანათ, ამას თაკილობდა და ესრედ უთხრა:—ხელმწიფეო ჩემი აქ ძალით მოყვანის მიზეზი რა არისო? თუ ჩემგან ნების დართვა გინდა, მე ესრეთი აღთქმა მაქვს, ვინც მე რამში მომერევა იმას შევირთავო და დავმორჩილდებიო, თუ ძალ გიძს შობძინდა შევიბმეთო, თუ ვერ მომერიაო, ჩემგან ნების დართვა არ შეიძლებაო. შაჰზადი-ფერიას იტყვიან დიად სახელფანი ფაღვანი არისო; მაშინვე შეიკაზმა და მოედანს გამოვიდა შესაბამელად, აქედამ ყამარლუხიც შეიკაზმა და გავიდა. ამ ორთა დიდხანს იბრძოლეს, უოკლადივე იარაღი მოიხმარეს, მაგრამ ბოლოს შაჰზადი-ფერიამ სძლია და ყამარლუხი ქვე დასცა. რა ყამარლუხმა შაჰზად-ფერიის ესრეთი ძალი ნახა, ნება დართვა და ცოლათ შეირთო. რამდენიმე ხანმა განვილო. ყამარლუხი დაორსულდა.

იმ ჟამად მთასა ყოფისსა ქუი-ყამარ წოდებულსა შინა ერთი დევი მკვიდრობდა, სახელად აქვალნი ერქვა; მას აღაგს იგი ხელმწიფეობდა, ასოცი მწერთა სიმაღლე ჰქონდა, თურმე იგი ბილწი დევი ძველადვე შაჰზადი-ფერიის მტერი იყო. იმ მდევს ამბავი სმენდა ვითა შაჰზადი-ფერიას აღამაზნო ხათესავი უცხო რამ მშვენიერი ქალი მოუყვანია და ცოლად შე-

ურთავსო. იგი ბილწი დღეს ერთს იღუმჯღ მივიდა მონარვის ჟამი და-
იცვა, ჟამარღუხი მოიტაცა და წაიყვანა. რა თვისსა სამეფოსა მიიყვანა.
ჟამარღუხმა მისი ნება არ ასრულა და არც დაემორჩილა. აქვალის ესე
სწეებოდა და ჟამარღუხი საზერობილეს დაემწეუდა. რა ჟამი ერმის და-
ბადებისა მოსულიყო, ჟამარღუხი საზერობილეს დაწოლილიყო და ეს
ბარამ-ჯიბილი ჭეოლდა. რა აქვალი დეეს ერმის ბარამ-ჯიბილის დაბა-
დება სმენოდა, გამწერალიყო და ერმის ზღვაში გარდაცდება ებრძნა,
მასვე წამს ბარამი დევთა წაეყვანათ და რიგეყვანის ზღვაში ჩაკვდით. მაგ-
რამ თუ კაცსა დმერთი ჭეორავს, მტრისაგან იმ ჟამად არა ეგნებარა.
ჭუმუღ-ჭათის სულთანნი, სახელად ჭანარეკლასტად წოდებული, თურმე იმ
აღაკს მიძაღობდა და ჟმარწვილი ზღვის ზირს ენახა, დევთათვის ებრძა-
ნა ჟმარწვილის წაყვანა. მათ მსწრაფელ ზღვიდან გამოეყვანათ და თავიანთ
სამეფოს მიეყვანათ, მუნ ძიძუბი მიეჩინათ და ზრდა დაეწყოთ, სახელად
ბარამი დაერქვათ.

როდესაც იგი ერმა მოიხარდა, მართლად ხელგამომავალი ფალეკა-
ნი შექმნილიყო და უცხო თვალ ტანადი. ჭუმუღ-ჭათის დეენი თვითყო-
ულად ამოსწვიტა და ქვეყანა გაოხრა. ეს ამბავი შაჭვალდი-ფერიას მოხ-
სენდა, რამდენიმე ფერიასთ ლაშქარი წარმოგზავნა, რომ ბარამი მოეტაც-
ნათ, ფერიანი მივიდნენ ერთს დღესა, ბარამი მოიტაცეს და წაიყვანეს.
ბარამის მოტაცება სამანდუნ ჭანარეკლასტს მოხსენდა და დეენი გამოე-
ყენა. იმ ჟამად ოდეს ფერიასთ ბარამი ჩინეთის გზას გაიყვანეს, დეენი
იქ მოეწივნენ, შეექმნათ დევთა და ფერიასთ დიდი ომი, რა კარგახანი
იბრძოლეს, ფერიანი იძლივნენ და გაიქცნენ. დეეებს უნდოდით, რომ ბა-
რამი შეეპურათ და სამანდუნთან მიეყვანათ. მაგრამ ბარამი არ დანებდა,
დევთა მისი ომი არ ძალ-ეღვათ და თავიანთ სამეფოსაკენ წარვიდნენ,
ბარამი კი მუნ ხომარ აღაკს დარჩა. როდენმა ხანმა განვლო. შემდეგ
ბარამმა ხმლით ჩინეთის მრავალი ადგილები დაიპყრა, მრავალი ხაზინანი
იხელთა და ჯარი შეჭყარა ურიცხვი, ჩინეთის ხელმწიფესთან ქალის ს-
თხონეჟლად კაცი გაგზავნა. ხელმწიფემ ქალის მიცემა არ ინება. მაშინ
ბარამი თვისს ლაშქრით მიუხდა, ძალითა თვისითა ქალი გამოიყვანა.
ესეთი საქმე ჩინეთის ხელმწიფემ დიდათ ითაკილა.

იმ ჟამად ცეცხლის მთაზედ ერთი ჯადო მკვიდრობდა, სახელად
აზრალი-ჯადოს უხმობდნენ. ფალეკანო, იმ ჯადოს ხელში მეც მრავალ-
ჯერ ჩავარდნილჯარ და მრავალი განსაცდელი გამოიწვიან. იგი მეთილისმე
ჩინეთის ხელმწიფის მეგობარი იყო, მასვე წამს ჩინეთის ხელმწიფემ
ამუთაჯ მეფე გაგზავნა აზრალი-მეთილისმესთან ბარამის მოქმედება შეს-

ჩივლს და მოხმარებას ეყვ. როდესაც იმ ბილწოან ხელმწიფის ელჩი მივიდა, მაშინვე ჯაღას დაშქარი შეჭყარა, ჩინეთის ზღვის კუნძულზედ მოვიდა. ჩინეთის ხელმწიფე გუგებს და ზატვიით მიიღო. შეორეს დღეს რძი გამოუცხადა ბარამს და მოედანზედ საომრად ჯარი გაიყვანა, მაშინ წყუელმა აზრადიმა რაღაც შეულოცა და ბარამს ძალა და გმირობა მოეს-
 ზო მიგზავნა კანნი და ბარამი შეიპყრეს.

ჩინეთის ხელმწიფე ბარამის სიკვდილს ევედრა, მაშინვე აზრადიმა ბარამის სიკვდილი ბრძანა. როდესაც ბარამი სისიკვდილოთ წაიყვანეს, ჩინეთის ხელმწიფის ქალი, რომელიც ბარამს ცოლად ჰყვანდა, მივიდა და თავის ქმარს ზედ გადაეყარა. რა აზრადიმა ესე იხილა, ქალი დატუქსა, მაგრამ ქალმა არ დაუჯერა. მაშინ ქალი დატუსადა და ხელმწიფეს მო-
 ასხენა: „სქი, მალალო ხელმწიფე! ვინაიდგან ქალმა ესეთი წინააღმდეგო-
 ბა ინება, ამათ ორთაჟს იმ სსქეს უზამო, რომ ამათთავის სიკვდილი სანატრელი იყოსო.“ მაშინვე ორივე ქალ-ერმა გატიტვლებინა და ერთს მინდორში გაიყვანეს. წყუელმა მეთილისმემ რაღაც შეულოცა, ორნივე ჭკათ იჭენენ და იმ ბიბან ალაკს დაჭყარა. სქი, ფაღევენთა ფაღევენო! ამ ბარამის გაჭყავება თავით ბოლომდის მოგახსენე, ამათ მორჩენას და იმ მეთილისმის სიკვდილსაც მოგახსენებო. გაგრძელა გარდაქმნამა.

აქ აზრადი-მეთილისმის ამბის მბობა გარდასქმნისაგან.

ღ

ღეს ერთს ჩვენმა ხელმწიფემ უზანგ-შაჰამ ბრძანა და ურიცხვი დაშქარი გაგზავნა ჩინეთის დასაზერობლათ; ამ მიმავლობაში იმ ალაკს მივაღწიეთ, სადაც ივინი ორნი გაჭყავებულნი ეყარენ, ზეგარდამოს გან-
 ცებით ამ ჭკათ ქმნილ ესე წყალობა მოვლენოდა, რაც ზირუტევი ავით გახდებოდა, მათთან მივიდოდნენ წაესვ-წამოესმოდნენ და მაშინვე განი-
 კურნებოდნენ. ერთ დღეს ამ ჭკათ ქმნილთა ამბავი უზანგ-ხელმწიფეს მოახსენეს და მათ სანახავად ისურვა წაბრძანება. რა ნახა ორნი ქვანი ერთმანეთის ზირას ზირს ეყარენ, ხელმწიფემ მათი ამბავი რაგორც უოფილიყო დაწვრილებით მოიხსენია, დიდათ შესწუხდა. დიდებულთა ჰკითხა ამას სული ედგმისთ თუ არაო? მაშინვე გაგზავნეს და იმ ჭკვე-
 ნის კანნი მოაყვანინეს: ჭკათ ქმნილთა ამბავი ჰკითხა—და მათ მოახსენეს: „დიდებულო ხელმწიფე, მკათ სული ისევე უდგათო“. მე ვკითხე: რა ხანაა რაც ესენი ესრედ არიან, ან რაზედ ეტყობათ ამათ სიცოცხლემ? ამ კანთა სთქვეს: „ოცდა ოთხი წელიწადია, რაც ესენი ამ შეჭირვებაში

არანა, ამით სულის დგმა ამით ვიცით, როდესაც დილა ინათებს და მზის სხივი ქვეყანას მოეფინება, ამ ორთა ქვანთვან, მწუნარებისაგით ხმა რამ გამოვა რომ, გამგონთა გული დიდათ შეუწუნდებთ, ვინც ამთ მწუნარების ხმას გაიგონებს კაცი თუ პირუტყვი თვალთავან ცრემლი გადმოედინებთო.

რა უმანგ-მანამ ესე მოისმინა, მას ღამეს მუნგე დაიფანა. რა დღეა გათენდა და მზემ აღმოსავლეთით თვისი ოქროს ბურჯი აღმართა და ქვეყანა თვისი ბრწვინვალებით დამშვენა, იმ ქვებთავან ისეთი მწუნარების ხმა გამოსდა რომ, მათის სიბრალეულობით მუნ შეფთა დიდთა თუ მცირეთა თვალთავან წყაროსებრ ცრემლი გადმოედინათ რა ხელმწიფემ ესე შესაბრალისი საქმე იხილა, თვისთა დიდებულთა და სარდალთა უბრძანა: ნეტარ ამთ საშველი რამ ექნებთ თუ არაო, რომ კაცმა უშველოსო? დიდებულთა მოხსენეს: ზეი, შარიელო! ამათი წამალი არა არის რა, თუ იმ მეთილისმეს შეებმის და აჯობებს ვინმე, იქნება ამით ეშველოთ და იმ მეთილისმემ ესენი ისევ თავიანთ სახელ შესცვალოსო. მაგრამ კვალად შეტეობა საჭირო არისო, ესენი სწორედ ცოცხალნი უნდა იფენო.

ჩინელებმა მოხსენეს, შარიელო, თუმცა ხელმწიფობასა თქვენსა ვერ ვკადრებთ მოხსენებთ, მაგრამ ქვეყანასა ამას შინა მრავალი უშველებელი საქმენი არის და ესეც ერთი იმათგანი არისო. ამაცედ ხელმწიფემ ბრძანა: ოღონდ ამთ ეშველოთ რამე და მე ჩემ ხაზინასა და თავს არასოდეს არ დაფოტავ და ვეცდები რომ, ამთ ვარგო რამეო. რა ხელმწიფემ თავის მონდობით ამათი მორჩენა თავს იღვა, იმ ქვეყნის ჩინელებმა მოხსენეს: ზეი, ხელმწიფეო! შვიდთა იულიმთა მერობელო, თეთრ ზღვის იქით ერთი ცეცხლის მთა არის და მას ალაგსა ერთი საკვირველი მეთილისმე მკვიდრობს, სახელად აზრად ჰქვიანო, იმ წყეულს გაუჭავებია, როგორც მე ზევით მოგახსენე, აგრეთვე იმ კაცთა ხელმწიფეს მოახსენეს.

რა უმანგ-მანამ იმათი საქმე ესრე შეიტყო, უმეტესად შეებრალა და ბრძანა, იქნება ვინმე რომ იმ მეთილისმის ალაგი იცოდესო? იმ კაცთა მოახსენეს: მას ზედ ჟამი არავის დაუცვია რომ, მისი სამეოფი ენახათ ვისმეს, ამისთვის რომ ზღვის იქით შვიდი მთა არის ცეცხლისა, და იქ მკვიდრობსო, ჯარით იმ გრძნეულს არა ეფნებარა და იქ მისულა არავის ძალ-უძსო, თავისი უმცირესნი მეთილისმენი და შეგირდნი გარეშემო ახლავან, მრავალნი კაცთა ტომნი გაუჭავებიაო, მრავალნი მხეცად და ფრინველად გარდაუქცევიაო, და მრავალნი მათგანი ამ შეჭირვებას შინა

არინო, როდესაც ხელმწიფემ ესე უოველივე ცაიგო, თვისთა დიდებულთა და სპასილართა უბრძანა, რადგან იმ მეთილისმის ჯადობაზობა ჩემთან გამორხადებულნი იქმნა, დაემზადებით რომ იმაზე წარვიდეთ საბრძოლველად, მაშინ არნიბად ვეზირი, ვეზირთა უხუცესი იყო, წინ წამოსდგა ხელმწიფე დალოცა და მოახსენა: ს'ეი, მაღალო და შვიდთა იულიმთა მპყრობელო! ამ საქმეს არა ეშველებარა; ამისათვის რომ, იმ მეთილისმეს სამევიდრებელი შვიდ ზღვის იქით არის და თვითონაც ცეცხლის მთაში თმყოფება. ზღვის გასვლა ხაზინის დახარჯვით და ხომალდებით შეიძლება, მაგრამ ცეცხლის მთაში მისვლა კაცთაგან შეუძლებელიაო. ხელმწიფეო! ზეკარდამო განგების მეტა, ამათი მშველელი არავინ იქნებაო. ხელმწიფემ უბძახა ვეზირს: ერთს მეთილისმეს ქვეყანა მოუოხრებია, მე სრულიად ქვეყნის მპყრობელი ვარ და თუ მის საქმეს ერთი გზა არ მიეცა, ჩემის გულიდამ ამათი შეწუხება არაოდეს არ გამშორდება და მისი სეუდა სიკვდილად მიმწურავსო. რა ხელმწიფემ ესე სიტყვა უბრძანა, მეტის სიბრალულით თვალთაგან ცრემლები გადმოედინა. როდესაც ჩახეს რომ ხელმწიფე იმათ სიბრალულს ისე შეეწუხებინა, სარდალნი წინ წარსდგენ, ხელმწიფე დალოცეს და ესრედ მოახსენეს: ხელმწიფეო, რადგანაც თქვენ იმ მეთილისმეზე წასვლა გნებავსთ, ჩვენ უოველთა თქვენს სამსახურსა ზედ თავი სასიკვდილოთ დაგვიდვიანო! ბრძანეთ და წასვლას ნულარ შეკვშვებით, იქნება ღვთის შემწეობით ამთ რამე უშველათო.

რა უმანგ-შაჰამ ესე ისმინა, წასსვლელად ბუკთა დაფვირება ბრძანა. იგი ვეზირი წარმოსდგა და მოახსენა: ხელმწიფეო, თუ სარწმუნოდ მიიღებთ ჩემგან, ერთს მეთილისმეზე აძლონი დაშქრით წასვლა არა სჯობსო, ესე უმჯობესია, რომ ერთს მრავალის საქმეების გამოურდელი კაცი გაგაზავნოთ, ხუთთა იმან შეიტყოს იმ ბილწის სადგური და დათარულად ზუნოს რამეო, თარემ დაშქრით ვერას გაფაწეობთ, მრავალი ფაღვანნი და სარდალნი იმის კზაზედ დაიხოცებიან და ურიცხვი ხაზინაც დაიხარჯება და იმან კი ვერას ვაფნებთო. რა უმანგ-შაჰამ ესე უველა მოისმინა, დადსა საფიქრებელსა ჩავარდა, მერე მე შემომხედა და მიბრძანა: „აიანთა სარდალო, ამ ჩვენს თათბირზედ რას იტყვიან, რომელიც ჩვენი ზირველი ვეზირი ესე სჯის საქმესა“? მე თაყვანი ვეცი და მოვახსენე: რადგანაც ქვეყანა ერთს მეთილისმეს მოუოხრებია, აწ მე წავალ და აქვენი დოვლათით ვცდები, რომ ერთი რამ მოვაგვარო მეთქი.

რა ესე დავანრულე, მაშინვე მიკელ ხელმწიფის წინ მიწას დავემხე და მოვახსენე: ს'ეი, მაღალო შარიელო! ადიდოს ღმერთმა მეფობა თქვენი,

შვიდთა სამეფოთ მერობელო! მე მონა თქვენი რამთენჯერ იმ წყეულ შეთილისმისკან განსაღდელს მივცემივარ შეთქი, ერთხელ შემილოცა და ჰირუტევათ გარდამაქცია და გამიშო, ერთს ბიბანს მინდოდა ოთხი წელიწადი დავდიოდი და იმ შეჭირვებისკან სხვა შეთილისმემ მომარჩინა, რომელიც სახელად ეწოდება იმ შეთილისმეს რაჯიბ. როდესაც აზრად-შეთილისმემ მოარჩინელი მნახა, დიდად იწყინა, მე განკებ მისი სამსახური დავიწყე, მინდოდა რომ ვინაიდგან დრო დამეტა და მაკიერი მიმეგო, მაგრამ ჟამი ვერ დავიცვი. ერთხელ ვაწყენინე, კვალად შემილოცა და ორბად გადამაქცია, შვიდი წელიწადი ორბად ვიუავი და ჰეარში დავფერინავდი. ერთი სხვა შეთილისმე იყო სომეტიანგის ქალაქის შატრონი, სახელად ათარი ეწოდა, ორბობისკან იმან მომარჩინა და ჩემადვე სახედ შემცვალა. რა ესე დავასრულე, შემდეგ მოვასხენე: დიდებულო ხელმწიფეო! თქვენი დოვლათით წავალ და ამ ორთა საბრალეთათვის თავსა ჩემსა დავსდებ.

მამინე დუთის სახელი ვასხენე, ხელმწიფე დავლოცე და წარსასვლელად გავემართე. რა უშანგ-შაჰამ ჩემკან ესეთი სიმხე იხილა, დამლოცა ბეჭსა ხელი დამკრა და ეგრე მიბრძანა: გარდანქეშანო, წადი დუთისათვის შიშინდვიხარო, მანამდის შენს ამბავს არა ვცნობ, მე აქედამ არ ავიურე-ბი და იმედოცა მაქვს დუთისკან რომ, ბოლო კეთილი უნდა იყოსო.

აქ გარდანქეშანისკან აზრად-შეთილისმეზე წასვლის მბობა.

რა ხელმწიფეს გამოვესდამე, სამი წლის ვადა მივართვი და შირთაზა აიარი თან წავიყოლიე, ამისთვის რომ ჩემი სიცოცხლე და სიკვდილი ხელმწიფისთვის ეცნობებინა. სახელსა ზედან დუთისსა წავეღე, ერთი წელიწადი ვიარეთ და დამანდანის ქალაქს მივედით, იგი ქალაქი ფერიათა იყო და იმ ფერიათა ესრეთი ჩვეულება ჰქონდათ, რომ ექვსთვეს გაუღვიძებლივ იძინებდნენ და ექვსთვეს დაუძინებლივ იღვიძებდნენ. რა ქალაქსა შევედით ჰირველად ათარ შეთილისმესთან მივეღე ამისთვის რომ იგი მიცნობდა და მეც მისკან მრავალი სიკეთე შენახა; იმ ჟამად ათარი იმ ქალაქში იმყოფებოდა. მივეღე, მის წინ ჰირი მიწას დავსდე და თაყვანი ვეცი. რა შემომხედა ესრედ მითხრა: მე საბრალოვ ჩემთან რისთვის მოხვედით! მე დიდი ქება შევასხი და მოვასხენე: ზეი, ქვეუნი შეთილისმეთა უმადელსო! სიკეთე რომელ თქვენი ჩემზედ არის მოდებუდი, ეგოდენი სხვის არავისკან მინახავს მეთქი, მე გონებასა შინა გავსინჯე და ვსთქვი, ამოდენა სიკეთისთვის რომელიც თქვენ ჩემზედ მოიღეთ, მე მინ-

და სამსახურსა თქვენსა არ მოკუშორდე, აწ ახლა გხლებივარ რომ სიცოცხლეს ჩემსა შენ გემსახურე მეტქი. იმანაც დამიმაღლა და ერთი წელიწადი ვემსახურე.

ერთს დღეს ათარ შეთილისმემ მხასა და მიბრძანა: „ჩემს სამსახურზე რამ ეგრე თავ-დადებულნი ხარ, შენი სწადელი რა არის? მითხარ, თუ შემიძლიან თავსა ჩემსა დავდებ და შენის სწადელის აღსრულებას გუცდებიო. მიველ თაყვანი ვეცი და მოვასხენე „ჭეი! შეთილისმეთა ყოველთა უმადლესო, წინად რომ შენ წყალობა მიეფი და ორბობისკან გამანთავისუფლე იგი ამბავი დაწვრილებით უმანგ-ხელმწიფეს მოვასხენე, დიდად დავიმაღლა, ხელმწიფობას თქვენსას მოკითხვა გიძღვნათ, მეც შენს სამსახურში გამოგზავნა და ამას გეაჯა რომ, ხელითა შენათა აზრადის აუტეხო რამეო. ესრეთი სიტუვები მოვასხენე და ქება დიდი შევასხი. რა ესე მოისმინა, მცირეს ხანს დაფიქრდა და ესე მიზასუნა: „ათარო, დიად ძნელ საქმეს მავალეობ, დღეს ქვეყანაზედ აზრადისთანა შეთილისმე არ იზოგებ, რასაც ადგილს შეთილისმენი არიან, ყოველნი მისნი შავიკლნი არიანო“. მე მოვასხენე უმანგისთვის თქვენი ქება მომისხენებო და იმანაც თქვენს სამსახურში წარმომგზავნა მეტქი. იმან მითხრა, დიად ვიცი უმანგ-შაჰი ვინც არის, კამიგონია, რომელიც ხელმწიფეთა ხელმწიფეა და მრავალი ქვეყნებიც დაუხურია. ჩემის ძმის სურამბ შეთაღისძისთვის მრავალი სიკეთე უქნიაო. თაყვამის მთაზედ ძმა ჩემი აქლემთა სანისკან დაუხსნია და მოურჩენიაო, მე მარადის გუელში შედგა და ვფიქრობდი, რომ მისი სიკეთის მაგიერი გარდამეხდა, მაგრამ ესეგი ძნელი საქმე დაუვალებია ჩემთვისო, აწ რადგან საქმე ესეა, ამის მეტი დონისძიება არ არის სიკეთის მაგიერ, სიკეთე უნდა გადაუხადოს კაცმა. შემდეგ მითხრა: მამ უნდა შენ მოემზადო, მე მოვასხენე, წინაშე თქვენსა ყოველს ჩემს მზად კახლავარ მეტქი.

სამს დღეს გზის თავდარიგი ვნახე, რაც იარაღი ჰქონდა ყოველივე მოამზადა, მეოთხე დღეს მე და შირთაზა მოგვიხმო, შეგვილოცა, შემოგვებრა და მასვე წამს ორნივე ფრინველად ვიქვეით, ისე რომ ორთავე ერთმანეთისა გვეშინოდა, მერმე თვით შეილოცა და ორბად გარდაიქცა, მაშინვე ჰქერში აფორინდით, შვიდი ზღვა განვლეთ და იმ ცეცხლის მთას მიუახლოვდით. როგორც უწინ მენახა, ეგრეთვე მთასა და ველს ცეცხლი ედებოდა, რომლისა ალი ზეცას შესწვდებოდა და მის კვამლს ქვეყანა მოკლავა. იმ ცეცხლიდამ ისეთი ხმა გამოდიოდა, რომ, კაცს ცნობას მოსტაცებდა. როდესაც იმ ალაკს მივედით, მან შეთილისმემ მანიშნა და ქვე ჩამოგხტით, მან შეიკალოცა და ჩვენ სხედვე ვიქვეით. ათარ შეთილისმემ

მითხრა: აწ ჩვენ რომ ამ ალაგს ვართ, ამას ქუი-ათეუს ეძახიანო, აზრად-მეთილისმე ამ მინდარს იძულებს; სიფთხილით უნდა ვიფუნეთ, რომ იმან ჩვენ არა გუნახოსო. ერთი წრე შემთავლო ოთხსავე მხარეს, ჩვენ იმ წრეში დაგვაუნა, და ესრედ მითხრა: „გარდასქეშანო, როდესაც ჩვენ ამ ალაგს მოვანწიეთ ჩვენის თავისაგან უიმედონი უნდა ვიფუნეთო: ამისთვის რომ აზრად-მეთილისმის სხელი ამ მინდარსა ქვეშ არისო, ჩემი იქ მისვლა არ შეიძლება, თუ შენ წახვალ მე ერთს ლოცვას გასწავლი, რომელიც აზრადმა ეს ლოცვა არ იცისო“, იგი ლოცვა მასწავლა, ერთი მშვილდი და ოთხი ისარი ხელსა მომცა და ესრედ მითხრა, „იხუარ ესე მშვილდ-ისარი, როდესაც იმ ცეცხლს მიუახლოვდე, ესე ლოცვა სთქვი და ერთი ისარი ცეცხლს შესტეორცნე, რა ისარი შესტეორცნო, შენც იმ ისარს მიჭეევ და ცეცხლს შედიო, რა მცირე ხანს შეივლი, ერთს აივანს ნახავ და მის მიღამოს მრავალს საკვირველს იხილავ, მეორეთაც ეკ ლოცვა სთქვი და ერთი ისარიც იქ შესტეორცნე, სხვა და სხვა საკვირველი და ფერად-ფერადი თილისმები გამოგეცხადება თვალ წინ, მაგრამ შენ არ შეშინდეთ, იგინი შენ ვერას გიზმენ და კვალად ისრის ნასროლს მიჭეევ, როდესაც იმ ალაგს კასცილდები ერთს სხვა აივანს შეხვდები. იმ აივანის ოთხსავე მხარეს საკვირველი ნადირნი იქნებიან და გზებს შეგვიკრუნო, მათ ზირის-ზირ კვალად ეკ ლოცვა სთქვიო და შესამეტ ესროდე და ისარს მიჭეევო, გზაზედ ერთი მალაღი კოშკი დაგხვდება, მას შიგან ერთი ტახტი იდგება, იმ ტახტზედ ერთს ვისმეს იხილავ მიძინარეს, სახე ვეშახს ემსგავსება, ფეხები აქლემისა, წელი თხასა, ხელის თითები ლომის ბრჭყალებსა და იმ ტახტის კარემოს ერთი სხვა საზარელი ვეშახი გარს ახვევიაო, როდესაც ესე იხილო იცოდე რომ თვით აზრად-მეთილისმე იგი არისო. ეხლა იმას ეძინება, არ შეშინდე და ეგევე ლოცვა გააკრძე, მეოთხე ისარიც მას შესტეორცნე, მაშინვე გაექანე და იმ ტახტზედ ადი, მისგან ნურას იშიშვიო, ის არ გაიღვიძებსო, ამისთვის რომ ერთს წელიწადში ორმოც დღეს და ორმოც ღამეს სძინავსო; და როდესაც იგი გაიღვიძებს, ერთ წელიწადს და ცხრა დღეს ძილი აღარ მოზღისო, დღეს რიცხვით ოცდაცამეტი დღე არის რაც სძინავსო და გამოღვიძების ჟამს შვიდი დღეა უკლია. ეხლა ძლიერ კარგი დრო არისო, აბა ჩქარა მიატანეთ. ამოიღო ჯიბიდან და ორი დიაცის თამაც მომცა და მითხრა, იმ ტახტზედ ახვიდე თუარა, აზრადს ორნივე ხელნი ამ თმით შეუკარ და ჩემთან წამოიფანეთო,“ ესე უკვლა სასწაული დამარცა.

მე მაშინვე იმას და ჩემ ამხანაგს გამოვესალმე, მშვილდ-ისარი ხელ-

თა ვიზუერ, ათარს ვთხლვე, ღვთის სახელს გაფიცებ, თუ მე იქილამ ცო-
 ცხელი ველარ გამოვიდე ეს ჩემი ამხანაგი ინდოეთის ანუ ჩინეთის მხა-
 რეს გაგზავნე რომ ჩემი სიკვდილი უშინგ-შაჭას მოახსენოს და ჩემი სუ-
 ლი კეთილის ლოცვით არ დაიწყო, შენც შემობრალე ჩემზედ მრავალი
 სიკეთე გიქნია, თუ მე ვერ გადავიხდი ღმერთი გადავიხდის და მომიტყუე
 მუთაქი. ესე უთხარი, ათარს ხელსა ვაგოცე, ჩემს ამხანაგს შეუბღსა და
 თავი სასიკვდილოდ გადავდე და ღვთის სახელზე გავემართე აზრადისა-
 კებ. ფაღვეანთა ფაღვეანო, როდესაც გზას დავადეგ იმ მეთილისმის შიშმა-
 ძლიერ ამიტაცა ისე რომ სულ მძაცაცკებდა, იმიტომ რომ ოდესმე იმ
 მეთილისმის შარბათი მესვა და იგი თვალ წინ წარმომიდგა და მეტის
 შიშით თრთოლა დავიწვეე, მაგრამ რადგან სირცხვილს ვიუფე ჩავარდნილი
 კავებდე და თავილამ ხელი ავიდე.

აქ კარდანიქმანისაგან აზრად-მეთილისმის შეპურობა და
 ბარამ-ჯიბილის მორჩენის ამბის მბობა ყარაქანის წინამე-

როგორც ათარმა დამარიკა მეც ისე მოვიქეცი. რა იმ ცეცხლს
 მიუხლოვდი იგი ლოცვა ვსთქვი და ერთი ისარი შეგტეორცნე და მაშინ-
 კე შენ უკან მივივე და ცეცხლსა შეველ, ვიდრე განაზრებით ვიუფე, ცე-
 ცხლის სიციხოველე მწავადა, რა შიგან შეველ კეთილი ჰავა ჰქონდა, ისეთ-
 სა მოსვენებას მივეცი რომ, ჩემს სიტაცნელეში ისრეთი სიამოვნება არ
 მენახა, მაგრამ აზრადის შიში გულსავე მქონდა. რა მცირე წინ წარე-
 ზდეგ, ერთი დიდი აივანი ვნახე უცხოდ ჩაკები, მის მიდამოს მრავალი
 რამ საკვირველი ვიხილე, ისე მეკონა სამოცდა თორმეტნი სჯულნი იქ
 არიან შეურილნი, ას დედა ოთხი ქვეყანა ჰქონდათ, მაგრამ ერთსაც არ
 უგვანდათ. როდესაც მე მხახეს ერთობით მომეტივნენ, მაშინვე მეორე
 ისარი ვესროლე და შეულოცე, მე მსწრაფად ისარს მივივე, ისინი უჩინო
 შეიქმნენ. რა იმათ გავცილდი საშინელება იყო ცეცხლისა, ისიც გავიარე
 და ერთ სასახლეში შევედი, მსწრაფად უანგარიშო მხეცნი მომცვიდნენ
 და ენებათ რომ ჩანთქათ ჩემი თავი, ისე მელოტდნენ, მაგრამ ვერა დამაკ-
 ლესრა და უკან დაბრუნდნენ, ერთიც იქ შეულოცე და მესამე ისარი შეე-
 სტეორცნე, მაშინვე მეც თან გავეე და ერთს მშუენიერს აივანს მიველ
 მის თავსა ერთი კოშკი იყო აკებული, მას შიგან ოქროს ტახტი იდგა
 და კარეშემო ერთი საზარელი კუშნი ეხვია, როდესაც იმ ვეშანმა დამი-
 ნახა, თავი აიღო და შემომხედა, მე კვლად შეულოცე და მეოთხე ის-

რი ვესრულე, ვეშაპი თუი დადგა და ვითარ ჰირველ შესვლასკად უძრავად დარჩა. თავი უფალ გამჩენს მივანდე და იმ ტახტს შევსტი, მართლაც რაც ნიშნები ათარ-მეთილისმემ მითხრა იმ გფრბი ვნახე იგი ბილწი, თავი ვეშაპს უგვანდა, ღომის ბრჭყალები, თხის წელ-მუცელი და აქლეშის ფეხები ჭქონდა, ძლიერ შესაზარი სანახავი იყო, ჰირთ ყვეთელი წყალბ სდიოდა, ისეთი რომ კაცთა სწამლავს ემგზავსებოდა და ეძინა“.

ჭეი, ფაღვევანო! უნდა მოგახსენო რომ როდესაც ამ საზიზღარის სანით იგი ვნახე, თავმარ ტკივილი დამიწყო და თავ-რეტი დამეხვია, მაგრამ როგორც იყო თავი შევიმაგრე და ნამუსმა კალთა შემიპურა და სირცხვილსა ჩამავლო, ახლოდ მიველ შეულოცე გამოდვიძებისა შეშინოდა. მაგრამ არ გამოვლიძა, მოვიბდამე იმ წამსვე თავი ტანიდგან კამეშორებინა. მაგრამ ვითუქრე, როდესაც ამის შესაპრობლად მოვსულვარ, ამას ცოცხადსვე წავიყვან მეთქი, ნუთუ ძალი ღვთისა შემეწიოს და ამ სანით უმანგის წინაშე მივიყვანო და ჩემი სახელი ავამაღლო მეთქი. მაშინ ამოვიდე ათარის მოცემული დიაცის ბმა წავსდევ ახლო იმ თმით ხელები შეუკარ, კვლად იგივე ღოცვა შეულოცე, ზე ავაეხე, ავივიდე და ათარ-მეთილისმესთან მივიყვანე.

როდესაც ათარმა იგი ხელშეკრული ნახა. ბეჭხედ ხელი დამადვა და ჰირხედ მაკოცა. მივიდა აზრადის თმები დასჭრა და ცეცხლში დასწვა, რა იგი თმა დაიწვა. თილისმის ცეცხლი სრულიად კანელდნენ. იმ ცეცხლის მთის აღავს ერთი შავი ქვის კალავანი შემოკრტვა, თურმე იმ კალავანში რამდენიმე აღამიანი თილისმით დატევევებულნი ჭყოლოდა, ზოგი ჰირუტეკად კარდაქცია და ზოგი სხვა სახედ შეექმნა. მაშინვე მრავალნი მოვიდნენ და ფეხთა მოეხვივნენ, მე ათარს ვკითხე, ჭეი, მეთილისმეთა ხელმწიფე! ამ სწყალთა რა ეშეულებათ მეთქი; რომ ამისთანა განსცდელში ჩაუყრია ამ წყეულს მეთქი? ათარმა ესრედ მიხსნუხა: შენ ხომ ამის შარბათი გისვამს და გემო მისი გინახავს და მორჩენილხარ, აწ აზრად-მეთილისმე უსულოდ შეგიქმნია და მისი თილისმა დაგირღვევაო. აწ მოდი მაგის თმისკან მოკვეცე მცირე, ამათთან დასწვი და მაგათაც ეშეულებათ, მიველ მცირე თმა მოკვეცე და დაწვი. რა იგი თმა დაიწვა, მათ ტევეთაკან შავი კვამლი ავარდა. რა მცირე ხანი უძობდა და კვამლი კარდასწყდა, ყოველნი თილისმით შეცვლილნი კაცის სახედ კარდაქცნენ. როდესაც მათ აზრად-მეთილისმე შეპრობილი იხილეს, მოვიდნენ ფეხთ მოეხვივნენ და კანთავისუფლებისათვის დიდი მადლობა მიძღვნეს მე.

ამ ჟამად სხვათა მეთილისმეთა და აზრადის მაგირდთაც ეძინათ.

ათარძმა მათი დახოცვა მიბრძანა, მე მოვასხსენე: თუ შეიძლება რამდენიმე ცოცხალნი შევიზურათ და აზრაილის ხაზინა მათ ავიღოთ და წავაღებინათ მეთქი. ათარძმა მიპასუხა: „ჭეი, კარდანქეშანო! შენ მათგან რაც შეჭირვება კარდაგხედია აღარ გახსოვს? მე რომ აზრაიდ-მეთილისმე შექმეურა, მოუკლავს არ გაუშვებდი, მაგრამ თუ ეს აქ მოგვკლა, მათ ღრთა გაქვავებულთა ქალ-ურმათა არა ეშველებათ რა“. შემდეგ რაც სხუანი მეთილმსმეები იყვნენ სულ ყველა დავხოცეთ, მათ სახლებში შეკედით ხაზინა და საქონელი ურიცხვი იყო. ერთ სახლში ერთ მინით წყალი იდგა, ათარძმა იმ წყალში ჩახედა და ესე გვიოხხრა: თქვენ თქვენს ქვეყანას ჯერ მიხვალთო თუ ისევ ფრინველად არ კარდაგაქცეითო, თქვენ ფრინველად კარდაგაქცევთ და როდესაც ჩვენ ქვეყანას მივალთ, მაშინ ისევ თქვენს სახლად კარდაგაქცევთ, თქვენს გულსა შინა შიში არ იქონიოთო. რა ესე სთქვა იგი წყალი ყველას ბირზედ წავგვისვა, მცირე ხნის შემდეგ საზარელი კვამლი აგვარდა და ყველანი ფრინველებად ვიქცეთ, თითო-თითოს ცხენის ოდენა ფრინველებათ შევიქენით. რა მათ ჰერობილობისაგან განთავისუფლებულთა თავიანთ თავი ფრინველად გადაქცეულნი ხახეს, დიდს მწუხარებას მიეცნენ და სიცოდავად ტირილი დაიწყეს. ათარძმა მათ ბიძგი მისცა და იგონიც შეშვერდნენ, შემდეგ აზრაიდისათვის წასადებად სენი მოვიღვეითა, კუბოთ შევკარით, აზრაიდი შეკრული შიგ ჩავდვით მაგრად შევახვიეთ, იგი ჰერობილნი რომელნიც ფრინველად იყვნენ ზოგთა აზრაიდის ჭუბოს ანჯამებიდამ ასწიეს, ზოგთა თვალ-მარგალიტი იტვირთეს და წესიერათ ჭაერში აღვფრინდით ყველანი.

შეიღი ზღვა გადავიარეთ და ათარ მეთილისმის ქალაქს მოგვდიოთ. როდესაც ერთი დღე გავიდა ათარძმა მიოხრა: „ჭეი, კარდანქეშანო! აქ დაყოფნების ჭაში არ არის, ეს აზრაიდი ჩქარა უნდა წაიყვანოთ ვიდრემდის არ გამოაჭვდიქიანო, თუ გაეღვიძა, შენც გაგათავებს და ჭავრით ქვეყანასაც სრულებით მოახრებსო“. მე მოვასხსენე: „ჭეი, ყოველთა მეთილმსმეთა უშირკველესო! ამას რომ გამოეღვიძოს, თავისი თავის მორჩენა შეუძლიან თუ არა მეთქი? ათარძმა მიპასუხა: რომლის შელოცვითაც კი შეგიკრავს, მაგან ის ღოცვა არ იცის და ვერც თავის თავს მოახრჩენსო, მაგრამ ვინ იცის თუ ერთს რომელსაშე მცოდნე ჭადღის შეხედეს იგი მოახრჩენს და საქმე ძალიან გაძნელდება; თუ ვინიცობა გზაზე გამოაღვიძებს შეატო, კბამ ღოცვა შეულოცე, შეჭბოკე პირზე მიწა წაურე და ვით ამ ჭაზად არის ებრეთვე უსულო გახდება. მე კვალად ვკითხე: „ჭეი, მეთილისმეთა ხელმწიფეო! ესე ჰერობილნი რომელნიც ფრინველებათ კარდაქციე, ვითარ მორჩებიან მეთქი? ათარძმა ერთი სისხ-

ლოთ სავსე მინა შიშვე და ესრედ შითხრა რომელ ქაშისაც შიხვიდეთ, მაგათ ეს სისხლი შირხედ წასცხე და ისეკ კაცებად შეიქმნებიანო.

რა ესე მოვიუბნეთ, ერთმანერთს გამოვესაღებეთ, ათარი მუნვე დარჩა, უშანგ-შაქასთან მოკითხვა დამაბარა. ჩვენ აზრალიდ წამოვიყვანეთ და წამოვედით. სეი, ფალევისო, ვიდრე ჩინეთის ქვეყანას მოვადწევდით, ერთ ალაგს ჩამოვხტით, იგი შურობილნი შეცვლილნი რომელნიც რიცხვით ცაშეტი ათასნი იუენენ, ვეკლანი სანადიროდ წარვიდნენ. შე აზრალიდ ხეზე მაკრად მივაბი, და შე ცოტა მოშორებით დავწიქი და დავიძინე. ჩემს ამხანაგსაც ძილი შოსლოდა. მაგრამ ღვთის მოწალეობა ჩემზედ სუთუვდა.

ამ ჟამად თურმე გამოვღვიძებოდა იმ წუეულს, რა თავისი თავი შეკრული ენახა ოთხსავე მხარეს თვალინი მოველო შემოქება და შე ვენახე შიხნარე, მაშინვე ეცნო ჩემი თავი, რომელიც იმის თილისმაში მრავალჯერ ჩავარდნილვიყავი, ხან ათარს და ხან სხვას მოვერჩინე, ჩემის გამოისობით ათარსაც გადაეშტერა მაშინ. რა თავისი თავი იმ მდგომარეობაში იხილა, ვეშაზივით ბრდვინჯა დაწყო და ცდილობდა შურობილობისაკან შორჩენილიყო, მაგრამ ღონეს ვერას ეწია. ოდეს შე ძილად გწევობდო შირთახას ვთხლოვე რომ ექეშივნა. რა აზრალიდ გამოვეყვიდა, თურმე ცდილობს რომ იგი ხე ძირითურთ მოკლავდეს. როდესაც იმ ხეს მეტის მოზიდვით ძალა დასდგომოდა, მისი ხმა შირთახას სმენოდა და გამოჭდვიძებოდა. რა ესეთი საქმე ენახა შირთახას, მაშინვე ფრინველის ხმით დაწვივლა, იმის წივილზე მეც გამოძევიდა, რა ზე ავიხედე, ვნახე რომ მას წუეულს გამოჭდვიძებოდა და საზაროს თვალთ შიშობიხელებოდა, ცდილობდა რომ ღონესა რასმეს სწეოდა და თავის თავი გაენთავისუფლებინა—მაგრამ, იმისი წადილი ამათ დარჩა. შე მაშინვე ჩემ მშვილდისარს ხელი მივეყავ და მისსა საკვდილსა ვლამობდი, შემდეგ ვიფიქრე და ჩემად ვთქვი: ეს წუეული აქ რომ მოველა მეთქი, ესოდენი ჭირნახული ფუჭად ჩამივლის მეთქი, მაშინვე მამაკონდა ათარის დარიგება, საჩქაროდ შეულოცე, მიწასა დავწოდე და ერთი მუჭა მიწა ავიდე, შევბერე და მიწა შირხედ შევაყარე, შტირეს ხანს მტვერი ავარდა, რა მტვერი გადასწვდა, ვნახე რომ აზრალიდ-მეთილისმე რომელ ხეზედაც მიმშული იყო იქვე კარდაიქცა და აკრეთვე უსულო შეიქმნა. მსწრაფელ მიველ და კვალად მაგრად შეუკარი, იგი შურობილნიც მოვიდნენ რომელნიც ფრინველად იუენენ კარდაქცეულნი, ხადირობილამ. როდესაც წასსვლეკლად ვემზადებოდით, ერთმა ძლიერმა ქარმა მოკვებრა, იგი სასხლით სავსე მინა რომელიც ათარმა შიშვე, წაიქცა და იგი სასხლი წვიმასავით განიბნინვა, თითო წვეთი ვეკლას გვიცა და ეკრეთვე ვეკლა თავის სახედ გადავიქცით, ვინც

კანნი იყვნენ თუ ქაღნი ეველამ თავთაჲს სსხე მიღეს და დიდს სი-
ხარულსა მიუცნენ.

მასვე წამს შირთხანა-ანარი უმანგ-ხელმწიფისთან წარვეზაენუ, შირ-
თხანა თვისის ხელთაჲთ მწრაფლად ხელმწიფის წინაშე გამოცხად-
და, ტახტ-წინ შირ-მიწას დასდგა, ქება შეასხა და ეველას ჩვენი კარდას-
გალი მოახსენა. ხელმწიფეს თურმე ძლიერ გაეხარდა, მრავალი წყალობა
აღუთქვა და დიდებულთა თვისთა წინ მოკებება უბრძანა და წინ მოკვე-
ტებენ, იგინი თავიანთ სხედ შეცვლილნი სულ სხვა და სხვა მხარეს
დაითანტნენ და თავთაჲთ ქვეუბნისკენ წარვიდნენ. ჩვენ აზრალი და
შისი ხაზინა ვიტვირთეთ, სწრაფის სიარულით ვიარეთ და იმ ალაგს
მოვუღეთ, სადაც უმანგ-ხელმწიფე ბრძანდებოდა, მიველ შირი მიწას და-
დე, ხელმწიფე დაულოცე და ქება შევასხი. ხელმწიფემაც მომიკითხა და
მრავალი მიბოძა, შემდეგ თავისა ჩემისა კარდასგალი მკითხა, მეც უო-
გლივე მოვასხენუ. ათარის მაგიურად თავიანთი ცემა შევეკედრე. აზრალი-
მეთილისმეც ხელმწიფე დიდებულის წინაშე მივიყვანეთ უმანგით შე-
რული დაავადეთ. მაშინ ეველას დიდთ გაუკვირდათ და ესრედ ქება და-
მიწყეს. „საქებია იგი კაცი რომელმაც ამ კვარი მტერი შეიპურეს, კვა-
ლად საქებია იგი კაციც, რომელსაც ერთ მტრისაგან მრავალი განსაც-
დელი წაჭედებოდა, იგინი უოგლი ახსოვდეს და ამისთანა მტერი ქაჯი
ხელში ჩაიკლას მოითმინოს ამოდენა ხანს და ცოცხალი უეინახოს.“
ამ კვარი საქმე უოველს უკვირდათ ჩემი საქმე და დიდს ქებას იტყოდ-
ნენ. მერე ხელმწიფემ ბრძანა: აზრალი-მეთილისმე იმ ქვით ქმნილთა თა-
ნა მიუყანეთ—და რა კვარათაც ათარ მეთილისმეს ესწავლებინოს ისე
აუსრულეთ.

მაშინვე აზრალი იმ ალაგს მივიყვანეთ სადაც ბარამ-ჯიბილი თა-
ვის სარკუთთ გაქვავებინა. ხელმწიფე თავის დაშქრით მას ალაგს შე-
იყარნენ, მე შეულოცე და აზრალს მაშინვე გამოეღვიძა, თვალნი ადახვ-
ნა. ოთხსავე მხარეს მიმოიხედა, უმანგ-შაჰი თავისი ფაქვანებით და
მრავლის დაშქრით იხილა. რა თვისი თავი იმ კვარ უმანგით იხილა
და ამ კვარად შეკრული, მაშინვე ვეშანის მგზავსად საზარელი დრალი
დაიწყო, მაშინვე მე შემომხედა და ესე მითხრა: „ეს რა ამბავია?“
ათარს უწინვე ესწავლებინა ჩემთვის, საუბარი რომ დაგიწყოს ჰასუხს ნუ
მისცემო, იგივე ლოცვა სთქვიო. მე ულოცავდი, მაშინ ხელმწიფის შირ-
გლი ვეზირი წარეოსდგა და ხოტურაგი-შაჰარის ენით აზრალს დაშ-
რავი დაუწყო, და ესე უთხრა: „სწე, მეთილისმე, ეს ორნი რომელნიც
ქვად გიქმნია, ამთ შეულოცე ისეც თავიანთ სხედ შესცავდე, რომელიც

ოცდა ოთხი წელიწადია ამ ბუკირვებაში იმყოფებიანო და მე ხელმწი-
ფისაგან შენს სიკვდილს ვიპატივებო“. რა ამ ბილწმა ესე მოისმინა, დი-
დად გასწერა და ცეცხლები აქნო. მაშინ იმ ქვად-ქმნილთა შეხედა, შე-
ულოცა შეჭბურა და მასვე წამს იმ ორი ქვისაგან ისეთი საზარელი ხმა
გამოხდა რომ, მისთა მსმენელთა უოველთა თვალთაგან ცრემლნი გად-
მოედინათ, მისს გარემოს ქვეუბების ხალხნი ყველა მათ ჭკრეტად მო-
სულიყვნენ და ესრედ იტყობდნენ! ვის ძალ-უძსთ. ოცდა ოთხის წლის
ქვად-ქმნილთა თვისსავე სახედ შეცვლათ! ცოტა ხნის შემდეგ კვალად
იმ ქვად-ქმნილთაგან ისრეთი მწუხარების და კვნესის ხმა გამოხდა რომ,
იმათ სიბრალულთ მრავალნი კაცნი შეიბინდნენ, მაგრამ იმ წუეულს მა-
შინაც არ შეჭბრადა. ჯვალად ვეზირმა უთხრა: „მეთიღისმევე, ჩემი სიტუ-
ვა ისმინე და ესენი ამ შეჭირვებისაგან გაანთავისუფლეთ“. აზრადმა
განრისხებით ჰმსუხი მიუგო: „სწეი უმეცარნო, რამდენიც გინდათ იფა-
ზაკეთ, ამათ შეორედ მოსვლამდის არაფერი არ ეშველებათ, ესე უნდა
იუვნენო“. რა აზრადმა ესე წარმოსთქვა, მაშინვე ხელმწიფემ მანიშნა,
აბა მეც იმის მონატური ვიყავ, გადავბტი ქარის უსწრაფესად და ბასრი
ხაჯანი ისე შემოვკარ რომ იგი წუეული ორად გაგსწვივტე. როდესაც ის
ორად გაწვივტილი მიწას დაეცა, იგი დედამიწა შეიძრა და მისი ხმა ორ-
დღის სავალზე გაიგონებოდა. იგი საძაგელი და ბილწი ქაჯი მოკვდა.
მისმან სისხლმან ოთხსავე მხარეს დვარსავით დენა შეჭქმნა და მათ ქვად-
ქმნილთა ეცათ! მათგან ისეთი კვამლი ავარდა რომ, ჭკერი სრულიად და-
ახნელა. რა მცირე ხანი გამოხდა, იგთ შავი ნისლი გადასწვდა შევხედეთ.
ვნახეთა რომ იგი ორნი ქალ-კრმანი თავიანთ სახედ გარდაიქცნენ, მაგ-
რამ მძინარესავით დასუსტებულნი და გარეტებულნი იუერებოდნენ აქეთ-
იქით. როდესაც იმ ბილწს შეხედეს, ორად გაკვეთილს და მე თავს მდგომს
ხაჯან სისხლიანს ხელთ-მჭერელს, მაშინ მკითხეს: სწეი, სახელთვანო ვა-
ცო, ეს რა ამბავია ანუ ეს რომელი ხელმწიფეა აქ რომ მოსულათ? ანუ
ეს ჯარი და ურილობა რა არისო, ანუ ეს ბილწი დევი ვინ არისო, ანუ
ვის მოუკლავს, ანუ ჩვენ რა დაგვმართებია, რომ ესე დავსუსტებულვართ?

როდესაც უშანგ-ხელმწიფემ მათი ხმიანობა ისმინა, დიდად გამხი-
რულდა და მიბრძანა: გარდნქმანო, მიდი და თავიანთი საქმე შენ თვი-
თონ უამბეო, მაშინვე მე მიველ და უთხარ: ეს შვილთა იუფიშთა მშერ-
ბული უშანგ-ხელმწიფეა მეთქი, აქ სიარულსა შინა თქვენ შეგხვდათ,
თქვენი ამბავი გამოვიტხა და შეიტყო დაწვრილებით რომ, თქვენ ოცდა
ოთხი წელიწადი ამ მეთიღისმისაგან გაქვავებულნი ყოფილხართ და არც
თურმე სიცივე და არც სიცხე არ შეგესმოდათ, ამ ქვეუბნის კაცთა გამო-

ვითხუთ უოველივუ თქვენი სჟქმე შევითუეთ რა ვჭარათაც უოთიფიფო,
შე გარდანქეშანი ხელმწიფემან გამისტუმრას, წავედ, ესე მეთილისმე შე-
ვიზუარ და იქ მოვიუფახე, ეს ბილწი ჩემის ხელით მოგვალ, როდესაც
ამის სისხლი თქვენ ბუნათ მსწრაფელ თქვენ სხედ გარდიქედით, ღვთის
განბება ეტყობა ესე უოთიფიფო მეთქი ეს ამბავი უოველივუ წერილად ვაუწე,
როდესაც ბარამა თავისი ამბავი შეიტყო, მივიდა ხელმწიფეს ჰირ-
მინა-გაკურთებით თაყვანი სცა და მოახსენა: «ადილას ღმერთმა მეუობა
თქვენი რამ, ზვენზედ ესოდენი წყალობა მოგიდიათ და ამისთანა გან-
საცდელისაგან დაგიხსნივართო, ხელმწიფე! თრგული თქვენი ესრედ დაე-
ცეს თრად გავეთილი ვით ეს ბილწი მეთილისმე».

ხელმწიფემ მაშინვე ბრძანა—და თრნივე ძვირფასის ტანისმოსით
შემოსეს, ცხენნი მოჰკვარეს და შესდნენ თრნივე, ხელმწიფემ ბარამს
უბრძანა: ზეი, ფალეკანა! შენ ამ შეჭირვებაში რამლის მიზეზით შთა-
ფარდნილხარო? ბარამა თავის რაგვარდასავალი უამბო ხელმწიფეს რა-
გორათაც წინათ მოგახსენეთ. ხელმწიფემ ბარამს უბრძანა, ფალეკანო, ამ
ჩინუთის მეფის ასულთან გიქორწინებია თუ არაო? ბარამა მოახსენა:
ოდეს ქორწინის მზადებაში ვიუფავით, ამ მეთილისმისაგან ესრეთს გან-
საცდელს მივეცენითო. ხელმწიფემ ბრძანა რომ, ქალსა ჰკითხონ სურს
თუ არა ბარამთან დაქორწინება და ცოლქმრობა, ქალმა დიდის კმაყოფი-
ლებით იწუბა, უშანგ-მაგამ ბრძანება გასცა და ქორწილის თავდარიგი იწ-
ვეს, თრ კვირას დიდი მზადება იყო. შემდეგ მოიუფანეს ქალ-ვაჟი და
დაქორწინეს. თრმაც დღესა და ღამეს გაუურელი ნადიმი იყო და ბარამს
თავისი სწყადელი აურუფდა. ეს ამბავი უოველივუ უარამანს მოვახსენე.

ამისთანა ამბის მსმენელი უარამანი დიდ განკვირებას მიეცა და უთხ-
რა: „ზეი! ვიართა უხურესო, ამ ბარამის დედა რომელიც დევეს წაუ-
ფუნათ, იგი რა იქნა?“ გარდანქეშანმა მოახსენა: ესრედ ამბობენ რამ
ვითომ შჰჰალი-ფერია თრმაცი ასი ათასი ფერია შემოიკრიბა და აქ-
ვალი-დრუზე წარვიდა საომრად და მას უკან არ ვიცი თუ რა მოხდა,
ამისთავის რამ იმის ქვეყნიდამ აქ მოსულა და ამბის მოტანა სძინელათ.
რა უსე დასრულა გარდანქეშანმა, დასტური სთხავა უარამანს თავის გა-
რავში წასასვლელად. უარამანმა ამისთანა ამბის მოთხრობისთავის დიდ
მადლობა უძღვნა და კარავში წასასვლელად დასტურა მისცა. მაშინ გარ-
დანქეშანი თავის კარავს წარვიდა, ძილსა და მოსვენებას მისცა.

აქ უმანგ-შაჭისაგან ჰინდთა სელმწიფეზედ წასვლა, უსასა-
ზედან ექეს-ოგნოვანისა და ოთხ-თვალოვანის მხეცისაგან ფა-
ლევანთა დასოცა და ყარამანისაგან მისი შეპერობა.

3ირველად ამ «ყარამანისის» წიგნის აღმწერს სპარსულად, თართუს
ჰაქიმი სწოდებია სახელად იმისი წერილი ესე ამტკიცებს, რა ერთმან დღემ
განვლოვო, უმანგ-შაჭი თავის ტახტს დაბრძნდა, ათ-შვიდმეტნი ასი-
ათასნი მამაცნი შეიყარნენ, იმ ჟამად გარდანქეშანი ყარამანთან მივიდა და
მოახსენა: „სწეი, ფალევანთა ფალევანო! ჟამი არის ხელმწიფესთან მისვ-
ლისათ. ყარამანი ზე აღზდგა, ძვირფასის სამოსლითა შეიმოსა, თავის
მარტორქას ამხედრდა და ხელმწიფესთან მოვიდნენ. ყათრანი და სამნი
ათასნი შეუეთა ტომნი წინ მიეკებნენ და თავი მდაბლად დაუკრეს, ზოგ-
ნი წინ გამოუძღვნენ, ზოგნი მარჯვნივ მოსდევდნენ. რა ხელმწიფის
კარს მივიდნენ, შეუენი და დიდებულნი წინ მიეკებნენ. და დიდის ზატო-
ვით შეიყვანეს, წინ მივიდა ხელმწიფეს თავი დაუკრა და თვისსა ალაგს და-
ჯდა. მაშინ ჩაუშებმა ხმიანობა შექმნეს: „ფალევანთა უხუცესო, მშვიდობა
თქვენი ნახვა და მობრძანებო“.

რა მცირე ხანი გამოხდა, სუფრა მოიდეს და დიდი ნადიმი გარდა-
ინადეს, რა სუფრა აიდეს აყრის თავდარიგი იწვეს. მეორე დღეს რა-
დილა გათენდა და სიბნელის ზეწარი დაიხია, მებუკეთა ასყარ ბუკსა
შეჭებრეს და ჩაუშნი აყრას იძახდნენ, ყარამანი მარტორქას შეჯდა, ყათ-
რანი, ბარამ-ჯიბილი და ორმოცნი ათასნი შეუეთა ტომნი, სარდალთა,
ფალევანთა და დიდებულთა ძენი თან იახლნენ და ხელმწიფის კარავს
მივიდნენ. ყოველნი ლაშქარნი აყარნენ და ინდოეთისაკენ გაემართნენ.
შირფანჯა აიარს უბრძანა უმანგმა, ყარამანის წინ გაძლოდა, ღხინითა და
შექცევით, ხელად დაიარებოდნენ. მერვესა დღესა ზღვის ზირს მივიდნენ
და იქ დაიბანაკეს. ურიცხვი კარვები დასცეს, ყველა ლაშქარი დაბინავდა:
ფალევანნი და სარდარნი ხელმწიფის წინაშე შეიყარნენ, ხელმწიფე და-
ლოცეს და თავთავისად წავიდნენ. ამ ჟამად ცალს მხარეს ლაშქარსა ში-
ნა ხმიანობა და არეულობა შეიქმნა, ცხენთა სდავანი დასწევით და
ბიაბანს გარდინებუწნენ, სპილენი და მარტორქანი ვეღარ დაეჭირათ, და
როდესაც სარდალთა და ფალევანთა ესეთი ხმიანობა ესმათ, განკვირვე-
ბულნი ერთი მეორეს ამბავს ჰკითხავდნენ და არ იცოდნენ თუ რა მომ-
ხდარიყო და ხელმწიფის კარავს შეიყარნენ. ამ ჟამად შირფანჯა მოვიდა
და უმანგ-შაჭის მოახსენა: „სწეი, ქვეყანაზედ დიდებულთა ხელმწიფეო,

ზღვის ჩვენი ლაშქარი ამ ზღვის ზირს ჩამოსტა, ზღვიდამ ერთი მხეცი
 გამოვარდა, რა იგი მხეცი ლაშქარის ცხენებმა დაინახეს, ერთობით და-
 თობნენ და ხრახნი კარდაიხვეწნენ. იმ მხეცმა კი აკერ ლაშქართან მო-
 ტანა. რა ხელმწიფემ ესე ამისმინა, ფალეკანთა და სარდალთა უბრძანა
 აგრ ვითარი მხეცთა, წავიდეთ და ვნახოთ. მაშინვე ხელმწიფემ ცხენსა
 შებრძანდა, ფალეკანნი და სარდარნი თან იახლნენ და ცხენის რბევით ზღვის
 ღრუბლებს მივიდნენ. ნახეს რომ ზღვიდამ ერთი სამხიელი მხეცი გა-
 მოსულა და ლაშქარისკენ მოვა, ის მხეცი ამისთანა რამ არის რამ სა-
 ზაროდ სანახავია, თავი ფეშქვს უკვანდა, ბოლო ღრმს უკვანდა, მუცელი
 და ზურგი ყუფიეს. შებლზედ ერთი დიდი რქა ება რომელიც შუბის
 სიგბე იყო და ოთხი თვალი ჰქონდა, რომელიც დიდ მამხალისავით ანა-
 თებდნენ, ორი თვალი უურუბ შუა ჰქონდა და ორი თვალის იმავე რქის
 ძირში, საჭიროველი სანახავი რამ იყო. ამ ოთხ თვალს გარდა ექვსი თე-
 ზი ჰქონდა, უურუბი ცხენის ჰქონდა, მისი ბრჭყალები ბასრს ფოლადს
 ემეზავსებოდა, ფერად ჭრელი იყო. ხელმწიფემ და სხვათა ფალეკანთა
 მცირეს ზახს უურუბა დაუწიეს. როდესაც მხეცმა ლაშქარი დაინახა, შე-
 მოუტოვა, მიგ ლაშქარში დაეროვა და ლაშქარნი აქეთ იქით დათვანტა.
 რომელ კაცსაც რქა შემოჰქრა ზედ აიგო რქაზედ, რაც რომ სხილო ანუ
 მარტორქა დახედებოდა, რქას შემოჰქრავდა და ზედ შუაზედ გასწევებდა,
 მწვანე სული დახატა. ბევრი ხმალი, ისარი და შუბი სცეს, მაგრამ
 მას ვერა მიუღვარა, როდესაც ისარი მოხვდებოდა ძირს გადმოვარდე-
 ბოდა და დაიმტვრეოდა, ხმლით სცემდნენ ხმალს ზირი უჩვენებდებოდა,
 ორდროსა წვერნი სცვდებოდათ და მას არა ევნოდა. რა ხელმწიფემ ესე
 იხილა ლაშქარს ერთობით შეტყევა უბრძანა და მასვე წამს შეუტოეს,
 ამითი ხმალობა შეიქმნა რომ, უერთა სმენა აღარ იყო. რა მხეცმა ლაშ-
 ქართა ხმალობა შეიქმნა, უერთი დაიდურსა და ლაშქართა შეუტოვა,
 უერთა უარესად, ამ შეტყევის დროს ისეთი ქარი მოიღო რომ, მრავ-
 ლნი კაცნი მიშთა ჭკუიდან შეიშალნენ.

რა ხელმწიფემ და ფალეკანთა იგი მხეცი ესრედ გაბრახებულნი იხი-
 ლეს იხუანთზე შებრძალნი. ფალეკანნი წინ მიეკებნენ და მისს ომს
 აბრებდნენ. ჰერეთ ერთი ფალეკანი მივიდა, რომელსაც სახელად თაჭირ-
 თურქი ეწოდა, იგი მხეცი რომ ამჯერდ მომავალი ნახა, ბასრი ხმალი
 ქარქაშიდამ აღმოიწოდა და მხეცს ისე ძლიერად შემოჰქრა რომ, თუმცა
 იგი ნაკრავი მთასა ვაჭისასა მოხვედროდა ორად გააბობდა, მაგრამ იმ
 მხეცს არა ევნოდა და ხმალი სამად გადატყდა—და მას ბეწვიც ვერ მოჰ-
 კვდა. მასვე წამს მხეცი მობრუნდა და იმ ფალეკანს ისეთი რქა შემო-

ჰკრა, რომ შუა გასწვდით და სხვათა შეუტია, დასტები ერთი მეორეს-
სა ჰკრა, რამდენიმე ფაღვანნი წინ წამოიყარა და უკან მოზღვედა. ამ
ჟამად უოკლის მხრიდამ ურიცხვი ფაღვანნი მოეტივნენ და დასტები ისე
დაუშინეს რომ ნიშთი ცემის ხმა ოთხსა აღაფს ისმოდა, მაგრამ იმ მხეცს
მაშინაც არა ევბორა. თავისის რქით მათ ფაღვანთაგან მრავალთ მოჰკ-
და და დაშქარიც ურიცხვი დახოცა. რა ესე უოკელმა ნახეს, მის სიახ-
ლოკეს მისვლა გელარაგინ გაბედა. მხეცმა დაშქართაგან მირი გაიბრუნა
და ზღვისაკენ წასვლას ახირებდა. მაშინ ოთხსანი ფაღვანნი საგდებლე-
ბით მიუხტნენ, ესროლეს და ოთხსანივე საგდებელი გადაცვეს, მაგრამ
მხეცმა ისე მედგრად გაზიდა ოთხსანივე საგდებელი რომ უოკელნი ცხე-
ჩებიდგან გადმოუარა, უკან გამობრუნდა და მათ დახტვასა დაშობდა.
მათ უოკელთა საგდებლები ხელთაგან გაუშვეს და თავ-თავის მოსარჩე-
ხად კარდინგეწნენ. მხეცი ისევ გაბრუნდა და წყნარად ზღვისაკენ მიდიო-
და, როდესაც ხელმწიფემ ესეთი საკვირველი საქმე იხილა. დიდს მწუნე-
რებას მიეცა: და თავის სარდალთა და ფაღვანთა ესრედ უბრძანა: ეს
რა უბედურება დატკემართა რომ ერთმა ზღვის ნადირმა ესოდენი დაშ-
ქარი და ფაღვანნი დახოცა და თვით წყნარად და მშვიდობით წაგვივი-
დაო. ვინც ამ ჩემს ამბავს გაიგებს ახლად შეოფი თუ შორს შეოფი,
რას იტყვიან?! ესე სიტყვა და თავ-ჩამოკლებით დადგა.

მაშინ ეს ამბავი ურამანს დიდად ეწეინა, თავის ათას ორას ალ-
ეიანი ზღვის ხარების ტყავის ქამანიდი ხელში მოიმარჯვა და იმ მხეცს
გამოუდგა. როდესაც იგი მხეცი ზღვას მიუახლოვდა, იმ ჟამად ურამან-
მა წინილამ წამოასწრო, საგდებელი შესტყორცნა და მხეცს კისერზედ
გარდაეცვა, მხეცმა ისე მედგრად გასწია რომ ურამანს ეგონა მკლავთა
ძვალნი დაშედეწნენო, მაგრამ მხეცმა ვერ შესძრა. მხეცმა წინა ფეხებით
დაიჩოქა, როდესაც ურამანმა მისი ამისთანა ძალი ნახა. მაშინვე მარტო-
რქილამ გადმოხტა და ქვევითად გამოზიდა ძალიან, მაგრამ მაშინაც ვერ
დაიმორჩილა. მხეცი ფეხზედ აღზღვა და წასვლა დაშორა, მაშინ უ-
რამანმა ორივე ფეხები გაიმაკრა და მხეცმა ვერაფრით ვერ შესძრა ურამანი.
მხეცს რაც ძალა ჰქონდა გასწია და ვერაფრით ვერ შესძრა ურამანი და
ვერცა თუ საგდებელი ხელიდამ წართვა და ნახა რომ წასვლის გზა არა
ჰქონდა, ოთხსანივე თვალებით შემოჰხედა მესისხელედ, ნახა რომ ერთი კ-
ცის მეტი არაფერი იყო მისი მეტრძოლე, მაშინვე შეუტია. ურამანმაც
იქამდის დაცალა ვიდრემდის თვისთან ახლოს მოვიდა, მაშინ ისრეთის
სამხელოს ხმით შესძახა ღვთის სახელი რომ მრავალნი კაცნი ვინაღამ ჰკუდიან
შესცდნენ. როდესაც იმ მხეცს ესეთი საზარელი ხმა ესმა, იქვე გაშეშდა.

უარამანმა საკდებელს ძალიან მოზიდა და იგი მხეცო ჰირქვე დასცა. ვიდრე მხეცი ფეხზე ადგებოდა, უარამანი ქარის უმაღლესად ზედ შეახტა, ორივე ფურები მაგრად დაუჭირა და ისე დაუგრიხა რომ მხეცმა ფურცულავით თრთოლა დაიწყო, ძლიერ დაძაბუნა და დასუსტა, შემდეგ უსუფოსავით დაეკლა. უარამანმა თავის ქამანდით ექვსივე ფეხი მაგრად შეუკრა და ისე დაკლა. მხეცი ძლიერ დასუსტდა, მაგრა შეკრულობით და შიშით ისე დაიმორჩილა, შემდეგ ფეხები გაუხსნა საკდებელი თავს მობა და ისე წამოიყვანა, მხეცი კარტიანებოული თრთოლით მოზდევდა. როდესაც ხელმწიფის წინაშე შეპერობილი მხეცი მოიყვანა, ხელმწიფეს ძლიერ გაუკვირდა და სხვათა ფაღვანთაც უარამანის იმ კგარი მამაცობა შეეფასა ერთობით დალოცეს, ქება შეასხეს და ამას იძახოდნენ: „ფაღვანთა უხუცესი ადიდდა ღმერთმა ჭბუკობა შენი, არავინ მოიხილება შენი ომის გამსწორებელი ღვამიწის ზურგზეო“. ხელმწიფემ მრავალი ციხე ქაჯაქი უბოძა და ბრძანა, უფელს წელიწადს ვიდრე ცოცხალი ორმოცი ათასი ოქრო უარამანს უბოძოს ამ სახელისათვის. (მაშინ თითო ოქრო თითო თუმანს უდრიდა).

ორმოცი დღე იმ ალაგას დაეუფნეს და იმ მხეცის შიშით რაც მარტოარქანი, სპილონი ანუ ცხენნი დამეთხაფიუვნენ ისინი უველა შემოგრიბეს, ორმოც დღეს უფელ ჟამს უარამანი ჯდებოდა მხეცზე და ისე ხელნიდა თავისთვის საჯდომად. მხეცის რქა ისეთი ანათებდა რომ დამე დღეს ემგზავსებოდა ვით ელექტრონი. უარამანმა იგი მხეცო თავის საჯდომად გამოხედნა და დაიმორჩილა. ხელმწიფემ ორმოცი დღის ნუზლი ხომალდებს შეატანინა, ხომალდებში ჩასდნენ თავის ღაშქართა და ინდოეთის კიდეს მივიდნენ, ხაზირს გავიდნენ კარაფნი დასცეს, სალაფარდანი შემომავლეს, და დადგნენ.

აქ ინდოთ ხელმწიფის რაჭინდისაგან უმანგ-შაჭის ღაშქრის ჭვრეტა.

ინდოეთის ხელმწიფეს რაჭინდს მოხსენდა, რომ ზღვიდამ ურიცხვი ღაშქარი გამოვიდა და ნაპირს მოდისო, სრულად სამხრად მომხადებულნი არიანო, ეტყობათ რომ თქვენზე მოვლენ სამხრადო. როდესაც ინდოეთის ხელმწიფემ ესე გაიგო, ბრძანა: მე მეწადა რომ ჩემის ურიცხვი ღაშქართა უმანგ-შაჭსედ გამეღაშქრა, აწ იგი ჩემსედ მოდის!? აბა უუურე იმის ბედის წერას, ეს ჩემთვის კეთილი ნიშანია რომ იგი აქ

მოსულა და ჩვენი გრძელი ცხა შეუმთავრებიათ. ურანიდან შვიდნი ცაქ-
ცულები შეფენი იმ ჟამად რაჭინდს ახლდნენ. რა იმ შვიდთა შეფენთა გა-
იგონეს ესე ამბავი. დიდს მწუხარებას მიეცნენ და მოასხენეს: შარიელთ,
უბოთუ უშანგი დიდი ძალის მქონებელი არ უფილიყო, აქ ვერ გაბედავდა
მოსვლასა. რაჭინდმა ბრძანა: სარდალთა და დიდებულთა! წაგიდეთ
მცირეს ხანს იმათ ღაშქარს უჭვრიტოთთ. თვითონ რაჭინდს და შვიდნი
ურანიდამ გამოქცეულნი შეფენი, სარდალნი და დიდებულნი ცხენებს შე-
სხდნენ და ერთს ეორას ავიდნენ. ხელმწიფემ კახელა ხანა რომ ისეთი
მტკერი გამოჩნდა რომ, ღრუბელთა შესწვდებოდა. ცოტა ხანს შემდეგ
ქარმა შემოჭურა და მტვერი გადაიყარა, ორმოცი დროშა გამოჩნდა, ეს
ომის ნიშანი იყო, ორმოცი ათასის კაცისა. უფილნი მარტორქებზედ
ისხდნენ და ისე მოდიოდნენ. მათის მარტორქის უფილილი ოთხსა ფა-
რანგს ამოძრა, მათ უკან ორმოცი ათასი ფაღვეანი მოზღვედნენ, ისეთი
ნიშანდლის მქონებულნი რომ თითო დროშებს შესწვდებოდნენ და თითო
სამოცდა თხუთმეტი მწურთა სიმაღლე ჰქონდათ და ათი მწურთა სიგანე,
ამათ, ერთი უფითელი მარტორქა მიჭყვანდათ, მასზედ ტახტი იდგა და
ერთი მათის ოდენი ღასტი ზედ იდგა, მარტორქას ერთი უხარ-მასარი
ფაღვეანი მიწვედა, რომელსაც მარჯვნივ და მარცხნივ კარიგებით ფა-
ღვეანნი კვლავ მოსდევდნენ.

რაჭინდს ესეთი გაწობილება დიდათ მოეწონა. რაჭინდმა ერთს ერ-
ნიდამ გამოქცეულ ხელმწიფეს, სახელად ქეივან-შაჰა წოდებულს ჰკითხა,
ამ ფაღვეანს რას უხმობენ უშანგის ღაშქარშიო? ქეივან-შაჰამ მოასხენა:
„სწი, მალაღო ხელმწიფეო! ამ ფაღვეანს მარამ-ჯობილს უხმობენ და
ამისთანა ფაღვეანი არ მინახავსო! თუ ეს ფაღვეანი არა ჰქვანდეს, უშანგ-
შაჰა ჩვენ უერას დაგვაგლებოდა.

რა ამ რაზმმა გაიარა, კვლავ მტვერი გამოჩნდა. რა მტვერი გა-
დასწვდა, ორმოცი ათასი სასარდლო დროშა კიდევ გამოჩნდა, ამ დრო-
შის წინ ერთ ხაღირზე მჯდომი ვინმე ფაღვეანი მოვიდოდა, რომელსაც
სამოცდა ხუთი მწურთა სიმაღლე ჰქონდა, მარჯვნივ და მარცხნივ მრ-
ავალი შეფენთა ტოშნი და სარდალთა ძენი მოზღვედნენ. რაჭინდმა ბრძა-
ნა, — ეს ვიღა არისო? ქეივან-შაჰამ მოასხენა — მაგას ქეივან ჰქვიაო. ეს
ფაღვეანთა შადათ ფაღვეანის უვარისა არისო, ამას ხომ მეტრძოლე ცო-
ცხელი არ გადაურჩებოდა და ვერც ვერავინ დანიმარჩილესო. მათ ორმო-
ცდა ათასი ჩუშუბი მოსდევდნენ და ხელთა ძელის ოდენნი გაზიდულნი ოქ-
როები ებურათ. როდესაც ამთაც გაიარეს, ერთი სხვა მტვერი აღზდგა,
რომელშიაც ოთხმოცი ათასი სასარდლო დროშა გამოჩნდა, ამით სხვა

სარდალნი და ფაღვეანნი მოსდევდნენ. რაჭინდმა ჰკითხა, — ამათი უფროსი სარდალი რომელიაო? ქეივან-შაჰამ მოახსენა: ამათ უფროსს სახელად ჭანგი-ჭანუმი ჰქვიათ. რაჭინდმა ბრძანა, — სისტანელი ბქნებო. ესე უფლები ლაშქარნი ერთს ტრიალ მინდობს დაბანაკდნენ. მოიღეს ურიცხვნი კარავნი დასცეს, ხელმწიფისათვის ერთი მურასა რვა სვეტიანი კარავი დადგეს, რომელსაც შვიდასი საბელი ჰქონდა მობმული, უცხო ფარხის სალაფარდანი მოახვიეს, შიგ ზვირფისა ბუდნიერო ტახტო დადგეს, რომელსაც ორმოცი მურასად მოჰყვდილი ფეხები ჰქონდა. იგი მხოლოდ ხელმწიფისათვის მოამზადეს. ტახტის გარეშემო ოცდა ათი ათასი საფაღვენო სუამუბი დაწესეს. მოვიდნენ ურიცხვი ლაშქარნი. ჩინელები, ხორასნელები, ბაღსელები, ხარმალები, თურქისტნელები, ზრვასელები, გელახელები და მრავალი სხვა და სხვა ქვეყნისანი. რაჭინდ ხელმწიფემ უფუფლივე დათვალეორა უშანგ-შაჰას ლაშქარი და უფუფელი ერან-თურანის ლაშქარიც დასტა-დასტად მიდიოდნენ, ერთს დასტის წინ ერთი ჭაბუგი ვინმე მტერთათვის საზაროდ სხანავი, სამოცდა ხუთის მწერთის სიმაღლის მქონებული ფაღვეანი, შავსა ტაიჯსა მჯდომი, უცხოს ქცევით მოვიდოდა. როგორათაც შელექსეთა უთქვამთ:

ამ ლაშქართა მკობილობა, ვითა ვსთქვა და წითა გვადრო?
თვით საქმენი აცხადებენ, — წყობილთ გიშერთ ვით ვადარო,
სინაზითა ტანთ მრხველები, მახვილ მკობით ტანად სარო,
მათთა მტერთა შემხედველთა გულთ დახვარი დაჯარო!

იმ ფაღვეანის სამამაცო იარადი ერთს სზილთს ეტვირთა და წინ მოუძღოდა, რომ საზაროდ კმა იყო. რაჭინდმა და სხვა დიდებულთა რა ესე ნახეს იკითხვიდნენ, უშანგ-შაჰი ეს უნდა იუკოს? ქეივან-შაჰამ წარმოსთქვა: ეს უშანგის ტახტის ზირველი ფაღვეანი არის, რომელიც ათას ლიტრის დასტსა ხმარობს, სახელად უათრანი ეწოდება. ამის ორმოცი ათასი უცხოდ მორთულნი მხედარნი მოსდევდნენ, იმათში ისეთი ფაღვენები იყვნენ რომ სიდიდით დიდს მათს ემკზავსებოდნენ. მათ ფაღვეანთა შუა ერთი ახალ-მოწიფებული ფაღვეანი მოვიდოდა, რომელსაც ორმოცდა ხუთი მწერთა სიმაღლე ჰქონდა და ოცი სიკანე, უღვანში ახლად აშლოდა. მისს მშენებებს მხანავნი ძლიერ გაჰკვირდებოდნენ, მისი შიში ვგონებ რომ ვარსკვლავთაც ექმნებოდათ, ერთ უვითელ მარტორქას იჯდა, რომ მხანავთა შეეზარებოდათ, წინ ერთი მხეცი მოუძღოდა, რომელსაც ექვსი ფეხი და ოთხი თვალი ჰქონდა და იმის რქა ისე ეღვარებოდა როგორც ვარსკვლავი.

რაჭინდმა როდესაც იგი ფაღვეანი დაინახა, ღიად გაუკვირდა და ჭკითხა ქვიან-შაჭას, ნეტარ იგი ფაღვეანი ვინ უნდა იყოსო? რომლის თარღი და საჭურველი ექვს ფეხოვანს მხეცს ჭკილას და წინ მოუძღვინო? ქვიანმა მოახსენა; დიდებულ ხელმწიფევე, მე ამ ფაღვეანს ვერ ვცნობ და არც მინახავს არაოდეს, ეგ ხემობისას ერანში არა უფილას. რა ამით გაიარეს კვლად სამოცდა ათი დროშა გამოჩნდა, რომელსაც სამოცდა ათი ათასის კაცის ნიშანი იყო, ესენი სრულიად რქროს ქსოვილით მოსილნი იყვნენ და ხელადის სიარულით მოვიდოდნენ. ამათთან მისამულ მართული და მოჭედლი კუბოები მოჭქობდათ, მათ შიგან ბანოვანნი ისხდნენ, ათასნი რქროს სარტყელისნნი მონანი თან მოსდევდნენ, რომელთაც ხელთა რქროს ჩოკანნი ეჭირათ. რაჭინდმა კვლად ჭკითხა თავისთან მხელებებსა: ის ვინ არისო რომ ჩემს ქაღზე უმეტესადისო? ქვიან-შაჭამ მოახსენა, ეგ უშანგ-ხელმწიფის ცოლია დიშლად. რა ამითაც გაიარეს, კვლად ერთი მტვერა აღსდგა, რომელსაც დროუელს ესწორებოდა, ქასისა და ნადარის ხმა, სხილოთა და მარტორქათ დრიალი, თრსა აღაჯს ისმოდა. იმ ლაშქარში თვით უშანგ-ხელმწიფე ბრძანდებოდა, ძვირფასი ბედნიერო გვირგვინი თავს ედგა და სამასნი ფაღვეანნი მოუძღოდნენ, მარჯვნივ და მარცხნივ მუნჯიბნი, ჭაქიმნი და უცხოდ მომღერალნი მოსდევდნენ. სამოცდა წელ-მურტემულები საგრძნეულად მოკაზმულები. იმათ წინ მოშდოდდა გარდანქმანი თავსა თავა ეხურა, თვრამეტი ხანჯალი წელთა ერჭო, სამას დროტიანი რქროს ტარით, ბასრი ვით აღმასი, ხანჯახი ხელთა ეჭირა; ისე მოყდოდდა რომ იოუმდა შეეკეთათ ჭაერში აღფრინდებოდა და თვისითა გრძნებით ვარსველავთა სხვივს მოიპარავდა. რა გვარათაც მოღვესკითა უთქვამთ.

მხარავი იყო ისეთი, უოველ გრძნეულთა არედა,
თუ ქაბას შივალს სალოცვად თარდაგსა მოიპარავდა.
ერთხელ მეჩიარში შესულიათა, უოჩანსა გარდსცვალეებდა,
უშანგის მტვერსა ორკულსა, ქვესკნელს-ჯოჯოხეთს შერევედა.

გარდანქმანის მარჯვნივ და მარცხნივ ისრეთნი გრძნეულნი მოუძღოდნენ, რომ მინახათა შეეზარებოდათ; ერთის თვალთ ჭაერში იუურობოდნენ და მეორის თვალთ მიწაზე, ხელმწიფეს წინ მოუძღოდნენ და კრძალვით სიტყვას მოახსენებდნენ, კვლად ჭკითხა რაჭინდმა, ესენი ვინ არიანო? ქვიანმა მოახსენა: უშანგ-შაჭას ქვეითად რომ მოუძღვიან და კრძალვით სიტყვას მოახსენებენ იგი გარდანქმან გრძნეულიაო, აზ-

რად-მეთილისზე მაგან შეიპურა უშანგთან შოიუვანა და მკადა. იმას გვერდზე რომ მოსდევს, ის ასიმ გრძნეული არისო, მაგან ხვარასნის ხელმწიფეს თავისონ გრძნეულებით თავი მოსჭრა და შოიტანა. სხუების სხუელებიც ყუელასი უთხრა და ესრედ მოახსენა: დიდებულთ ხელმწიფევე, ამათგან დიდი სიფრთხილე გვმართებს, თქვენს ნადიმს მოვლენ და თავის-სა ხელაფნებას იმოქმედებენ.

რაჭინდმა უთხრა: «მე ისეთი გრძნეულები მეფანან, რომ ამათ ცოცხლებს მოიპარავენ აიკიდებენ და ისე მოიფანენ ჩემ წინაშე». — ესე უთხრა და გაბრუნდა რაჭინდი, შემდეგ გაემკზავრა თავის ლაშქარში.

ინდოთ დიდებულნი შეიფარნენ, ხელმწიფე რაჭინდის წინაშე და მთასხსენეს: «დიდებულთ, ხელმწიფევე, შენს კერძს გუფი შიანდე და გნახოთ იგი რას გეტყვისო». ხელმწიფემ მათი რჩევა მოიწონა და ბრძანა. დიდი ცეცხლი დაგზნეთო, მონათა მსწრაფელ ბრძანება აღასრულეს. რაჭინდმა გვირგვინი მოიხადა თავიდან, შვიდა ცეცხლთან თავიანი სცა და ესრედ ევედრებოდა: «თუ ჩემზედ მოსულს უშანგ-ხელმწიფის თქმის შენ არ შეშეწევი, სხვა არსიდან იმედი არა მაქვსო». მაშინ იმ ცეცხლიდან ერთი ხმა რომ გამოხდა ესრედ: «მოხავ ჩემო, საუფარულთ რაჭინდი ნუ გეშინის, უშანგ-მაჭიც და მისნი დიდებულნიც შენ დაგრჩებიან და შემდეგ სხვა მრავალ ქვეყნებსაც დაიპურებო».

როდესაც ინდოეთის ხელმწიფეს და დიდებულთა ესე ხმა ესმათ თავიანთ კერვისაგან, ერობით თავიანი სცეს, დიდი სიხარული შეექმნათ და თმის თადარიგი იწყეს მაშინვე, რაჭინდმა ბრძანა, ჩემი ორი გრძნეული აიარნი აქ მოძვარეთო. მონათ მსწრაფელ მოჭკვარეს.

რაჭინდმა მათ უბრძანა, თქვენ ამდამ უნდა უშანგის ლაშქარში მიხვიდეთ და ერთი რამ ზიანი დამართათ, ამ ჰირველ შემთხვევასივე. მათ თავიანი სცეს და წასასვლელად მოემზადნენ.

უშანგ-მაჭი თავისის დიდებულებით და ლაშქრით დაბანაკდა ერთს დიდს მინდორზე კარკები დასცეს. შემდეგ დიდებულნი და ფაფუგანნი შეიფარნენ უშანგის წინაშე და თავთავიანთ დირსეულ ალაგას დასხდნენ, სუფრა მოიდეს, მეჯლისი გამართეს და ღვინის სმას ხელი მიჭყვეს. მუნ მუფოთა გულსა შეჭირვება არა ჰქონდათრა. ყარამანი უზომოდ გამონარულეული იჯდა. როდესაც იქ მუფოთა ყოველმა ყარამანი ესრედ მოლხენილი ნახეს იკრძეს რომ თმის დრო მოახლეთეულიყო და ამიტომ მოელხინა. რა ნადიმი კარდასწყდა, ყუელანი თავ-თავის კარავს წავიდნენ. კარდანქმანმა ხელმწიფის ქეშიკთა უბძანა: თქვენ მცირეს ხანს სიფრთხილით იყავით, ვიდრე მე მოვიდოდო, მე წავად და რაჭინდის

დაშქარს. გაეშინჯა. მათაც სიფრთხილად აღუთქვეს და თვით წარვიდა. რა შედეგად იქით მხრიდამ რაჭინდის ორი აიარნი უშნგის დაშქარში შემოიპარნენ, ოთხსავე მხარეს დაშქარი მოიარეს გარდანქმანს ვერსად შეხედნენ და დიდთ იამათ, ამისთვის რომ გარდანქმანისკან მრავალი ჭი-რი განუცდათ. იქილამ უშნგის კარავს მოჰყიდნენ, იქ დარაჯთა ეძინათ, მთ-განი მრავალნი მოკლეს და წინ წარსდგნენ. როდესაც კარვის კართან მი-ვიდნენ, უშნგ-მაჭის აიართა ხაჯახნი თავით ეწეწათ და ეძინათ, იმ გზით კარავში შესულა ველარ გაბედეს, სხვა მხრით კარავი ხანჯლით გაარღვიეს და შიგან შევიდნენ. უშნგ-ხელმწიფეს გაფაღარათებულნი ტასტზედ ეძინა და გვერდში მხარობნი ქალნი უწევნენ და მათაც ეძინათ. რა აიართა ესე იხილეს, მათ შწოდნათა ქალთა და უშნგ-მაჭას ბანგი მისცეს, და უსუ-ლოდ შექმნეს უშნგ-მაჭა ზურგითა იტვირთეს კარვიდამ უგრძობელად გამოიფხვნეს და ერთის მხრისაკენ წაიფხანეს. მათი სწადელი ეს იყო, რომ უშნგ-მაჭი რაჭინდთან ისე გაფაღარათებულნი მიეყვანათ.

აქ გარდანქმან გრძნეულისაკან ანდოთ აიარის შიქარკის შეპერობა და უშნგ-ხელმწიფის განთავისუფლება.

რა გარდანქმან-აიარი რაჭინდის დაშქარში გაკრია, ხელმწიფის კარავს მივიდა თვალნი მოაულო და ანდოთ აიარნი ვერსად იხილა. გამო-ბრუნდა, აიართა კარავს შევიდა და ხმა მისცა. აიარნო! თუ შინა ხართ გამოდით, რაჭინდი გიბრძნებთო. რა არავინ გამოვიდა, იგრძნო რომ უშნგ-მაჭის დაშქარში წასულიყვნენ, ძლიერ შესწუხდა, მსწრაფად გამო-ბრუნდა და რომელ გზაზედ წამოსულიყო, მუნვე მიიქცა სწრაფის სია-რულით, ერთს მთის წვერზედ ავიდა და იქილამ ინდოთ დაშქართ გად-მოხედა და მათს სიმრავლეს ჰკვირობდა, ერთი თვალ-უწოდებელი მინდო-რი სრულიად დაშქართ იყო სავსე, ამ ჟამად ყურთ ხმიანობა შემოესმა, ხაჯახი ხელთ მიცა და ერთს დათარულ ალაკს დადგა და მათ საქმეს უური დაუგლო, ხას რომ ორი კაცი მოვიდოდა, მათ გარდანქმანის იქ ყოფნა არ იცოდნენ და თავიანთ დაპარაკს უბნობდნენ. ჩვენი საქმე ძლი-ერ კარკა მოხდა რომ გარდანქმანი იქ არ დაგვიხვალა.

ესე სიტყვები გარდანქმანს ესმა, ხმაზედ იცნა რომ ერთი დუგზდი-ავსარ აიარი იყო და შეარე შიქარგი. გარდანქმანს გულში იამა და ეს-რულ სიტყვა თავისთვის, ახა დმერთო ჰა, იქნება კარგი ხადირი ვინადირა. თავის უშნგის შეპერობა კი არ იცოდა. ხაჯახი მიწას დაჰკრა, ვეფხუ-

სავით გარდახტა და ესრედ შესასხა: „ჭეი, თქვენ სწუჯანო! სად წა-
ხვალთ ხელთა ჩემთაგან! მე ვარ გარდაჩქმან აიარი. აწ ჩაჯახსა ჩემსა
ვით გუდაურჩებითო!“

როდესაც რაჭინდის აიართა გარდაჩქმანის ხმა გაიგონეს, საზარ-
ლად ამოიხარეს, თავიანთ ტვირთი ზურგადამ გაკდეს და თვით გაიქ-
ცნენ, ერთი ერთს მხარეს და მეორე მეორეს მხარეს, თავიანთ ლაშქრისა-
კენ. გარდაჩქმანმა იფიქრა, ესენი რომეღონ თავიანთ ლაშქრისაკენ წა-
ვიდნენ არამც თუ ხმა გაფრცოვან და საქმე საჭიროდ გამიხდესო, ჯერ
ამით გამოუდგები დაფიქერ, მერმე უველა ადვილია, მსწრაფლ ქარივით
მთ უკან გამოუდგა, წამოქწია და ჩაჯახით ერთის სიკუდილს ლამობდა.
რა ინდოთ აიარმა ესრეთი საქმე თავის თავზედ მიმავალი ნახს, სახვეწ-
რად ენა აუხნა, გარდაჩქმანმა მისი ვედრება ისმინა, ადარ მოკლა და
ხიროსა თხუთო სილა შემოჰკრა, რომ შვიდჯერ უირაზედ გადატრიალდა და
დაეცა. გარდაჩქმანი მსწრაფლ შევარდენივით ზედ შეხტა, ორნივე ხე-
ლი შეუკრა მაგრად და წინ წამოიგდო, იმ ალაგს მივიდნენ, სადაც ზურ-
გიადამ ტვირთი გაკდებინა. მაშინ გაშინჯა გარდაჩქმანმა მისი გაკდებუ-
ლი ტვირთი, ნახს რომ შვიდთა იუღიბთა მერობელი უმანგ-მაჭი, ხელ-
შეკრული და ბანგით შებნედილო ძვეს ტომარაში, საზარელი სულთქმა
აღმახდინა გულთაგან და იმ აიარს უთხრა: „ჭეი, შე წყეულო! ეს რა
გიქმნია? აწვე იტვირთე ეს ხელმწიფე და ჩვენს ლაშქარში წამოიყვანე
თუ შენის თავის საცოცხლე გინდაო“. ინდოთ აიარმა ნება-ჩნებლივით
იტვირთა დაბნედილი ხელმწიფე და გარდაჩქმანითურთ თავიანთ ლაშქ-
რისაკენ გაიგდო წინ, მაშინ განთადოს ეამიც მოახლოვდა. გარდაჩქ-
მანმა მოიფიქრა, არამც გზასა ზედა შემოგვხდეს ვინმე ამთაგანი და,
ხელმწიფე ისევ წამართვანო. მასვე წამს ერთ გამოკვეთილ კლდეში მთ-
უვანინა, იმ ინდოთ აიარს ხელ-ფეხი მაგრად შეუკრა და იქ დაგდო,
თვითონ გარდაჩქმანმა ანაზღად ძმარი სადმე იშოვნა, მოიტანა და ხელ-
მწიფეს ცხვირზედ მოუსვა და მაშინვე ბანგი გამოხედა. უმანგმა თვალ-
ნი გახილა, რა თვისო თავი ამ გამოკვეთილს კლდეში იხილა, დიდთ
გაუკვირდა, სიზმრად ზმანება ეკონა და თვალები ისევ დახუჭა. რა მცირე
ხანი გამოხდა, კვალად თვალნი ალახვნა და წინ ერთი კაცი ხელ-ფეხს
შეკრული მდებარე იხილა, მარჯვნივ მიხედა და გარდაჩქმანი ფეხზედ
მდგომი იხილა, მაშინ დიდი იმედი მიეცა.

რა გარდაჩქმანმა ხელმწიფე თვალ-ახილებული იხილა, მივიდა და
ფუხთა მოხვია, უმანგმა უბრძანა, აიართა სარდალო, ეს რასაქ მე მომ-
ხდარა? ეს ხელე-შეკრული ვინ არისო და ან მე აქ რათა ვარო? გარ-

დანქმანმა პირველად დმერთა დიდა, შერმე ხელმწიფე დალოცა და ეს-
რედ მოახსენა: „სწე, სახელოვანო ხელმწიფეო! ესე ალაგი ინდოქსან-
ქონისტანთა, ეს რომელიც შეკრულია აქა ცდია, ინდოთ აიარის სახელად
შეკრული ქვეანთა. სწე, შეიღთა თუღითთ მშერობელა! მე მონა შენი ინ-
დოთ ლაშქარისაჲს წაველ, რა მათში მთველ, ეს აიარი და ამისი ამხანა-
გი მინდოდა მენახა და იქ ვერა ვბოვე, მსწრაფლად გამოვბრუნდი და
აქეთ წამოველ, თურმე ამ წვეულებს ესა და ამის ამხანაგი წამოსულან
ჩვენ ურდოში თქვენი სახელმწიფოთ კარავი გაურღვევიათ შემოსულან და
თქვენთვის მძინარესთვის ბანგი შეუპარებიათ, შეუკრავთ თქვენი თავი და
ტომარაში ჩაუღვით, თქვენებრ დიდი ხელმწიფე, ზურგთ უტვირთითა
და თავიანთ ლაშქარში მიჰყვანდით. გზაზე სიარულში მე ამათ შემოვხე-
დი, ეს ერთი დავიჭირე, რომელიც აქ შეკრული ცდია თქვენ ფეხთ-
ქვეშ და მუთყე გარდაშეხვეწა დიდებულა ხელმწიფეო, დიდი სიფიქსილუ
სტირის ამისთანა საქმეს, რადგან ინდოთ ქეშიკნი გზასა ზედან დგანან ახლა
თქვენ პრძანების ველადები.

წოდესაც ხელმწიფემ ესე მოისმინა, გარდასქმანს უზომოდ ქება
შეასხა და ესრედ უბრძანა: „სწე, ჩემო ერთგულა მონავ გარდასქმანო!
შენ ჩემთვის მრავალჯერ თავდადებით გიმსახურნია და აჴა ყოველხედ
უმეტესი სამსახური შენი რაჲ, ამ გრძნეულთა ზურობილადამ დამი-
ხსენიო, მერამ იგი წვეული ის ერთი აიარი რომელიც გარდაგხვეწია,
ჩვენს ამავს რაჴინდს აცნობებდა და ვაი თუ საქმე ავად მოხდესო“.
მაშინ გარდასქმანმა ბირი მძინა დასდგა და თავისი სტა, კეთილის ენით
მოიუბნა და მადლობა მოახსენა: და ესე ჰკადრა: „სწე, შარიელა! აწ
ჩვენთა ლაშქართა ჩემი მადლოდინი ექნებათ, თუ ბრძანება თქვენი იქნება,
მე წავად და სწრაფად ჩვენს ჯარში თქვენს ამავს ვაცნობებო, მუნიდამ
სახელოვან ფაღვენებს წამოვთყვან და თქვენს წინაშე მოვალთო, რომ
აქედან მარტო წასვლის დროს გზასა ზედა მტერთაგან არა გვენოსრა.
ხელმწიფეს გარდასქმანის სიტყვა მოეწონა ჩჴარა წასვლა უბრძანა, გარ-
დასქმანი თავისის ხელაფნებით სიჩქარით წავიდა და ახაზად თა-
ვიანთ ლაშქარში გაჩნდა.

პირველ ამისვლაზედვე ხელმწიფის ხათუმთა და ხევალთა მადლა ხმაი-
ნობა და მოთქმით ტირილი შორით მოესმა. რა გარეთ მდგომთა მო-
ხათ გარდასქმანი დაინახეს, მსწრაფლ შევიდნენ და მათ მომტორადთა
გარდასქმანის მოსვლა აცნობეს. იკინი თავ-შიშველნი გამოეკეპნენ, რა-
მელსაც სახლსა შინა ხელმწიფის საჯდომათ ტახტი იყო განმზადებუ-
ლი, იმ ტახტს ეხვეოდნენ და ბროფის თითათა სუბმულის მკზავს კავ-

ზილდოს იგლეჯდნენ. ბრძლის შეკრდას იტყობდნენ, უცნობა ხშირ მოს-
თქვამდნენ და შელხის ტბათაგან წყაროსებრ სისხლის ცრემლს იღებდნენ.
რაც იგიინ ამისთანა მწუხარებაში იყვნენ, ანაზღუელად ეოფელთა გრძე-
ულთა უხუცესი გარდანიქმანი მათთან შევიდა, იგიინი ქაღნა რომელნიც
მტრადნი იყვნენ და მშვენიებით, მზეს უმჯობესობდნენ და რომელიმე
მთვარეს, გარდანიქმანს წინ მოეკებნენ და ტირილით უთხრეს: «სწეი,
ეოფელთა ხელაფანთა უმჯობესო! რომელიც შენ ეოფელთვის შენის ხელ-
მწიფე უმანგისთვის თავდადებულ იუაფი და ისე უფრთხილდებოდი რომ,
მისს სიხლადეკს მგებულ ფრინველსაც კი არმიათურესდი, აწ სად არის
შვიდთა იუდიმთა მერობელი ჩვენი ხელმწიფე? წყუელთა ვის წარუტაც-
ნია, მისი ტახტი და გვირგვინი ესრედ ცარიელი დაუტოვებიათ, თუ მი-
სი სიცოცხლის ამბავი იცოი რამე, კვაწყა».

ვიდრე ამ საუბრის ამბავს გარდანიქმანი უმანუხებდა მათ, უმანგ-
მაჰის შვილი არდეან-მაჰა და ურამანი ტირილით და თავში ცემით შე-
მოფილდნენ, ევლანი გარდანიქმანს მოეხვივნენ და ესე ეტყობდნენ: «სწეი,
ეოფელთა მამცობით სრულად გარდანიქმანო! ურველ ჟამს დაშქარმო-
ცათრთხილებულა ეოფილხარ და ეხლა რა დაგემართა რომ ვერა გაიკეთ
რამ?» ესე სთქვეს, ტირილი და თავში ცემა დაიწვეს. ამ ჟამად გარ-
დანიქმანი ჰარემში შეიყვანეს, და აგრეთვე ეოფელი მუნ შეოფნი მის
ბაკვირს შესცქეროდნენ, თუ რა ამბავს გვეტყვისო. მაშინ გარდანიქ-
მანმა მათ შირ-მთვარეთა მოახსენა: «თქვენ ნურას შეიჭირვებთ! ზეკარ-
დამოს განგებით ხელმწიფე უვნებლად იმუთაფება, აწ მუნიდგან მოვალა.
რა ხელმწიფის სიცოცხლის ამბავი მათ ბანაფანთა მოისმინეს, ურიცხვი
თვალ-მარტალიტი უბოძეს და ეოფელმა სულმა მოიფხინა. უმანგ-მაჰის
შირველი ცოლი რომელიც მშვენიებით მზეს მოეკამათებოდა, უმანგის ამ-
ბის სმენით დიდს სიხარულს მიეცა და ერთი ძვირფასი თვალა უბოძა,
ისეთი რომ ერთი ქვეუბის წლის ხარჯის ფასი იუფ, ესე ამბავი გაისმა
ვითა ხელმწიფე ინდოთ აორთა მოუზარავთ. შექმნეს ეოფელმა ჩურჩულ-
გურკურა და ერთი მეორეს ამბავს ჰკითხავდა. მაშინ სწრაფად ურამანი
თვალსა ექვს-ფეხოვან მხედრს ამხედრდა, თავით ფეხმდო ფოლადით შე-
იჭურვა და ხელმწიფის კარავს მოვიდა, ისეთი განრისხებული და ამის
მსურველი, რომ მისი გულას ძკერა შორად ისმოდა. უათრანს შეჰხს და
და ესე უთხრა: «სწეი, ბიძისა ჩუის ძეო! სად არის ხელმწიფე ჩვენი
ანუ ეს რა შდგომარეობა არისო? ესეთი სახელაფანი მეფე მტერთა ხელ-
ში ჩუგდიათ და ესოდენი სარდალი რომ აქ არიან სირცხვილით რომ
გორდა უნდა გამოჩნდნენ ქვეყანაში? ხომ წახდა სიმხნე და ჭაბუკობა

ჩვენით * რა ესე სთქვა ღვიძლთაგან დიდი თქვენა აღმახდინა. მაშინ უთმანმა უმასუნა: „სწეი! თვაღთა ჩემთა ნათელთა ვინამან! ამისთანა ღრთს ვინ უნდა იყოს რომ დაიუფნოსო, მაგრამ ჩემი დაუფნება ეს არის, ვინაიდან გარდანქმანი აქ არ იშეოთებოდა, იშედი მქონდა რომ ბგას ხელმწიფის ამბავი უნა და თქვენთვის მოეხსენებინა; ახლა ვმად- ღვთს ღმერთსა რომ გარდანქმანი შოვიდა და გვაცნობა, ამა მალე წავი- დეთ“. მაშინვე იგივე შოვიდა და გარდანქმანს მოესალამა; უარამანმა უთხ- რა: „სწეი, ქვეყნის ხელაფნებითა ათა! ხელმწიფის ამბავი რა იტოი?“ გარდანქმანმა დალოცა და მოახსენა: „თვალეფნთა უხურესო, თქვენსა ქბოულობასა ამბავი ესრედ მოხსენდეს რომ ჩვენი ხელმწიფე ართა ინ- დოთ გრძნეულთა შოუნადირებინათ, და მიჭუფანდათ, გზასა ზედა მუ შეუ- ხედი, ურთაი მთიგანი ათარი შევიბყარ და ხელმწიფე გავანთასიბუდე. მაგრამ შოარი ათარე გარდამხევეწა. რადგანაც იგი გრძნეული ჩვენს ამბავს თაგნით ლაშქარს ატრობებდა და ანდათა გზა შეგარული ექმნებოდათ. გთხოვთ მუ ჩქარად გამისტუმროთ და თქვენც წამობრძანდეთ რომ ხელ- მწიფე საუთაოვო აღაგს არის, ამისთანა სქმეს დაუფნება არ ეკუთნის, უნდა დაეწქაროდ. მშვიდობით მივასწროთ და შოიუფანოთ. რა სარდალ- თა ესე გაიკანეს, ბრძანეს და ვოველი სული ცხენსა ამხედრდა. უარამა- ნი მარტოთ-მარტო თავის ექვს-თეხავანი ხადირი ერთ შთისაკენ გაქუს- ღა და წარვიდა დილის ხაგსავითა.

აქ დუგზდი-ავსარ გრძნეულისაგან, რაჭინდთან თავიანთ ამბის მბობა, ინდელთა და ერანელთა ფაღლევანთა ომი ძლიერი, უარამანისაგან ინდოთ ფაღლევანის ქაბულ-ჭინდის სიკვდილი და სსვათა ძრავაღთა ფაღლევანთა და ლაშქართა დასოცა.

რადესაც იგი ბილწი დუგზდი-ავსარ ათარი გარდანქმანს გაექცა, რაჭინდის წინაშე მივიდა, თავი მოიხადა, მიწას დასცა და მადლის ხმით უვირილი დაიწყო; რა ესე ხმაინობა ინდათ ესმათ, დიდათ განკვირვებულ- ნი დეითხვიდნენ, რა მომხდარიყო ისეთი რომ ეს ათარი ხელმწიფის წინაშე ესრედ მოექცა. მაშინ დაიწყო დუგზდი-ავსარმა მბობა, ვითა ამხედრ უხელესი რადა დაკუშართეობა, მუ და შიქარგო უმანგ-შაჭის ლაშქარში მივედი, დრო დავიცემით, უმანგ-მაჭი შოვიბრეთ და წამო- ვიდათა, ჩვენმა სალოცავმა ხარინურმა სქმე ავად მოიუფნაო. გზასა ზე-

და მომავალთა კარდაცქეპან აიარო წინ შემოკვანდა, სსსიკედინით მო-
 ცვინდომო. რა ჩვენ ესე ვნახეთ უმანგ-მაჭი ზურკთ გვეტვირათ, მუნვე
 ჩამოკვანდებინა, მე მთისაკენ კავიქეტი და ჩემს ამხანაგ შიქარკს კამო-
 უდგა, მე მოვინდომე რამე მივბრუნებულეფიყავ, ხელმწიფე კვალად ზურკ-
 თა შეტვირთა და წამომელა, მაგრამ რა კარდანქეპანს შევხედუე, შვადის
 ნაბიჯის კადმოხტომით შიქარკის მოეწია, ისეთი სილხა შემოჭკრა რამე
 შიქარგი შვიდჯერ უირახე კადატრიალდა და მიწას დაეცა, კარდანქეპანი
 მაშინვე შესაპრობლად მას მივარდა ვიდრე იგი შიქარკის ხელებს შეუკ-
 რავდა მე ჩემი თავი მოვარჩინე და კარდმოკვინევექე. მაგრამ იგი აიარო
 ამ კამად ისევე მთაზედ იქნება, ამისთვის რამე ჩვენი ღამქართა ვარაუდუ-
 ბისაკან ვერსით წავა და უმანგ-მაჭიდ მასვე აღავს ეფოლებო.

რა რაჭინდმა ესე მოისმინა, დიდათ განკვირებულა არა მცირეს
 მწუხარებას მიეცა და ესრედ ბრძანა: რა სათაკილთა სჯიმე დატმართებით
 რომ ერთის კაცისთვის თქვენ ღრთა ჰსუნეი ვერ მიტაციათ, შენი ამხა-
 ნაგი შეუპერია და შენ გამოქცეულხარო. დუფხდი-ავსარმა მოახსენა: სქე,
 სხელეფანო ხელმწიფევე, როდესაც იგი კარდანქეპანი ბრძოლას იეთს,
 ვათის მთის დევნიც მისას შიშით შეძრწუნდებიან და მე მარტო იმის
 რმს როგორ შევძლებდი. ქვეუბის მშერობელთ ხელმწიფეთ, ამ სჯიმეს და-
 უფინება არ უნდა, რჩევა ეს არის რომ ბრძანათ ღამქარნი ცხენებსა შე-
 სხდნენ და ამა მთისაკენ წავიდნენ, ხუ თუ უმანგ-მაჭი ხელში ჩავიკდო-
 თაო. რაჭინდმა ვსე მოხსენება შეიწინარა და ბრძანა: ქაბულ-ჭინდი საძასი
 ათასის გამოჩინილის თაღეფებით წარვიდესო და უმანგ-მაჭას გსებო შე-
 უკრას და იმასთან თავის მომხმარო არავინ. მიუშვასო, თუ იქ არ შეხვ-
 დეს სხდაც კარდანქეპანს გაუტდებინებია უმანგი. მაშინ კაცები დათან-
 ტოს უფელ მხარეს მთებში, უმანგი მოაქებინოს და აქ მომგვარეთო.
 ქეივან-ჭინდისაც უბრძანა, შენც სამასი ათასი კაცი თან წაიტანე, იმ მთას
 მიმართე და უველგან მონახე ეკება შეიპურათ, ესენი მსწრაფად გაისტუმ-
 რა, თვითონ რაჭინდიც იმ მთისაკენ წაბრძანდა, დანარჩენი ღამქარი სრუ-
 ღიად თან იახლა და უმანგის შესაპრობლად გაემართნენ.

უმანგის ღამქარიდამ კარდანქეპანის რჩევით ღამქარნი წამოვიდნენ
 და აკრეთვე უმანგის ჰარემიდამ, ოთხმოცი ხათუნნი, თარმეტო ათასი
 ძიძა და მოახლენი, ოთხი ათასიც სოჭა თავით ფეხმდინ ფელადით
 შეიტურგნენ და იგინიც სიჩქარით გაემგზავრნენ მთისაკენ. ისე რომ
 თვისთა ღამქართა გაუსწრეს და მომავალთ ინდოთ ღამქართა დაუ-
 შირდაპირდნენ. როდესაც რაჭინდმა იგინი დაინახა, იგითსა ისინი ვინ
 არიანო? დუფხდი-ავსარი მივიდა და მოახსენა, ეს მომავალი ღამქარი

უმანგის ქორეში არის. რაჭინდმა ბრძანა და სხვა ათასი გულაფანი ღამ-
ქარი საომრად წინ მიაკვება. ხათუში მათგან არ შეშინდნენ, შირველ მი-
სულაზედ ქივიან-მას, რაშელცი ამ სი ათასთს ვაღის უფროსთ თუა, ეს-
რედ ეკონა, ხათუში შეშინდებიან, მაგრამ არა, ნახა რამ ამათ ხმლებს
ხელი მოიუღეს, მათ ღამქარში დაერთუნ, სხელი უმანგისა ახსენეს და
დაუწვეს უწყოლოდ ხოცვა. მრავალნი კამარნილნი ფაღუჯანნი ცხენები-
დამ ჩამოჭყარენ, მრავალთა ფაღუჯანთა თავი მიწასთან გასწორეს, დას-
ტები ერთი-მეორეს ჭკრეს და არიეს ერთი მეორეს უხმობდა: „ფაღუჯანო!
ჭკარ, მოჭკალ, შეჭკარ, შეიშურ, ერთსაც ნუ გარდაარჩენ ცოცხალსა და
უწყოლოდ ხოცდნენ“.

როდესაც ესენი ამ ბრძოლაში იფუნენ, ყარამანი თავის ეჭვს ფუქი-
ვი და მათს თვალიაფან მხეცს მჯდომი ერთის მხრით შიადვა, რა მათ
ომს შემოხედა, ნახა რამ ერთი შურასად შორთული ქალი ზღვის ოდენ
ღამქარს ებივის და მრავალს კაცსა ჭხოცს. ყარამანი დიდად გაჭკვირ-
და მის იმ გვარ ბრძოლას და არ იცოდა კი თუ ვინ იყო. მაშინ შირ-
ფანჯა აჩანა მოვიდა და ყარამანს აცნობა რომ ესე იგი მებრძოლი
ხეუნი დედოფალი დიშვად არის. რა ყარამანმა ესე იხილა მისს გუ-
ლაფანობას ქება დიდი შეასის, მტერთა საშინელის ხმით შესძახა, მხეცს
ქუსლი ჭკრა და მათ ღამქარში გაერია, კაცს უნაგირილამ მოხდიდა, მე-
ორეს შემოსტეორცნიდა და რაბიუე უსულოდ იქმნებოდნენ, რომელსაც
აფუანდას კუბაში მოახუდრებდა, მიწასთან გასწორებდა, რომელსაც თავ-
სა ხმაღსა სტემა, ცხენითურთ შუა გაჭკვირდა, რომელსაც მხარეს შე-
უტედა მისგან ნახოცი შკვლარი-შეკლარზედ, კორასავით შედგებოდა. მე-
ორეს მხრიდამ დიშვად დედოფალმა შემოხედა. ნახა რამ ყარამანი თავის
ეჭვს ფულაფანს მხეცს მჯდომი ინდოთ ღამქარში გარეულა და ამოდენი
ამოუწვევითა რომ სისხლის მდინარეება გაჩენილიყუნ და მრავალი მკვ-
დარი მოჭკობდა. რა ყარამანის ესეთი სიმხე იხილა, ქება დიდი შეასხა
და ცხენი მისკენ გააჭენა. რა ახლოს მივიდა, ესრედ უთხრა: შეილო ვა-
რამან! დღეს ის დღე არის რამ ჩუენი თავი ხელმწიფისთავის უნდა დაე-
დგათ და მტერთა შამცად ვებრძოლათ. რა ესე სთქვა, ღამქართა შე-
უტევა, მრავალი ხელაფანნი ფაღუჯანნი მოკლეს. ამ ჟამად ყარამანმა ომის
მოქალაქებმ მარჯვენა ხელი მარცხენას გვერდსა შემოიხვიო, მარცხენა მარ-
ჯვენას და ისეთი საშინელი ხმით შესძახა რომ მისსა მსმენელთა ესრედ
ეკონათ, რა ქვეყანას დაგვან, ანუ მეორედ მოსვლის სავიგირის ხმა არის.

ამ ხმის შიშით ინდოთ ღამქარნი სრულიად გაშტერდნენ. რა ესე
ხმა უმანგ-მას ესმა, იმ შურობილი შიქარგ-აიარის ხეახნი აიღო და

კლდის ქვაბიდან გარედ გამოვიდა, ერთ აფაგას დადგა და ღაშქარით უჭყრეტდა. თვალწინდომედი მინდორი სრულად ღაშქრით სავსე იყო, რომელიმე მათგანნი მთისაკენ მოკადდნენ, მათ მომავალთა ძლიერი ბრძოლა ჰქონდათ, ურამანის ხმონობაც ხშირად ისმოდა. მაშინვე უმანგ-ხელმწიფემ პირი მიწას დასდგა და ღმერთს მადლობა მისცა. ურამანი ეტყვნათა ღაშქართა შიგან გამოფრთხილად ვუძახსავით ბრღვისხვდა, მარჯვნივ და მარცხნივ ხმაღს იქნევდა, მოღაშქრეთა და ფაღვეანთა თავები ხეთა ფურცელთაებრ სტვიფოდა. ამ დღის ურამანის ნახოცსა ვერაფერ ადრიცხვდა. ინდოთ ღაშქარში ერთი სახელფანნი ფაღვეანი ვინმე იყო, სახელად ქაბულ-ჭინდი ეწოდებოდა. როდესაც იმან ურამანის ისრეთი ფიჭვადი თმი ნახა, განრისხებულმან მარტორქა გაქუსდა, ურამანს მიუხტა, შირ ბასრი შუბი მიუძართა და თავის განკებით მასზედ აკეპას უპირებდა, ურამანმა იგი შუბთ აიტღინა, მიუბრუნდა და მას ქაბულ-ჭინდი შეკრდას შუბი აძგირა და ბეჭსა გაუტარა, იგი ფიცხლავ მარტორქილამ გადმოფარდა. რა ინდოთ სახელფანთა ფაღვეანთა ესე იხილეს მათგანნი მრავალნი მოუხტნენ, ურამანს კარს შემოერთებენ და შეიქმნა ძლიერი ფიმი. ურამანმა შეუტოვა და ცოტახნის განმავლობაში მრავალი დახოცა და ღანაშთენნი განახიზა, ამ ჟამად უმანცის სარდალნი და ფაღვეანნი ურიცხვის ღაშქრით მოვიდნენ, კარდანქეშანი წინ მოუძლოდა და სჯდაც უმანგ-ხელმწიფე ეკულებოდა იქ მივიდნენ. კარდანქეშანმა ხელმწიფეს ტანისაშოსი. თავი, სათმარი იარაღი და ცხენი მიართვა. უმანგ-მაჰი მაშინ შეიძოსა, საჭურველით შეიჭურვა და ცხენსა შებრძანდა, ურამანსაც ხოცვით ხელმწიფის სიახლოვეს შიადწივა, მხეცილამ კარდმხატა და შირი მიწას დასდგა. ხელმწიფე ურამანს მიუახლოვდა და შუბლს აკოცა, მისს ნახვისთვის ღმერთს დიდი მადლობა შესწირა, დიდსა სიხარულს მიეცა. მთის ძირიდან შესუდეს ნახეს რომ თხუთმეტნი ასე ათასი ინდოთ ღაშქარი თვისის სარდლებით რაზმ დაწყობილნი დგანან და უმანგ-მაჰის ღაშქართა ებრძვიან, ბარამ-ჭიბილი და სხვა სარდალნიც მოედანს გასუდან და დიდი ბრძოლა შეუქმნიათ. როდესაც ურამანმა ესე იხიდა, აქედამ ინდოთ ღაშქართა შეუტია და ისეთის საზარელის ხით შესძახა რომ მრავალნი ინდონი ცხენებიდან გადმოცვიფდნენ, ზოგნი უსულად იქმნენ და ზოგთა ცხოვა დაეკარგათ; მაშინვე გასაქცევით სდავენი გაიბრუნეს, მაშინ ურამანი წამოვიდა და მათგანი მრავალი დახოცა, ეს გაქცეული ღაშქარი ვიდრე რაჭინდის ურდომლის მიუვანეს, ამის შინაფედი ინდოთ ხელმწიფე დიდს მწუხარებას მიეცა და თვისთა სარდალთა უბრძანა. რა მოხდა ისეთი რომ შირი იბრუნეთ? მათ შირი მიწას დასდგეს

და მოახსენეს: სსხელოვანო ხელმწიფეთ. იმ კაცმა რომელიც ექვს ფე-
ხოვანს ნადირზედ ზის, დღეს ქაბულ-ჭინდი შოკლას, მრავალი ფალკვანი
და ლაშქარი მიწვევითა, ჩვენს შემოკვიტოვას, სრულიად დაგვიფანტა და
აქ განისხებულნი თქვენზე მრავალ. ხელმწიფეთ! დიდი სიფრთხილად გმარ-
თებთ ამიტომ ჩემ, ჩვენთა ლაშქართა მისი ბრძოლას არ ძალ-უძისთ, უკე-
თუ უკეთის შთის დაგვიბიჭ სრულიად ჯაქ შეიჭარხენ, მისი ზირის-ზირ ომი
არ ძალ-უძისთა. ამით გაბურთხილებთ ხელმწიფეთ ჩემთ. რადესაც ხელ-
მწიფეთ ესე მოახსენდა, ახსნათ მიხელა, ხახა რომ უარამანს ზირბასრი
ხმელი ხელთა უჭირავს, ექვს ფეხოვანს ნადირზედ ზის, ლაშქართა შუა
შერევი, რომელ მხარესაც შეუტყოს, მისს რმს ვერავინ ბედავს და მა-
შინვე მირობის თავანთ თავის გადასარჩენად. რაჭინდმა რა ესე იხილა,
მშინვე ბრძანა ომის გასვარ ხლარას დაჭყარითა, მათ მსწრთელ გასა-
ვარს ხლარას შეჭბურეს. რა უარამანმა რმის ეჭვრის სკრავის ხმა გა-
კონს დიდად მოიწინა, თვისის მხეცის სადავე ასწას და თვისის ლაშ-
ქრისაკენ გამოიბრუნდა. მაშინ უკუელნი შემარნი თავთავისად წავიდნენ.

იმ დღეს იმ ომში, ოცდა ცამეტი ათასი ჭინდი შოკლას და თორ-
შეტი ათასი ურან-თურანელი დახრცილიყვნენ. ხელმწიფეთ ბრძანა და
მკურნებო მიწას მიახრეს. იქით მხარეს რაჭინდი თავის ლაშქრით ჩამხ-
და და სხვარი შემოავლო. რადენიც ინდოელნი დახრცილიყვნენ ქაბულ-
ჭინდის ვარდა, ჩვეულებისამებრ ცეცხლში დასწვეს. ქაბულ-ჭინდს კებო
შოუმზადეს და უმანხ ქალაქში თავის მმა სხანდაურ-ბარისთავის უნდა გა-
ეკზავნათ. სხანდაურ-ბარს ორმოცდა ათი მიწერთა სიზღვევ ქქონდა და
სამათს დიტრინან დახტეს ხმარობდა. ინდოთ ხელმწიფეთს ერთი ასული ესვა,
რომელსაც სხელად სარვინურმანი ეწოდა, დიდად მშვენიერი და ძლიე-
რებით გამოიხილილი იყო. ეს სხანდაურ-ბარი ამ ქალის არშოეი იყო; მა-
გრამ ვერ გამოკავარაბინა ამისთავის რომ აქ ქალს აღთქმა ჭქონდა და-
დებულთ ვიდრემდის ზეში შომრევა ფალკვანი არ გამოჩნდებო, მუ სხვას
ვისმეს ქმრად არ შევირთავო. ამ უამბდე რომელიც ფალკვანი შეებმლდა
უკლას შოურეოდა, ბურეი დაუხრცა და ბურისთავის ეწატნა. ამისთავის
სხანდაურ-ბარი ცხლათ ვერას იტყოდა რომ მისგან მორევენს კრიდებო-
და, მაგრამ კულის შინა მისი სიფერულის ცეცხლი მრავალი ჭქონდა.

სარვინურმანის ჩვეულება ესრედ იყო, უოკელ წელიწადს შვიდს დღეს
შეჯლისს იქმლდა, უოკელ ქვეების ხალხს მოიწვევდა, ამისთავის რომ უო-
კელი ქვეების ხელმწიფეთს ძენი მოვიდოდნენ და სსხელოვანნი ფალკვან-
ნი შეაკრიბებოდნენ, მურვეს დღეს სარვინურმანი მათსა ჭაბუკობას გა-
მოსცდიდა, მაგრამ მისის ომის გამწორებელი ვერავინ გამოჩნდებოდნენ.

ეს ქალი ამ ჟამად თვისსა საუფლისწულოს იძულებულია. რაჭინდმა თავის ქალს წიგნი მისწერა და დაიბარა, სპანდიერ-ბაროც დაიბარა და ამ გვარი წიგნი მისწერა: „დიდი ხელმწიფე ინლოეთისა რაჭინდ კწერ შენ ჰირველსა ფაღვეანსა და სახელთაგანს სარდალსა სპანდიერს, ჰირველად მოკითხვას, შემდეგ ესე ამბავი გეუწერს, ვითა ერან-თურანის ხელმწიფე ჩემხედ საომრად მოვიდა, ამისგან ჩვენს დაშქარს დიდი ზიანი დაჟმართა, ამას ერთი სახელთაგანო ფაღვეანი ჰევაგსე სახელად ურამის წოდებულს, ამან შენი ძმა ქაბულ-ჭინდი მოკლა და ახლა გობოგ რომ მიიღოთ დიდი ჩიჭი ჩემგან, ჯმი არის შენი ძმის სისხლის ძებნისაო.“ „ქაბული ვუბოს ჩაწინეს“, ქაბულის კუბო და წიგნი სჩქაროდ გაუგზავნეს. თავის ქალსაც ხომ მისწერა, უმანკისაგან და ურამისისაგან შესხივლა. შემდეგ ბრძანა: „სარდალსა და ფაღვეანსა, როგორც ვხელავ ჩვენ მარტო უმანკ-ჩაჭის ომი არ ძალ-გვიძის, თუ ჩემი ქალი და სპანდიერ-ბარი არ მთავიწიფოთ.“ სარდალთა და ფაღვეანთა მთავისებს: სწორედ ბრძანებთ, ჩვენი საქმე გასაჭირს არისო.

რა ესე მსჯელობა მოიუბნეს რაჭინდმა უველს მჭედრები მთავრებიც იმ დღის დახრცილი, რიცხვით ოცდა ცამეტი ათასი გამოვიდა და ისინი უველს ცეცხლში დაწვევინა, რათა ესენი ცეცხლის მოწამენი შექმნილიყვნენ, მათ შემდეგ მოაღებინა კვალად შუბა, დაჯახეს დიდი ცეცხლი, მაშინ ხელმწიფემ და დიდებულთა იმ ცეცხლს ოთხსავე მხარეს გარს შემოკრთვნენ და თაყვანი სცეს, შემდეგ გაიყარნენ და თავთავისად მოსასვენებლად წავიდნენ.

აქეთ მხარეს უმანკ-ხელმწიფე დიდებით მიბრძანდა, ჭრავს გარდახტა, ფაღვეანნი და სარდარნი თავთავის სადგომს მივიდნენ, საომარი აჭარი გაიხადეს და საღხინოდ შეიმოსნენ. დაშქარიც დაბინავდა. ხელმწიფე თვისსა ბედნიერსა ტახტსა დაბრძანდა, სარდალნი და დიდებულნი შეიკრიბნენ ერთად და ჩუქულებისაშებრ თავ-თავის ალაგს დასხდნენ. ამ ჟამად ურამანიც შემოვიდა, ხელმწიფე წინ მიეგება, ადგილი უთავაზო, მიიჯვანა და საბუთარნობის სკამს დასვა. მოიღეს სუფრა, დიდი მუჯლისი და უზომო მხიარულება გაიმართა. როდესაც უველანი დაზარხომდნენ მუჯლისი მოიძალა და უველანი თავ-თავისად წავიდნენ, მოსასვენებლად.

რა დილა გათენდა, ქვეყნის მანათობელმან მზემან თვისი ოქროს ბურჯი აღმართა და ქვეყანა თვისით ბრწყინვალებით განახათლა, მაშინ ოსსავე მხრის დაშქარნი საომრად დარაზმდნენ და საომარსა წაღარას ჰქრეს. ურამანიც საომრად შეიკაზმა, თვისსა ექვს ფეხთაგანს და ოთხ თვალთაგანს მხეცს შეკლა, ხელმწიფის გარს მივიდა და იქ დადგა, სხვა-

ხელი სტაცა ცხენიდან მიხდა, წინ შემოდგა, ერთად ხელი კისერს ჩა-
 ხლო, მეორე წელს და შედგრა ცასწია, ვითა მტირუ ვარის თავი მოს-
 წყვიტა და მოუდარს დაჯდა. რა ბარამ-ჯობილისკან ესეთი სიმხნე აღი-
 ღეს ორთავე მხარემ დიდი ქება შესხეს, ამის მხიჯველი ქათალ-ჭინდი
 მოკედანს გამოვიდა, ბარამ-ჯობილს წინ მოჰსწრო და ერთი ღახტი თავ-
 ს დაჭრა, ბარამ-ჯობილი მობრუნდა იმხანც ღახტი მოუქნივა ჭინდმა
 ღახტი თავს აუარა, ღახტი ღახტს მოხვდა და მათ ღახტთაგან საში-
 ნელი ცუცხელი გამოხდა. ბარამ-ჯობილი განრისხდა და მეორე ღახტი
 მოუქნივა. ქათალ-ჭინდმა თავსა ფარი იფარა მუკრამ, ასე ძლიერ მოხვ-
 და ღახტი რომ ფარი ორათ გახეთქა და თავს შედგრათ მოხვდა, ისე
 რომ თავი გვაშში ჩაუჭრინა და იგი საწყულაშელი ცხენიდან კადმივარ-
 და ინდოთ ფაქეჯნის ათათ თითოდ შემოებნენ, მუკრამ მოკლე უნდა
 მოგახსენოთ, იმ დღეს ბარამ-ჯობილს ხელიდან ას საშოცი მოწო-
 ხებუდი ინდოთ ფაქეჯნები დახტოცნენ. ინდოთ ფაქეჯნთა ითავილეს ეს
 საქმე ძლიერ და ერთობით შემოუტოეს.

რა ბარამმა მითი შემოტევა ახილა, დუთის სახელი ახსენა და თვი-
 თონაც გამხნედა. როდესაც უმანგმა ესე იხილა, ვარამთან მდგომთა
 ანიშნა ბარამის მიშეულება. მწირაფელ სანხლის მღვრელთა ერთხელთა ფა-
 ლეჯანთა შეუტოვეს და შეიქმნა ომი ფიცხელი: მრავალთა ფაქეჯანთა თა-
 ვი მიწაზედ უბატონოთ ეყარა. ინდოთ დაშქარში ერთი სახელგაგანი
 ფაქეჯანი იყო, რომელსაც სახელად ზორაბ ეწოდა. იმ დღეს თორმეტი
 უმანგის სკამის ფაქეჯანი მოკლა და განრისხებულნი დაშქარში დადიოდ-
 ამ ზორაბს ეათრანი შეხვდა და ორთავ ერთმანეთს შეუტოეს. მაშინ ძლი-
 ერი ომი შეიქმნა, ვიდრე მწურის გამამდე ვერა რომელმა აჯობა. მწურ-
 რის ფამს გასყარს ნადარს ჰკრეს და ეოველნი თავთავისად გაიფარნენ.
 რა ეოველნი ფაქეჯანნი და დიდებულნი უმანგის კარავს მოკროფდნენ,
 ხელმწიფემ თავალი გადავლო თავისსა ფაქეჯნებს და თორმეტი სკამი ცა-
 რიელ იხილა, მაშინვე ნადარს აღავს კაკუნა კაცები, რომელნიც ზო-
 რაბისკან დახტოფდნენ აპოვნისა და დასამარხავად მოიღეს. რა ხელ-
 მწიფემ ივინი იხილა თვფთაგან ცრემლები კადმოჰყარა და დიდებულთა
 თვისთა უბანს, ეს ფაქეჯანი რომლის ხელიდან დაიხტოცნენ? მათ მო-
 ახსენეს: ინდოთ დაშქარში ერთი ფაქეჯანი გამოვიდა, რომელსაც სახე-
 ლად ზორაბი ეწოდება, ესე ფაქეჯანნი მან დახტოდა, შემდეგ ეათრანი
 და ის შეიფარნენ მწურის გამამდის იბრძოლეს და რა გასყარსა ნად-
 არს ჰკრეს, ივინიც ერთმანეთს დაშორდნენ.

რა ხელმწიფემ ესე მოისმინა თავისთა დიდებულთა უბრძანა, ერთმა

შეომარძე რომ ამდენი ფულეკანი დახროცას და უთარხს ომი გაქსწაროს, მამსადაჲე ოგი-ცუდა ფულეკანი არ უოფიდა. უთხროთ ჩვეთა ფულეკანთა რომ მისკნს გათხროდნენ, იგინი დახროცონი მიწას მიხარეს და კარხელნი მითის დახროცისათვის ძლიერ სწუხდნენ. იქით მხარეს რაჭინ-და თავის დიდებულებით თხფის სარგომს კარდაშდა, ხადიმი დაიდვა. ზო-რანის იმ დღის გამარჯვებისათვის მადლობა უბძანა, ურაცხუი საქონელი და მრავალი ქვეყნები უბოძა. სიმ დღეს დახინით განისვენებდნენ. შეათ-ხე დღეს გარდასქმნს ზიარა ინდოთ დაშქარში შეიძარა და ეწადა რომ, დუფხდი-ხესარ ზიარა ხელთ კადო, მკრამ ვერსად ქმთავა, გაბრუნდა და ქვიფან-შეჭას კარავს მივიდა, მისთა დარაჯთა წამალი რამ მკურარ და იგი-ნი ვით უსულთ ოსე იქმნენ. თვითთხ კარავში შევიდა. როდესაც ქვიფან-შეჭამ შემახელდა და გარდასქმნა დაინახა, ოსე შემინდა რომ სთვედიღეს მიქწურვა და გელარა სთქვარა. გარდასქმნამ მას ხელეში შეუკრა და წა-შოიფიანა, რომელ სმურობილეშიც შექარა-ბარნი იყო დატკერილი იგიც მასთან დამწვედა და თვითთხ გამობრუნდა, რა მიქარგიმ იგი პურობი-ლად ხას, სხარლად ამოიხარა და სთქვა, ბრალთა შენებარ ხელმწიფისა სმურობილეში უოფნა. ქვიფან-შეჭამ მიქარგთ ხმახედ იცნო და ესე უთხ-და, ზიარა ხეზი სქმე უმხგთან ხეტა რთგარ მიხედუბო? მიქარგიმ უთხრა: მე ესე ვგონებ რომ უმხგ-ხელმწიფე ჩვენს ქვეყანას დაიპურობ-სო, მძინ ჩვენც კეთილად ვემსახურით და ჩვენს დანამუელს მოგვიტკე-სო, ჩვენი ხეტოფი ინდებზე ამით უკეთ იციან, რადგანაც ამითა ვართ შე-მცადე რომ ამით გავექმრით და აქამდის ჭინდთა ვემსახურებითო, მკრამ უმხან-თურანის ხელმწიფე უმხგო, დიდი მოწულე არის ვაცოთ. როდესაც პურობილნი ამასთანა სუბარს ოფენენ, გაიქნდა კიდევ და ორსავე მხ-არეს სომარს ხლარას შეჭებრეს.

ქ ვარაძხინისა და ინდოთ ფულეკანთა და მეომართა სწილ-
თა ომი ძლიერი, სამინელი და ფიცხელი—და ვარაძხინისა
კან მრავალთა დახოცა.

მრსავე მხარეს სომარა იარაღით შეატურებენ: ხლმათ, ღახტია, შუბით, ასრით, ურთა მუდარეს კმლუჭებოდნენ, კრან-თურახელნი ფულე-
კანნი და სარდარნი ცხესს ამხერდნენ და ხელმწიფის კარს მივიდნენ. კარდასქმნიც მკვიდ, დადებულთა საუკანა სცა, შეგლო და ხელმწი-
ფესთან შევიდა, ზიარა მიწას დახდვა, დლოცა, ქვა მკასსა და ესრედ

შთახსენია, სეი, მადამდე ხელმწიფე, სარდალნი ერთობით კარზედ დგანან და თქვენს ბრძანებებს იღიანო. ხელმწიფე ზე აღსდგა, საომარის თარღით შეიკაზმა და კარზედ გამობრძანდა. აიარნი, სარდალნი და სულთახნი წინ მიეკეობენ, თაყვანი სტეს, დალოცეს, ქება შეასხეს რაზმი და აწვეს და მოედანს ისე გაუდნენ. შეწინააღმდეგებნი განაწესეს აქით, ინდონიც რაზმ დაწყობილნი მოვადნენ. ამ ჟამად ინდოთ მხრითაჲმ ერთი ფაქეანი გამოვიდა რომელიც სოროებს ნამეტნავესობდა. ვერ იცნეს ეს თუ ვინ იყო, კრახელთაგან შრავალი ფაქეანნი გავიდნენ იმასთან სამართაჲთ მაგრამ ვერა რომელია გაუძლო და ეველანი დახლცა. რა ვარამანმა იმ ფაქეანისაგან ესეთი სიმხნე იხილა, უომრობას ვეღარ გაუძლო და მოედანს გასულას დამობდა, ვიდრე გავიდოდა, მარცხენა მხრითაჲმ ერთი საკვარჯელი ხმინობა შემოესმა, შეხედა ხან რომ ერთი მძიმედ შეჭურვლი კრახელი ფაქეანი გამოვიდა, ხელმწიფეს თავი დაუჭრა და იმ ფაქეანს მიმართა, ვარამანმა მაშინვე იცნა რომ ბარამ-ჯიბიღო იყო და ამი იმას დახნობა, ამ ორმა ერთმანერთს ხვარდა შემოედეს, მცირეს ხანს თბროდეს, შემდეგ ბარამი განრისხდა, ჭკრა ხმალი და მოედანს რა სორამ-ჭინდმა ესე იხილა, გაწერა, ლახტი ხელთა მიიღვა, მოედანს გამოვიდა და ბარამ-ჯიბიღოს შეუტია, ლახტი მოუქნივა, ბარამმა ლახტი აიცილინა, ერთი ჟამადეჲ ერთმანეთის საომარის იარაღით ებროდნენ და ვერა რომელიმემ აუტოა, სორამმა ჭაჭის კალთას ხელი ჩაუკლო და ცხენიდან აღებდა დადობდა, შრავალი ეცადა მაგრამ ბარამი ვითა შოა ვერცა თუ შესძრა. შემდეგ რიგი ბარამს ერგო, იმანც სარტყელს ხელი ჩაუკლო, სახელი ღვთისა ახსენა, სორამი ახიდა, მარტორქიდან და ცაღის ხელით მადლო დაიჭირა, დაიქნა და მიწას გაკრა. რა აიარებმა ესე ხახეს, გაუქანეს სორამს ხელ-ფეხი შეუკრეს, მიიყვანეს სახურავიდან და მათ პერთობილებთან შეაქვედეს.

რა ჭინდლა ბარამისაგან ესეთი სიმხნე ხახეს, მისის შინით ფაქეანნი ვეღარ გამოვიდნენ მოედანზე. მაშინ ათასი შეომარი სწიფო ბარამს მოესიეს. მათ სწიფოთა ზედ შრავალი ფაქეანნი ისინდნენ და ეველამ ბარამს საკდეოელი ესროდეს. რა ბარამმა ესე ხახა, ლახტი იჭერს სწიფოთა შუგულთაში შევიდა, შეუტია და რომელსაც სწიფოს თავს სცა ტვინი და ძვალი ერთმანეთში აურავა, რომელსაც ხორათუმი მთხვედრა მთლიან მოსწვეტა და შორს გადავარდებოდა სწიფოთზედ მადლო, ფაქეანთა საკდელები გადათარეს, სოგი კისერზედ, სოგს წელზე და კლავებზე გადააწყეს, და რაც ძალი ჭჭინდით სწევდნენ. რა ესე შეიგდეს ვარამანმა ერთის მხრითაჲმ შემოუტია და ღვთის სახელი შესძახა ისე ძლიერ-

რად რომ ცის ქვეყანაზე დატყობის ხმის ჰგავნა. ამისთანა ხმის მსმუხუნობი თანავე მხრილად დაშქარნი გაშტერდნენ და აქეთ იქით ეურჯებ დაიწყეს, ხსენს რომ ურამანი თავის მხეცზე მუდომი, ხელთა დახტი უჭირავს და ამის ქვეშთ მათგანს გამოვიდა, მისი ხმის შიშით სწილადი დაუთხვინ. ურამანი შეუტა, სწილადი და სწილადთ ზედა მსხდომნი თუღუკინნი ზოგნი დახლდა, დანარჩენ სწილადთ ზატეხი დაწვერტეს და დაიფრინდნენ. მაშინ განთავისუფლდა ურამი. რა მისკენ მოიღვალა, შემდეგ დაშქართა შეუტო, წინა რაზმი უკან მათქცია და უჭახა წინ, მარჯვენა რაზმი მარცხენას ჰკრა და მარცხენა მარჯვენას, იხდომთ დაშქარა, ესე რომ მათგანთ მრავალი დაიხლდა. იმისთანა არეულობაში ჰინდნი ასე შეშინდნენ რომ ერთმანერთს ვეღარა სცნობდნენ და ერთი შეთრკსა ჰხლავდნენ თავიანთსავეს, რა უმხეცმა ესე იხილა, გამხიარულდა და თუღუკინთა უბნძინა, ურამის მარტო ხე გაუშვებთა. მაშინვე თუღუკინთაგანნი რამდენად ურამის შიშითა დადნენ, ხსენს რომ ურამანი შტერზე განრისხებულად ღრუბლის მკსავსთ გრუგინავდა, მისი მხედრიც ასე განრისხებულყოფი რომ მისთან სამტერად მისულა არ შეიძლებოდა. იხდანი მრავალ გზით უჭადნენ ახლას მისგლას, მაგრამ ვერა გააწესნა. განრისხებულმა ურამისმა ჰგლად შეუტო და ათის შეიღვლი კაცი ხამოვარა. რაჰინდს შეხედა ხსენს რომ თხისვე მხარეს თვლათთა ათისი სწილად სანგრად შემოუვლია, ურამის სწილადზე ძვირ-ფასი ტახტი დაეღვთ და თვითონ ხელმწიფე ბრძინდებოდა და თავის დაშქარს უჭერტდა. ურამისმა ხსენს რომ რაჰინდო უჭინდეს თავის დაშქარს, ახლა იქით მხარეს შეუტო და სანარდის ხმითა შესძახა დუთის სახელი. მისი იმ გყარ სანარულ ხმისაგან რაჰინდო უჭინდო შეაქმა და დაშქარიც უარესად აირია და მრავალი დაიხლდნენ. სწილადიც დაუთხინდნენ და მიხდარსა მიხდოდნენ. ამისი მხილველნი ჰინდანი სიამეხებულნი უკან მისდევდნენ უკებთა, სწილადთ დასატერათ.

მაშინდნენ იგი გაქცეულნი სწილადი და ურამისს მოუსთეს, ცარს შემოატრეეს. როდესაც ურამისმა თავისი თავი სწილადთა შუაში შემწევედ უღლი იხილა. მარჯვენა ხელი მარცხენას გვერდს შემოიხვია, მარცხენა მარჯვენას და კვლად შესძახა. მაშინ იმაზე მომავალი შტერი უკანვე შეიჭინდნენ და გარდისგეწნენ, უოველს თავთაგან ცნობა დაუკანტათ, უმხეცს და თვისთა თუღუკინთა ენებთ ურამისს სიახლოვეს მიეღწათ და შტერთაგან ზურგი შექნასთ, მაგრამ სწილადთა სიძარკისაგან და ურამისს ხმისაგან ვერ მიუხლოვდნენ. მაშინ მოწინავე დაშქარს შეუტოეს, მათგანი მრავალი კაცი მოკლეს, მაგრამ ურამისს სიახლოვეს ვერც მაშინ მიახვიეს. ურამისს ერთის მხრილად ორმოცნი სწილადზე მსხდომნი სახე-

ფაღვანნი ფაღვანნი ჰინდნი მოუხტნენ და საგდებლები გადაჯერეს. შუორის მხრიდამ ოთხმოცმა გამოჩენილმა ფაღვანმა სხვა საგდებლები, ესროლეს და ამ საგდებლებითაჲს ურამანს ოთხმოცი თავს გადაცვიქცა, უფლის მხრიდამ კაზიდეს და ენებათ რომ მიჰყვიდამ გადმოჰკდოთ. მაშინ ურამანმა მოსწია საგდებებს რაც ძალი და ღონე ჰქონდა თავისკენ და კვლად შესძახა საშინელის ხმით, აჱ ხმის გამგონთა ინდოთ ფაღვანთა ხელნი დაუდუმიდათ და დამკრტობდნენ, რაჰინდიც იმ ხმის მსმენელი მიშით უცნობო შეიქმნა და მცირეს ხანს შეხედოლო იოჲ, როდესაც გონზე მოვიდა თვისთა ვეზირთა ჰკითხა: ეს რა მოხდა რომ ესე ცნობა დააკვირებთ? ვეზირთა შინაქსენეს: «ესე დიდებულთა ხელმწიფეთა! ჩვენც კი ცნობა მიგვეფანტა, ვცოცხვით რომ იმ ფაღვანის ხმამ დაკვირებთა ცნობა, რომელნიც სწილათ შუაგულთაში შედგრად იბრძვიან, მან შესძახა სარაოთ ხმით და მასვე წამს ჩვენთა თავთაჲს ჰკუთხა დაკვირებთა და უცნობოთ შევიქმენით». რაჰინდი დიდათ გაჰკვირდა და თქვა ნეტარ ჰეგ ფაღვანს ფაღვანის გული აქვს თუ რისათა!?...

როდესაც ურამანმა თავის ძლიერო ხმით შესძახა, საგდებლები შედგეს გადახვივა და ძლიერ გამოხიდა, ისე რომ ორმოცი იმ საგდებლების მატრონები ძირს ჩამოყარა. ამის მხიდაველმა რაჰინდმა ბრძანა, რომ გამოჩენილნი შეიპარნი სწილანი, ურამანზე მიეშოთ, მათ მსწრაფელ ხელმწიფის ბრძანება აღასრულეს, მწუხრის გამამდე დიდი ბრძოლა ჰქონდათ, მრავალი სწილათ მოკლა, მაგრამ მაშინაც არ მოეშვნენ. რა ჰკუთხა სიბნელით შავს უთსკრულს დაეშზახსა, ოთხსავე მხარეს სწილათთა სანჯარი შემთავლეს, ურამანს გამოსვლის გზა აღარა ჰქონდა. ადგილად-ადგილ მშხალეუბი დახრეს და ისე იბრძოლეს, იმ დამეს განთიადამდე სამი ათასი სწილათ მოკლა, მაგრამ ომი არც მაშინ გადასწყდა. რა დილა გათენდა განრისხებულნი ურამანი შედგრად იბრძოდა, მისი ხმლის ეფუარება ჰკუთხას აძრწუნებდა. ამ ვამად უმანგ-ხელმწიფე ბედნიერის ტახტიდამ გადმოხიდა ცხენს ამხედრდა, ფაღვანნი თან იადღენ და ურამანის მისაშველებლად ცხენნი მიჰქუსლეს, ეცადნენ რომ განთავისუფლდნენ მაგრამ სწილათთა სიმრავლისაჲს ურამანის ახლოს ვერ მიაღწიეს. გაბრუნდნენ და ცდილობდნენ რომ რაჰინდის სიბნელეჲს მისუფიფენ და იმილი დროშები და ტახტი დაემტყვრათ, მაგრამ სწილათთა სიმრავლისაჲს ვერც მაშინ გაწყესრა, როდესაც ესენი ამისთანა ფიცხელ ბრძოლაში იმყოფებოდნენ, ამ დროს სარჯინანამანი მოვიდა თავის მაშის რაჰინდის მისაშველებლად.

აქ სარჯისურმახის მონკლა თვისის ძამის შეშვედ.

ინდოეთის მხრადმ ვნთი მტკერი გამოჩნდა, რა ჩრდილოეთის ქარბი შემატებურა და მტკერი გადაიურა, სიძისი დრობა გამოჩნდა, ეს იუო სიძისი თასისი ვაცის ნიძხი, წინათ ქსი თასი კაცი ფოლადით შეჭურვილნი და ბუღურ ცხეხისა მსხდომნი, მსწრაფლად მოვიდნენ ინდოთ მოსაშველელად, მთ შუა ერთი ახლად მოწიფებულა ფაღვეანა მოვიდად, ოცდა შუადმეტი შვერთა სიშაღვე ქქონდა, უნხას სიძისლით მისილი, წინ ერთი სიძელა მარუდლად, რომელსაც მისი სიტურველი თარღი კვიდა, თვითონაც უნხოს ტაიჭს (ცხენს) იუდა და ამაჟის ქმუგით შიგვიდლად ტურთუად შესახვად, რაკორც მელექსეთა უთქვამთ:

მოვიდად დრომი ომში ანს მდგომი, ვითარ სიღი კლდე სდგას შეუძურელად მშენებით მუელი, ტანთა სრული, ვითა გულისთა შექქმნა კვალად. მურცხლათ ხმითა, სინანულთ თქმითა, უბნობდა მათკენ: ხმალი მაქვს მჭრელად: მისი მსმენელნი იქნენ მომკვებნი, იქ მჭრფთა ექმნათ ზარისა მტკელად.

ოსეთის ტურთა ქვევით მოვიდლად, რომ მისნი მხილველნი მტერი თუ მოუყარენი დიდსა ქებას შესახმდნენ. რა თავის ძამის დაშქარში მოვიდა, შიძინვე მოუღანს გამოვიდა და ომს უჭერიტა. ამისმა მხილველმა უმხგ-ხელმწიფემ თვისთა სარდალთა კვითხა: ეს ჭბუკი ვინ არისა? შიძინვე გარდამქმანი წინ წარსდგა, ხელმწიფე დალოცა და მოახსენა, ამ ჭბუკს რომელსაც ავითხვით, ესე იგი რაინდის ასულია, რომელსაც სხელად სარჯისურმახი ეწოდებოდა, თვის ძამის შეშვედ მისულა სიძისი თასი ჩხებულა სარდალით. როდესაც სარდალთა ესე ესმით, ერთი-მეორის ეუბნებოდა, ამ ქალის მუომრობა რომ ეკავიგონია, ამისკან სიფიხილე უვილას გვმაროქოსო.

აქ ოში ინდოთ ასულის სარჯისურმახის და უარამანისა..

სარჯისურმახი მცირე ხანს მოუღნის თავს იდგა და დაშქარს უჭურვტა, ხას რომ უმხგვის დაშქარნი დათამამებულა იბრძვიან და ჭინდნა დაუხატრავით. ერთი უმხგვილი ფაღვეანი კქვს თუბოვანს და ოთხ რაზმ-ლოცანს მხგრზე ზის და უანხარებულა იბრძვის, სიძლიათ სხგარი ამოუწვავტის და თავის ძამის სახელადვეს მიუღწევია. იმოდენი სიძელა დაუხატრავია რომ მინდომნი სრულად დავსიდა, რაჭინდის ტახტის წინ ისეთი

ამი აქვს რომ სისხლის ღვარს მრავალ მოლაშქრეთა თავი და ხელ-ფეხი მიჭებდა.

როდესაც სარგებურამანმა ესრეთ ძლიერა ომი იზიდა, თვისსა ძი-
ძას ჰკითხა: ეს როგორ მომხდარა რომ ზმინებინს ურიცხვი დაშქარი ამ
მცირე დაშქარისგან ესრედ დასბუნებულანო? ანუ აგი ამაგი ფაღვეანი
ვინ არის რომ, მარტოთ ზმინებმცებრ დიდი ხელშეწყობის ომი გაუბე-
დაო!? ესე სთქვა და სომხრის იარაღით შეაჭურვა, მთის ოდენი დახტი
ხელთ აიღო. თვალსა რაში მოიხილო და თავის ძიძას უბძანა: ეს სამასი
ათასი კაცი წასხი და იმ მდგომთა დაშქართა შეატყვებინე, მე წავალ ამ
ფაღვეანს გამოვსცდი ვითარი ჭბოყია. რა ესე სთქვა მოუდანს ცავიდა,
სწილათ სხგარე განულო და სადაც უარამანი იბრძოდა, იმ ადგილს მი-
ვიდა. მაშინვე სომხრის ხმით შესძახა, ამისმა მხილველმა რაჭინდმა იგი-
თხა, ეს ვინ უნდა იყოლო? აიართა მოახსენეს, ზეი შირიულა სიხარუ-
ლის ამბავს მოგახსენებთ, ესე აგვ თქვენ ასულდი სარგებურამანი არისო,
ჩვენდა მოსახმარებლად მოსულაო. ამასთანა ამის მსმენელი რაჭინდა
დიდს სიხარულს მიეცა და ესრედ ბრძანა: ზინიიღვან ესე მოსულა სარ-
გებურამანი, აწ მტრისგან ხელარ იბიშვითო. ამ ვამად სარგებურამანი
ურამანის სიახლოვეს მისული იყო და ვადად სმინელის ხმით შესძახა
და დახტი დასაყრად შეუბღღა.

როდესაც ესე ხმა უარამანს ასმა, მოიხედა, ხანა რომ ერთი უც-
ხლოთ მორთული ფაღვეანი მოხტომია, ხელთა მისივე დახტი უჭირავს,
შავს რაშხედ ზის და დახტის ღვერას უპირებს, უარამანი ეცადა რომ
დახტი აეცდინა, მაგრამ არა გაეწყორა, მაშინ სარგებურამანმა ბეჭს დაჭკ-
რა, უარამანს იმისთანა მძიმე დახტი არავისგან სცემოდო. მეორედ კიდევ
მოუქნივა, უარამანმა თვისი დახტი შეათარა. დახტი დახტს მოხედა და
ბათვან ისეთი ცეცხლი გამოხდა რომ მისგან აღმა ჰკერი დაჭურა. მერე
ურამანმა თვისი დახტი მოუქნია და შედგრად დაჭკრა, სარგებურამანმა
ჭარტი მხედრობით აიციდინა, შეექმნათ ომი ფიცხელი, მათნი მხილველნი
თრივე მხრის დაშქარნი ქებას შესხამდნენ.

რა ესენი ამ ბრძოლაში იუგუნენ, სარგებურამანის ძიძამ სამასი ათა-
სი კაცით უმანგ-შაჰის დაშქარს შეუტოვა. იქით მხრიდამ ინდოთაც შე-
მოუტოეს, შეექმნათ ომი ძლიერი. ვიდრე მწუხრის ეამამდე მრავალი ფა-
ღვეანი მოკვდა და მოლაშქრეთ თავები მიწაზედ ხის ფურცელსავით სცვი-
ვოდნენ. რა მწუხრის ეამი შეიქმნა, ორსავე მხარეს გასაყარსა ნადარას
შეჭბურეს, თრივე დაშქარი ერთმანეთს გაეყარნენ და თავ-თავისად წავიდნენ.

რა უმანგ-შაჰის წინაშე შეიყარნენ სარდალნი და დიდებულნი, უარა-

შენ და სხვა თარმული სხვადასხვა ფაქტების შთაბრძნის, რომელიც
 არ მალავდათ. უმარ-ხელმწიფემ განადგომის უბრძნა: შენ უნდა
 წახვიდე და ურამის აძივი შეატყუო. განადგომის ხელმწიფემ ბრძნა-
 ის ისმინ, თუკი სიც და რამდენიმე ათასი თან წიყუას ქვევითად და
 მსწრთად წავიდ. რა ხომარ ავაცს მივიღებ, იგი თარმული ფაქ-
 ტისი დასაფიქრო იბრძნის მსაფად ურამის აძივი ეს ყურა სცხესრა.
 იგი დასაფიქრო ფაქტისი ზურვთ იტვირთეს და ხელმწიფის ვარზე მთ-
 იტისეს, შემდეგ ურამის აძიის სცხობდვად განუბრძნებ ინდოთ ურ-
 დამს მივიღებ, მსაფადი სტუმრეს მკრამ ურამისი ვერსად ქმავეს.

ამ დღეს რა ურამისი და სარვიზურამის ბრძნად ქმინდათ, რა-
 დესაც წუბნის გამს, კასტარს ხალხას შექმერეს, იგინი ერთმანერთს
 არა მამინ გაჯერენ, მუნთო ვუვიღებ და ერთს ავაცს მთას მორმე მუ-
 გრად იბრძნებ. ურამისი განისხდა თავის დასტო სამჯერ თავს შე-
 მთავად და სარვიზურამის დასკრავად მიუტან, სარვიზურამისა თარი
 იფარა, დასტო თარი კახეთს, სარვიზურამისი მუღავებმა ვუღარ გაუ-
 დეს, ქმის დასტო თავს მახვდა ურამისი შექმნა, რამდამ ხამოვარდა
 ბირს და მარ-საბურველი მთავდა. რა ურამისმა დახვდა, მისი მზავისი
 სხე თუდით დაინახ და სუბიულის მტრავსი ჯავ-ზიდოთნი ბეჭთა კადა-
 შლოდა. მსწრთად შეატყუო რამ მჭერკრულთა გულის მიტრაცებელი იგი
 ქალი თუა. ამ გამად ურამისი შეიღმეტი წლისა იყო, რომესაც სარვი-
 ხურამისის ასრეთი სიმშვერავე იბილა, მისი სიყვარულის ასარი გუ-
 სი დაესვა. მასვე წმის ურამისმა თვისს მხვს სდავე უწია, გამობრუნ-
 და და თავის დაქმრისკენ წამოვიდა. გზაზედ მომავლობაში გარდასქმისს
 შეხვდა, რა ვარკულთა უხვრესმა იგი ღამთა-ღამი ურამისი დაინახა,
 ღამის სისარულეს მიყვა, პირი შიწის დახდა, დაღრცა ქვის დიდი შესეს
 და მოახსენ: ეჰ, ფაქტისთა ფაქტისთა! რამი მწუხრის გამს გათურა და
 თქვენ აქმდის სდა მხმინდებოთო? ურამისმა უნახეს, დაქმრთა გამინ-
 ვა ვინუბ, ამ მთაზედ ვაკედ და მუნთო უჭერკრულით. ესე მიზეზი ამა-
 სიყვის უმხრა რამ ქალის ბრძნად ითავიდა და აღარ გამოაცხდა. რა
 გარდასქმისმა ესე შინსმინა, მსწრთად გამობრუნდა, თავის დაქმრში
 და ხელმწიფეს მთავრეს: შვა მარვილა, ურამისი აკერ ახლავს მთავო,
 გზაზედ შეხვდა და უსრედ მითხრა, მთაზე ვლიდით და დაქმრსა ვმან-
 ვუღლო, მკრამ გული ძლიერ უძერდა, მისი გულის სმა მორით ის-
 მადა. იბზე შეატყუო სდაც ვაფილდო, მკრამ რადგან თვითონ არ
 გამოაცხდა. აღმდეგ შე შეხვდე მოხსენება. ამ გამად ურამისი თავის კა-
 რეს წამინდა, სარვიზური თრავი შეინახა, ძვირფასის სამოსელით შე-

მას და ხელმწიფის კარს მივიდა, დიდებულნი და სარდალნი წინ მიგებ-
ნენ და დიდის მატყლით შეიფარეს ხელმწიფესთან. ურამანი წინ წარსდგა
შინა მიწას დასდგა, დალოცა უშინგა და ქება შეასხა, ხელმწიფემაც მად-
ლობა უბძანა და მოიკითხა. ურამანმა კვლავ თაყვანით სცა მივიდა და
თავის აღაკ დაჯდა. ხელმწიფემ სუფრის მოდებთ ბრძანა, სუფრა მთი-
დეს და ხადიმი გაიმართა. მოვიდნენ მერაქიფები რომელნიც მშვენივით
ვარსკვლავს უმგზავსებოდნენ და ფალეჯანთა ოქროს თასებით დვინოს ას-
შევდნენ. რა ხადიმი გატრქელდა ხელმწიფემ ბძანა: ქეივან-შაჰა, შიქარგ
ზარი და ზორაბ ფალეჯანი, რომელნიც პურობილად იუფენ, ჩვენს წინაშე
შეიფარებოდნენ.

მონათა მწრაფად ივინი ხელშეკრულნი მოიუფანეს, მათ შინა მთ-
წის გურობით საღამო ჰქადრეს, ქეივან-შაჰამ, ტკბილის მოუბარის ერთ
სუბარი ჰქადრა, ხელმწიფე დალოცა და მოახსენა: „წეი, მადლობა ხელ-
მწიფეო, ჩვენ მონათა შენთა წყვ დავაშვეთ თქვენ წინაშე კვაძატეთ,
აქ აღაქმას დაუდებთ, რომ თუ სიტყვადღისა ჩვენისა ოზა მოგვეცემა,
დღეიდან თავს ჩვენსა თქვენს სამსახურსა ზედ გადავატკბით. რა ქეი-
ვან-შაჰამ ესე მოახსენა, შიქარგ-ზარი და ზორაბ ფალეჯანიც დაემოწმნენ.
მაშინ მათ ბედი მოეხმარა, ხელმწიფემ მათი პურობილადღობის განთავის-
უფლება ბძანა, მაშინვე შეკავებთ გაუხსნეს და ძვიროფის სამოსლებით
შემოსეს. ქეივან-შაჰა დიდებულთა თან დასვეს, ზორაბი ბარამ-ჭიბილს
მიანარეს და შიქარგი კარდანქეშანს.

აქ ამბავი ინდოთ ხელმწიფის მოახსენიეთ. დიდმა ხელმწიფემ რა-
ჭინდმა თავის ასულის მოსუფისთვის დიდს სიხარულს მიუცა, მაშინვე
დიდი ცეცხლის დაგზნება უბძანა, მონათა ბძანება აღასრულეს, მოიუფა-
ნეს რამდენიმე კაცი და ცეცხლს შესწირეს, იგი საბრძანაო ცეცხლში
დასწვეს. როდესაც რაჭინდი ბრძანის ველიდამ გამობრუნდა თავის კ-
რავს ჩამოხტა, სარდალთა და ფალეჯანთა სარვიხურამანის წინ მიგებებ-
უბძანა და მატყლით მოუფანა. როდესაც ივინი გაემართნენ, წინ სარვი-
ხურამანის ძიძა შემოეურათ და იგი ვერა ჰქმევს. უფრო შემოიქცნენ და
ხელმწიფის წინაშე მოვიდნენ. რაჭინდმა ბძანა უბძანა: სად არის ჩემი
სატყლი ასული სარვიხურამანი? ბძანა მოახსენა: დიდებულთა ხელმწი-
ფეო! რა რძი გადაწვდა, მუნიდგან ამბავი აღარა ვიციროთ, ამ ამბის მსმე-
ნელი რაჭინდი არა მცირეს მწუნარებას მიუცა. რა მცირე ხანი გამოხდა
სარვიხურამანი მინც არ მოვიდა, რაჭინდმა იმის საძებნელად ზარნი გა-
ცზავა. აგრეთვე ბძანა რამდენიმე ფალეჯანი ქალები თან წაიყვანა და მის
საძებნელად გაემართნენ, იმ აღაკ მთაწიეს სცა ურამანს და სარვიხ-

რამის ბრძოლა ქაზანში, აქ სარგისურამანი იხდეს. რომელსაც ზონს
 სობუნიკელი მომად და მის აყვავება, მისი მხსველი ძიძა და სხვა თა-
 ლეუბები დარს სანუფსა მიკრხე, ძიძა მსწრაულ მივიდა და თქვა
 შიკხვა. სარგისურამანი ცხენს შეჯდა და დაშქრისკენ წამოვიდა, თავის
 ძიძის სადღეშიდარ უხანა: „მე დიდს განკვირების მივცემივარ რომ იმ
 ძღვერში წახუცდ: შიძინადარ, მძღო, ცხენივამ კადმომცდო და ადარც
 მიკრხე, მე დამკდო და თვით წავიდა“, ამ სიტყვებზე ძიძა დიდად გაჭ-
 კვირდა და მოახსენა: „უი! კვალუფო დედოფალა, წახუცდ ვინემ რომ
 შეწებო მშვენივით უკლესი ხელთ იკდოს და სიტურთუ განიცადოს, ხე-
 ლი ვით არ შეხებო: რომ კახოს რამე, მაგრამ მე ესე ვკანებ რომ იმ
 წახუცდ თეთრეს ჭეუ დაჭეხტვა, უცხოთ შექმნიდა და თავის ცხენს
 უყვლოდ რომელსმე მხრისკენ გაუტაცხნა. ჭეუ, მხათათთა ხელმწიფელ
 სიხარულს ხე მოკლეთი, მის წახუცდ სცა იქნებ უშოვეთ და ხელთ
 ვიკდებოთ: ამ სუბრით თავითთ დაშქრს მივიდხენ, დუგზდი-ავსარ
 თთი ხელმწიფესთან შევიდა და მოახსენა: ხელმწიფეო, თქვენთ ასული კა-
 რუსი ვახდართ. რაჭინდმ დიდებულთ უბძან, წინ მიგებებს, ეკვლახი
 მიკვებებს და დიდის ნატოვით ხელმწიფესთან შემოიგვანეს. სარგისურამანი
 წინ წარსდგა, ზონი მიწის ვაწროებით სლამი მოახსენა და დედოფა.

რაჭინდი ზე ლხდგა, თავისი ასული გუფსა მივირა და მშვიდობით
 მიიკითხე, სარგისურამანი თავის მესოფერს ადაგს დასვა, სუურის მო-
 ლესს ბძხი და ხადიმი დაიდევს. რა ღვინის სმაში შევიდხენ, რაჭინდმა
 თძის სმოვი იკითხა და თვის ასულს უბძანა: „უი, თვადოთ ხემათ ხა-
 თელთ! იგი იმუი თუღუეანი, რომელდგ შენ გეძიდა, რა იქნათ? სარგის-
 ხურამანი მოახსენა: ხელმწიფეო, თამის სიბხელემ ვაკვურა და არ ვიცო
 რამდელს მხარეს წავიდა, მაგრამ მისი თიქრი გუფსაკე ხემა არის და
 მის სუქმეს ვაკვირებოვარ! ხელმწიფეო, აქ უბილადობისკან შეტად შეწე-
 ხებულთ ვარ. დასტურის წუღობას ვითხოვ, რომ ხემს კარავს წავიდე და
 შიორეს ხანს გმხვისებოვარ. რაჭინდმ წასდგა უბძან, „იგიც ვამოვიდა და
 თვის ურავს წამობძხნდა. ურავს მახს უბძან, დუგზდი-ავსარ მომიუვა-
 ხეო, მონამ თიგნდდა: იძიება ადსხურთ, მან გრძხულმ ზონი მიწის კა-
 ვრითით ქალი დედოფა და ქვა შეასხა. სარგისურამანი უბძან, ეთველ-
 თათათ სარგისურამანი: აძღამ შენ ხემათ წამოდი, ხე თუ დრო უბოვოთ
 და იმ ამა თუღუეანთ თუი უბნიდგან განემოთრათო. დუგზდი-ავსარმა
 მოახსენა: „უი, ქვეყნის მხათათთ დედოფალო, იმათ დაშქრმო ერთი
 თათა არის, სასული გარდხექმის უბძოებ, მისი გრძხულთობის ქვა
 ეთველს ქვეყნის ვითქულა, მისის შიძით ვის ძღვერს უბძგის დაშქ-

რის სიახლოეს მისგან? ჭაღმა უბასუხა: ჩემი საყდელი გარდახეჭმინის შეურა ან არის და არც ამისგან შეშინან და თუ რაკორმე შემოგვხვდა იგფვე შეინახესო, ესე სთქვა, სადმურის ტანისამოსით შეიმოსა და სათმინის იარაღით შეიჭურვა. მარჯვნივ და მარცხნივ წყდმა ხანჯდები-
 ციორჭა, ძიძა და იგი არი თან ახლა, ფარულად, თავანთ ღამქარს
 გავიდა. რა უშინგის ღამქარს მოუხლოვდენ, დუფხდი-ავსარს უბანა? იგი-
 კაცი ვინ იყო, რომელიც კუშინ შებრძოდა?

გორიულმა მოახსენა: მე ესოდენი ვიცი, რომ ამ ფაღვეანს ურამ-
 მანს უხმობენ, დიდი ხანი არ არის რაც იგი უშინგ-შაქს მოსვლით და
 სხვა არა ვიციარა. სარვიხურამანმა ჭკოთხა. მისი კარავი რამელს მხ-
 არეს სდგასო? დუფხდი-ავსარმა მოახსენა: მე არც მისი კარავი ვიცი და
 არც მის სიახლოეს ახლამის მისგან, თუ გნებავთ აქვე მომკალით და გერ-
 გახლოვით, რადესაც ჭაღმა მისგან ისეთი შეშინება ისმინა, სთქვა: ერ-
 თო მოშადარი ამხანაგის უოდას უყოღობა სჭობიათ, დუფხდი-ავსარმა აქვე
 დაგლო, ძიძა თან ახლა და კემეზავრა. რა ქემეკთა განვლო და ღამ-
 ქარს მოუხლოვდა, ერთი კაცი ნახა, რომელიც ფხენებს ამოვებდა, მან
 ჭკოთხა, მოუვასო! ვინა ხარ, მან უბასუხა: მე უშინგის შირველი მეჭინიბე-
 ვარო, კვადად ჭკოთხა, ხელმწიფისა და უარამანის კარავი რომელით? მე-
 უხმობემ კარები დანახა.

რა ამ სუბარს იფენენ სარვიხურამანი წინ წარსდგა, იგი მეჭინიბე შე-
 იძურა და ხეზე მიაკრა, იმისთვის რომ მათი ამხავე არავის ეცხა და თვი-
 თონს წავიდნენ. ამ ღამეს უშინგ-ხელმწიფეს დიდი ხადიმი გადაეხდა,
 ღამის ხანვერობამდის დიდ-ილი ღვიხო ესვათ, ფაღვეანნი თავ-თავისად
 წასულიყვნენ და უშინგსაც მოესვენა. ახლმს და შირფანჯა იარს ხელ-
 თა ხაჯანი ეძურათ და ხელმწიფის კარს იდგნენ, სხვა დარაჯნიც მღვი-
 ძარკობდნენ და კარავს კარს უვლიდნენ. სარვიხურამანი მათში გაერია.
 მათ ვერ იგრძნეს, ჭაღმან თთხივე მხარე შემოვლო, ნახა რომ იცდა-
 თათხმეტი უცხა სახელმწიფო კარავნი მძიმის ფარხის საფაფარდებით
 შემოხვეული იდგა, რომელ მხარესაც ხელმწიფის კარავი იდგა, დარაჯნი
 სრულიად მღვთარკობდნენ. ხელთა რყინდს კეციები ეჭირათ და კარავს
 კარს უვლიდნენ, ჭაღმა და ძიძა მუნდგან გაბრუნდნენ და უარამანის კ-
 არავს მივიდნენ. მისთა დარაჯთა ეველას ეძინათ. მათგანნი რამდონიბე
 მოკდეს, ცალ მხარეს ყარაფი ხანჯდით გარდვიეს და შიგ შევიდნენ, უ-
 არამანი ტანტხედ ძიღვად აწვა, მისთა მონათაც დასძინებოდათ. მათგან-
 ნი შოგნი დახოცეს და შოგნი პანტიო უცხობო შექმნეს. სარვიხურ-
 ამანმა ხელთა ხანჯალი იძურა და უარამანს თავს ტანიდან გამოკრებას უბი-

რებდა. რა ახლანს მივიდა და ურამინის სხე გამოხდა, რომლის შუქს
 სულთწარდას მისდგომდა. მისთა ღვაწთა ედგურება მისს უღვაწურებას
 კმტკეულობად. ორმადგადსხრა მწერთა სიმადლე ქქონდა და ოცდაერთი
 მწერთა მკურნაღს სიბტეე, მას მზგაუსა ფულეუანი არც ენას და არც აბ-
 ლად მიქნადა. მისებრი ჭბუყი აწც შობილეთო და არც იშობებოდა, ვარა-
 მისს ფულეუანობის შეხედვის შესთუერი მშუენებოცა ქქონდა. მთგარც მუ-
 ლექსეთა უოქვემთა:

ერთი ვრძი კაცი თბორა, უსწორი მიმცობითა,
 ვითანს ექიდა სტრუთას, აქ ქმარა შემკულობითა,
 მხნედა წყლადი კანგარდა და სჭვრეტდა ვითა და ვითა,
 ქვეყნად ვერას აბგზუსს, სთქვა; მოსულსა შვილის ცითა!
 ესრედ იტყვის: რა შემქმნება, რამის შემქმნა ესრედ ხელად?
 სიმხნე ჩემი გაცდობდა, ღარ მიმძიმს წასვლას ხელად,
 სულს გავსწირავ, სულად ვსახავ, ვიტყვი ჩემად დამამხველად
 და თუ ამან აწ ეხებოს, აწვე გავიტყვი ველად.

უღვაწეში თის მუზავსად ხელად აშლოდა, ღვაწი ვარდისებორ აჭვეა-
 ებოდა, ზედ ჩის ხმის მზგაუსა თეთრი მისვლად, მედინის ცბათა სს-
 გუბინა თუღნი დაქუჭა, შაგხისსგან სთახი ვადეხდა და ბრალის
 მუჭრდა გამოსხენდა. რა სარგისურამინა ვარამინის თვითა მშუენება ხას,
 მისი მთუარულის ასარი გულს გუგურს და სარგულად ამოიბხრა, ხე-
 დი უთარათლად, ხსნედა ხელთაგან გავრდა და უგნობო იქმნა. ვა-
 რამინის სართულზედ თავი მისდვა და მისსა ჭკეროვნობას ქქნოსვდა.
 შორედა მისი უმხრანება ესე ათო, რომ ვარამინისთვის თავი მოკვეთა
 და რაქინდისთავის მიკრთმეუბნი, მკრამ ემხის სგდებულმან მისი გულად
 თხე შექქარა მამ ცნობი მისთანვე დარჩა. რა გონებოს მოკეო, სთუვარუ-
 ლის ცუგარდა ვარქმად განუბრავდა და თავისი შორეული განზრახვა სრუ-
 ლად დაიწვედა და ესრედ სთქვა: „სქე! ვითანს მიკრთმეულს გრძობას
 მიკვდე თავი ჩემი მამსადმე ახლა ეო სქმის ღობე უნდა მოვძებნო“,
 მისი ესე ლექსი სთქვა:

ლომი მზგანს დამსა, სარკელს მწოდეს, აპირებს მისი მარა რის სწორისა
 ფიქრობს მამე ვქეო, სული გამეუო, ხელი ვითარ ვუო უებრო მიკვრის!
 დასწერდა წიგნს, არ განაწირს, სულანს სტორის, იტყუად ორის
 და ამობდა თვისსა, რიგხუდა მისსა, ზავების მრახსსა, ვითა სსწორისა.

ჭრამ სწერულა და კლამა ამოიღო, წიგნი დასწერა და ვარამინის
 თაქვე მამხედა, თათადგან იკვლეო წიქრო და თითთან გაიკეთა, ზე
 აღწვდა და ვარაუდში გამოვიდა, მკრამ სიძორამ მწურებდა უმრავლად.

მად და გულის შინს სთქვა: უხუთს საქმე ზემ სიციციხეში ან დამბარ-
 თებო, ეს რა მომქვდინა ჩემ ცნობა დამეფებო! მე ამ დამბართაცხ
 უხუთსლოდ ჩემგან წავიდე? ამდამ ზემი ძალ-გული ამით უნდა ზანგენო:
 ამისთანა ფიქრით მცირე წარულს და უმანგ-შეის კარავს მივიდა, დარა-
 თს დასძინებოდათ, მათ მიხარეთა წამალი რამ მისკეს და უცნობო იქმ-
 ნენ, მათგანი რამოდენიმე მოკვლეს და კარავს შევიდნენ. უმანგ-ხელმწიფეს
 ტახტზე ეძინა, თავით და ფეხით შურისა მანდღებოთ სხთიული ერთი,
 რა ესე იხილა, სთქვა: ვინ იგი აქ აიარო თვის ვინმე მზვერავო, რთხსავე
 მხარეს დათვადიერა, გარავინ ქვავა. დარაჯთაცხი კვლად რამდონიმე
 მოკვლა, ენება რამ ხელმწიფის სანხდღებეს მისუდიოთ და მისი საქმე
 ბრჯვედ მოუყვანა. ამ დროს აჯანთვე კარდანქებან აიარს თავის კარავს
 ეძინა, კარდანქებანს სავვირუელი სიზმარი ეზმანა, ზე წამოიჭრა, ხაჯხი
 ხელთა აიღო და ხელმწიფისაკენ წამოვიდა. რა კარავს შევიდა, ხახა რამ
 უხუთი ვინმე მავის ტახისმოსით მოსილი, ტახტთან მივიდოდა, ხელთა
 ხანჯალი ეპურა და ხელმწიფის სიკვდილს აძირებდა. რა ესე იხილა კარ-
 დანქებანმა, თავთაცხ ცნობა დამეფებო, გარავს უყურა ხახა რამ, ერთბ
 მხარე ხანჯალით გარდვეულით და იქილამ არსს შემოსული, მცირე ხანს და-
 ფიქრდა და სთქვა, სურს ვინ იქნებო? ამ ემად ოცო მავით მოსილი
 არსება ხელმწიფეს დაუხლოვდა სასიკვდილით. მაშინ კარდანქებანმა ხაჯ-
 ხა შესტორგნა და ხმა უყარ: „სეკო მესისხარო! ამა მწად იყავ, რომ მე
 ვარ კარდანქებან აიარი, შენთა სულთა უწელიდ ამამდღედიოთ. ამ ხმა-
 ზე ქაღამ მოიხედა, მისკან ხასროლი ხაჯხი დასცდა და მარს დაეცა.
 ქაღამ კარდანქებანს შემოუტია და გარისხებულმა ისეთი სილა შემოჭკრა
 რამ კარდანქებანი სამჯერ ვირაზე გადატრიალდა და ქვე დაეცა, მაშინ
 სხვა დარაჯთაც გამოეღვიძათ და ხშიანობა შექმნიეს. ქაღამ ადარ დას-
 ცლდა რამ, კარდანქებანი შურაბილად წაუყვანა როდესაც, დარაჯთა ხშიან-
 ნობა შექმნეს, მაშინვე კარავილამ გვიდნენ და რთმულსაც გზას მოსულ-
 იუენენ იმავე გზას წავიდნენ. დარაჯი და შინა უმანი უყარ გამოეკიდნენ
 და მათ შემკრობის ცდილობდნენ, ქაღამ და თავის ძიდა შობრუნდნენ,
 მათგანი მრავალი დახიცეს და თვით წავიდნენ. ამ უადამიუფსზე მრავალ
 სარდალთა და ფულეუანთა გამოეღვიძათ, უველანი მოვიდნენ ხელმწიფის
 კარავს, ხახეს რამ მრავალი დარაჯი უყარნენ დახიციდნი, დიდად გ-
 ივირუეს, მსწრაფელ კარავს შეგვიდნენ, იქ კარდანქებანი ჯაბნუდილი იხილეს.
 ხელმწიფეს გამოეღვიძა და ამავს იკითხავდა, კარდანქებანი ცნო-
 ბას მოვიდა, ზე ადსდგა და ხელმწიფე დალოცა. ხელმწიფემ უბრძანა:
 „სეკო აიართა სარდალო! ეს რა ამავთა, ან სიზმარი იყო?“ კარდან-

ქმნის მთხსენა: ხელმწიფეა. ამდომ ზემს კარვს მუძინა, ერთი სინჯი
 ხომარა ვახე, მწროულ გამოძეგობა, ხე სდგნდგე და აქეთ წამოკულ
 რა თქვენს კარვს შემოკულ, ერთი სინჯის მღერელი ფაღვეანი იდგა,
 ხელთა სხუდა ვნება და თქვენს სკლავად გამოხდებულყო. რა იგი
 ვახე ნებას ვსწროდ, თუმა იგი ნებასი თლბუზის შთას მოხვედრო-
 და იმისე კი დაქტვედა, შაკრამ მის გვრ მოხვდა. მე შექდა რამ იგი
 ფაღველი შეკუბუნა, ბერამ რა სხუთს მიკულ ვნათი ისეთი სიდა შე-
 შამყრა რომ მისეე წამს ცნობა დაკუბუნა და ქვე დავერი. რა ესე ამო-
 ვი მენ შროთა ესმოთ, დედა ქვე შეასეს და სთქვეს: შინამ მისსა
 ფაღვენობას რამ ამისათი დედის ხელმწიფის კარვს სამტურად შემო-
 სვლა გაბეღოს და კარდებქმნისათა აირი ერთის შემოკვრით ესე შე-
 მნიდოს, ამდენ უთადაც დაშქრისკან უგებლადც წავიდეს.

კარდებქმნის ხმა მალა დიძისა, თუ ღმერთი კწით ვარძინის
 ამივი შეტყუთა. ამ მღვეწათა სმინობასზე კარამისაც გამოკლდობა,
 რა თუდა ვახე, ხანდა მინს დარწობილი და წიგნი თავით მდუ-
 მარე იხლა, დედათ კივირთა, წიგნი ხელთ აიღო, ხელმწიფის კარს
 მივდა და იგი წიგნი უმნგ-შქის შადრთა. ხელმწიფემ ვწიორს უბობა,
 და წიგითს, ესეც ვწერა: ანუ! ფაღვეანი, ამ დამეს შენდა. სსიკვდი-
 ლით მიკულ, რა ცინადე უნდა მოწიფეული ერმა კარა ძილად მწო-
 და. შექვედაც კბუკობა შენი და ამიტომ თავი ტანიდამ არ გაგიშორე.
 რა წინაც გამოკლდობის უმნგ-შქის სმისხურა დასტოვე და რაჯინ-
 დის სმისხურაში შიდა, მენ არ გკადრებო უმნგ-შქის სმისხურა. მა-
 და ანდაკობის ხელმწიფეს დუმსწინდეს ვინადგან ხელმწიფის სმისხუ-
 რა ვხებეს, ფაღვეანთა შტოვის ცემა სხვათაგან ამან უკეთ იცის. თუ ამ
 სიტყვას არ ისმენ, გაერთხილდი რამ, ერთი დამეს მოვალ და თავს ტა-
 ნადამ განკიშორებო.

რა ესე წერილ წიკითხეს, დიდ განკვირებებს მიუგნენ და ესე სთქვეს:
 ნუკ ვინ უნდა იყოლო, რომ ამ კვარი სიტყვებში დუწერაო? მაშინ ზო-
 მნი-შინდა წამობდაც ხელმწიფე დედაცა და მთხსენა: არაჯინდს ერთი
 ასული ვნას, სხელად სავინხურამინი ვწოდებო. რა იგი ცხენს ამხედ-
 რეთელ მისთვის რამ ვუწავის ვუსწორებთ, ამ ქვეს აღიქმა აქეს და-
 ლებელი რამ ვინც ამის ძლით მიკრუა ქრათაც ამის შეართავს, მან-
 ხი ტოვადენი ხელმწიფეთა ტომი უოვლის ქვეუბიადამ მომსკლვინა
 მიკრული დახადვლის რადგან რამ ვერ ვაუსწორებთ: ამისთვის. იგი
 იდგა სმის წლასი რის და მისაგან დახადვლის რადგან არ შეკადრებო
 სწავდა ეს სიტყე ამის ნაქმნადი ქდა იყოლო, ათრობობდგ უგნთა

ზრის დახვედრებულებად, ისე რომ ათრხა მსოფნ ვერ გამოხსნდებიან, ეს
 ზრის სიკვირგული მათი უამბინა არ მოუკლავსო. მუ ესრედ გვინებ, რომ
 იგი ჭელი ურამის გამოხერეთია და ამისთვის სსსიკვდინოთ ვუდარ გა-
 უმეტრია; ხელმწიფეთ. მის ქალისგან უველას სიფრთხილუ კვმართებსო.
 რა ესე ამბავი ხელმწიფეს და დიდუქლათა ესით, გუელსა მითი გაუმრავლ-
 დათ. ურამინი ჩაფიქრდა და მამინვე მთვდა რომ, წინა დღეს მწუხრის
 უამბდის რომ შეპნძოდა და ცხენიდამ ჩამოვადგუ იგი ბქნებათ. — ამ ქ-
 ლის სქმეს დიდით ქვეინობდა.

თქ სარგისურამანის ამბავი მოიხსენიეთ.

ქალი იგი თავის ძიძით იმ ადვკს მივიდა, სადაც მუჯინიბე ხეზე
 მოკრა, იგი ახსნა და კანთაუისუფლა, თითონ კეჭმართა უმანგის ქეძი-
 კებისკე, იმ დამეს ქეძიკების უფროსი ბარამ-ჯობილი თუა, ბარამს კან-
 თაიდის დროს თავიანთ დაშქრიდამ რაღაც ხშიანობა და რძის ხმს მოესრა,
 მარტორქას შეჯდა და აქეთ-იქით მიმოიხედვიდა, ხანს რომ თრხი ქვე-
 თონ კაცნი მისკენ სწრაფის სარულთ მოდიან. მშინვე მარტორქა მათ-
 კენ გააკლო და ხმა უო: ვინა ხართ, ახუ ამ დრას დაშქრადამ სად მი-
 ხვალთათ? ამ ფაძად იგინი მომავალინაგ ბარამს მოუხვდაკდებქ და უმა-
 სუხეს: „თუ თავისა შენისა სიციცხელე განდა, გზიდან ხამსუგუცაფლეთ“.
 ამისთანა მსუხის მსქელმა ბარამმა ჯახტს ხელი მიკეთ და სარგისუ-
 რამანს დასკრავად შეუმაღლა: ვიდრე იგი ლახტს დაჭკრავდა, სარგისუ-
 რამანმა ხმალს ხელი მოივლო, ბარამის მარტორქას ჰკრა და წინა ფუქე-
 ბი დაურეკინა. ვიდრე მარტორქა ძარს დაეცემოდა, ბარამი ჩრის უმაღე-
 სად მიწას გადახტა და სარგისურამანს ქვეითად მიმართა, სარტუელს
 ხელი მიკეთ. შედგრად ასწია, მაგრამ ვერცა თუ შესძრა. შემდეგ სარგი-
 სურამანმა ძლის მოიძევეუდამ ბარამი აზიდა, აიუვანა თავს შემოიფლო
 და მიწას ისე დასცა რომ ბარამს სული შეუგუბდა და უჭობთ შეიქმნა.
 სარგისურამანმა მამინვე ხელეობი შეუკრა. რა უმანგის ქეძითა ესე ახლ-
 ღეს, ერთმობით შემოკეტეს, სარგისურამანმა ძიძის ბარამის წაუგან უბ-
 ძხა, ავითონ ხმალს ხელი მოივლო, ქეძითა შეუტია და ერთმანერთს
 ჰკრა მრავალი დახრცა და სხვანი დაფანტა, თვით გამობრუნდა ძიძის
 მოკრად და იმ ადვკს მივიდინქ საცა დუგზდიავსარ. გრძიქული დაეკდეთ.
 თავის ამბავი მის ათრს უამბო. გრძიქულმა დიდად კაიკვირვა, დიდი ქე-
 ბა შესწა. ბარამ ჭობადი დუგზდიავსარმა იტვირთა და მუნიდამ წამთ-

გადაწეწ, თავის დაქარბი შივიდწუნ და ბრამი ძაძის კარგში შეინახეს.
 რა დაფა გათენდა და სიბუნდის ზეწარა დახია, სარგისურამანი
 სხელმწიფო სმოსდით შედმისი და თავის შამსთან მივიდა, რაჭინდის
 ხელმწიფობის დადგოცა და თავის ადგას დაძმნდა. რაჭინდის თავის სხულს
 ქვა შიასს და შრავლი თუქაშები უბოძა, მის დაქმნათ შინ ათასზე
 შიცი მუფეთა აქნა და სხელგანთქმულნი ფაღვეანნი იმ ქალის სურვი-
 ლით მისწულთქმენ და ტუბილს სუფს მისთვის გასწირავდნენ, მაგრამ
 სარგისურამანი ანუ ერთს პისდავდა, მისი ბრად სკობნებუდა ვარამნი
 იყო, მისი განუბი მასს სურვილს შიქნუდა და სხვა ვრავინ აკანტეობდა.
 რა რაჭინდის თავის ქალისგან იმდამდედა ამაგი შეიტყო. დიდი მად-
 ლობი უბრხა და შარბ-უბილდის შიკვანა ბრძინა, იგი ვეძმის შხგავსი
 ფაღვეანი ხელ-შეკრუდა ხელმწიფის წინ შემოიყვანეს, რაჭინდის უთხრა:
 ბრამი ან ფიცი შიამუ რომ დაუბადეს ჩემი ვრაველი მონა და უმანკის
 შიტირი იქნები, დიდა ქვეყნის შიტიკუმ და შრავლის წკალანსაც კიზამ.
 ბრამმა მასუხი ან მიუგო და თუ მიხრადი იტე.

აქო შხარკს ჩინეთის მუფოს ასული, რომელიც ბრამის ცოლი იყო,
 მის წიგნი მისწერა ვსუა, სუა, შრავლი და შეილთა თუღიმთა მხერო-
 ბუდა, მაწურელისა თქვენს ვეკერებო, მონა თქვენი ბრამი არ დაიწი-
 უთ და შურობილადის მისს უმეკლოთ რამეთ. რა ესე წიგნი დასწე-
 რა უმანკს შირათა. რა ესე წიგნი ხელმწიფემ წაიკითხა, ავალთაგან
 ცრემლის ნიკადელი გადმოჴდინა და სარადდაც ამოთხრა, სარდალთა
 უბრმა: ხუდათ რა მსხელოყანი ფაღვეანი დავეკრკე, უსწულთათ ხელში
 ტრავთ არის და შეკი იგი აღარ მიგანტეო. რა ესე სთქვა, გარდაბქე-
 მის შიხელა და ესე უბრძინა: ათროთ სარდალო! ბრამის შურობილადი-
 დამ კითხვის უილეების დონე სძეხნო. მის შიასსენა: სუა, მადლო ხელ-
 მწიფეო! შრავლ გზით ვიბნე სპულეთა, მაგრამ ვერა მოვიფიქრერა, ან
 წიკად, ხუ თუ თქვეთის დოღათითა მისი ამაგი ვსცხნ რამეო.

ესე შიასსენა და წიკად, ინდოთ ხელმწიფის ურავს მივიდა, შეხე-
 და მისი რომ ბრამი ხელ-შეკრული ანუ დგას, დიდებულნი ციციხლის თა-
 ვებისგან და რაჭინდის მსხეობას ეუბნებოან, მაგრამ ბრამი არც თუ
 მისუხს აძღვეს. მის უმანკობაზე ხელმწიფე გაწერა და ბრამის თავის მო-
 კვეთა ბრამს, მისი სარგისურამანი ზეჯდსდა და შიასსენა: სუა, მადლო
 ხელმწიფეო! ან კაცის ხუ შიკვალთა, ამისთვის რომ ჩვენი ფაღვეანნიც
 ითო ქვეთ შურობილთ, ხუ თუ იცინი ამით. კანთვიმხნათ! ხელმწიფემ
 უბრძინა: სუა თუღათ ჩემთა სთუღათ, თუ ეს ან მოკვალთა ამისი შე-
 ნისი სხუდა, ამისთვის რომ უმანკს ერთი გრანტული ჰეავს, თუშე-

ქვესკნელს დაუშვდეს, მაშინაც ქოვეებს და წითეანს სარვისხურამანმა მო-
 ახსენა, მე მიბძვით იგი და ისეთის კრძალვისა შევინახო რომ თუხდა
 ქვესკნელს დაეწინა, ღვენი და თურინი შეიკრიბნენ მაშინაც ვუბნა წამართყანო.
 კარდნქმან კარბილამ უწერებდა და გულის შინა სთქვა, უთუოდ შენ
 რაფა სთქვა აღსრულვამ შენ აღიანო. მაშინ ხელმწიფემ ბარამს სიკვ-
 დითი ამტოა და თვისს ასრულს ჩაბარა. სარვისხურამანმა ბარამის წაქვეს
 ბრძნა და შინათა ხელმწიფედ ბარამს სარვისხურამანის კარავს მიუყ-
 ნეს. ჭაღიც მაშინ გამოკითხვა და თვისს კარავს მივიდა, მარტო მძის
 შიუწიდა და ერთს შეკვდას ბარამის მთყუანს უბძნა. შთ ბარამი ხელ-
 მწიფელი მოთყუანეს, სარვისხურამანმა ბძნა: ბარამის შერობილობილამ განს-
 ნა და ოქროს სომხლეთ შეშისა, შიილეს სომხლეთ და შეშისეს.
 ოქროს სეღზე დასვენს. ქაღმა სუფრის შიუღება ბრძნა და ჩადიმი დათ-
 ღვეს. როდესაც სარვისხურამანმა ღვინო სვა მოხურობის ტვირთი უთქო
 გაუმრავლა და ბარამს უთხრა: ერთს სიტყვას გვითხავ და თუ მარ-
 თადს მტრევი და ამ სიტყვას თუ აგრუავე შენს გულში შეინახავ, შერო-
 ბილობილამც განთავსურებულელი იქნება, შიილედ ტვირთის თქმა
 შენს თავს შეახსენებ. ბარამი ზე აღზდა, სუფრა ქება შეასხა ქაღს
 და მოახსენა: „სე, კველეთა დელოთალო! რასაც მკითხავ თუ რამე ვი-
 რა უკვლას მართადს მოგახსენებო“. ქაღმა ქეთისა უმანგის დაშქარმი
 ერთა მსა-მოციფებელი თაღვენი რომ იმუთებდა, ექვს თქნოვან მსიღ-
 ლე შედო. იგი თაღვენი ვინ არის ანუ იგი მხეცი სად იშოვს? ბა-
 რამმა მოახსენა: „სე, მშვენიბით უთვლით სრულად და ძლიერებით უთ-
 ვლეთა უმჯობესო, თქვენ რომ თაღვეანს მკითხავთ, იგი ხელმწიფის მსა-
 ლთა, მის მამას თახ-მურად სწოდებთ, რომელიც შიილთა თელიმთა მშე-
 რომელი უთვლია. ეს თაღვეანი დეკემს სომის წლისა მოეტყვით და ერ-
 ითის მიხდარს მიუყანათ, იქ აღზრდა. ცამეტს წელ იწადს, შთ შთ-
 დის უთვლია. რა თქვსმეტის წლისა შექმნილთა ჩვენს ქვესკნელს ერთ
 შიილეს მოკვანთა მიხარე ღვეებს და შათხელ გაუშათ. ჩვენ აქ მთავ-
 დობაში წინ შემოკვებდა, ჩვენგანი მრავალი თაღვეანი დახოცა, მის შეშ-
 დვთ ისევ თავის ნებით და უთარან თაღვეანის ბიძის შიილთით უმანგ-
 ხელმწიფეს იახლა და საბურახობის სკამზედ დასვა. როდესაც ანდო-
 თის ზღვის შირს მოკვდით, იგი მხეცი ზღვილამ გამოვიდა თა შიილმე-
 ტი ასო აახი კაცი ერთმანერთსა ჭკო, მრავალი წარხინებული თაღვეა-
 ნი დახოცა, შემდეგ ურამანმა შეიბურა, გახდნა და თვისად სავდომით
 განქეს. ამ თაღვეანს ურამან-ფათადს უმბობენ სხეულად, ძლიერი ჭ-
 ბეკა თაღვეანია, იმისკან უთვის შთის ღვენიც კი შეძრწუნებულნი არიან“.

როდესაც სარგებურად მისი ურამისა მისთვის ქვეშეშედილი სი-
 ჳარდის ემი ურო ხალხი გაუმრავლდა, მის ქვათხა: თქვენი ვინ ხართ
 და ანუ სხვად რა გუქმადებით? მის მოხსენი: მე სხვად ბარამ-ვი-
 ბლომე მქვინ, სულთს-ვიბიდა-ცხროის შუადის შუადი ვარ და ამ ხანათ
 უმხე-ბქის მისი გახდავარ. ქლმ ქვათხა, რიხეთის ქვეყნის ქვად ქმნი-
 ჳად რამე თუ იგი მქნა ხარ? ბარამე მოხსენი, დობი მე გახდავარ.
 ქლმე კვლად ქვათხა: „სქო, თუღუენო! კვლად კაცი სხვად რაგონად
 იქვინ?“ მის თვის ამიჯო თვითუღად მოახსენა რაგონად განთავისუფ-
 ჳებულყო და კარდსქმნის რაც შექვინო ქვეშე მისთვის ანუ აზროდ
 მუთარისმე რაგონად მოგვდა. ქლმე უთხრა, თუ კარდსქმნის შეზვად
 გუადეხი ქინსხუდი გუქვინ, აქ რისთვის არ მოგიკანს. ბარამე მო-
 ხსენი, არ იქნეთ რომ ეს მოგიკანდე, მაგრამ მე ესე უკონებო რომ თვი
 ანუ აქ ანდოს სადმე უნდა თვინთ. მისი კარდსქმნი ვინავეს გარეთ
 იდგა და ესე სუბარა ვაქვლივე ესმოდ. სარგებურად მისი დობის უბინა,
 წადი გარეთ. — ვი კარავს გარეთ თუ ვინმე ივოს აქ შეშთაყვინო.

მართლად კარდსქმნი ვარავს გარეთ მდებარყო, რა ესე იბინეთ
 ესე ქლმის, ლეინით მთარმდის დამბეკვინ და ურთის ალავს მივედო და
 თვი მოიბინარა. რა დობი გარეთ გუვად კარშემთ მოგვდა და ხანა რომ
 ურო ვიქვინს ქვს სქინეს. დობი ივეხი დანდა, კარდსქმნი წამოიხე-
 და და ინდურად ვინთ უთხრა: „დიდო გამშინდი ლეინი სმედა ვრო“.
 დობი კარდსქმნი მე ავექს და სარგებურად მისი შეივეხა. ანრმე ვირ-
 მისი გუქმებით სლადი ქვარა და ქვეშე დობი შეახა. ქლმე შეხედა. გარ-
 დსქმნი იხი და უბინა: „სქო, სხვად ვინა? სლადი ხარ? აირ-
 მისი მოხსენი: მითითი, ვინთ ინდური დობი კაცი გახდავარ სკარა-
 თა მდებარე და მით. ვინავერობ. ქლმე უბინა: „სქო, ხვლად ვინთა რსტ-
 ტო! მამ სკარავით მდებარე ხნს შეგუქვინო“. სკარავი მოიღეს, კარდს-
 ქმნი სკარავს ხელი მიქვინ და ზეღ დამკურთღა უცხო და უფხა სიმ-
 ჳარებს. შემდეგ სარგებურად უთხრა: „სქო, ვარდსქმნი რსტ-ტო!
 უროს ვინმეს გამეგვინო. რა კარდსქმნი ესე ისმინა, (გუღსა თვისსა
 სქვე. ხუთე ვს იგი ივოს რაქვლად ვროთის სლდის შემოკვინით: ქვე დამ-
 ცო? აქ მამ სარგებარე მშინთვისა, მისთვის რომ ცუდს ბადეს გა-
 ვებო, ანუ მართლის თქმით უნდა მოვიქვე. ესრედ მოახსენა: თქვენ უ-
 ვლადე ვეო მოკვსინეთ. ქლმე ქვათხა, შენ კარდსქმნი არა ხარ?
 მისი მოხსენი. ანხიმდ მქვინა გუგრობის ესრედ ცნობისთვის. ქლმე
 უთხრა. მისი შეახა სიმართლეს რომ მართლად მოხრობო, რა ამ გუ-
 რთ მოიქვინს, სარგებურად მისი ბრძინა: კარდსქმნი! გამთავისუფლე-

ბის თქვენთვის, ან შინა და ბარამიგ წადით თქვენსვე დაშქარში მიდით, მამონქმის მისუხის მკეპელი მე ვიქნებო. თქვენთა დაშქართა და ფაღვეანთა ანობით რომ ხვალ მზით თვენებ ბრძოლის ველს გამოსასვლელად.

ესე სთქვა, ძეგროვები ხაშასედა მოაღებნა, გარდაჩქაშნიგ შემოსა და ორივე თაყანთ დაშქარში გაისტუმრა, მაშინვე სიმქართი წამოვიდნენ და უმანვის კარუს მოვიდნენ. ბარნი კარებ წინ იხსდნენ და შიშის ამბავს უმბობდნენ: რა შემოსეულს ბარამ-განადი და გარდაჩქაშნი იხილეს, მაშინვე წინ მოკეკებენ, უთარნი რომელიც მანდატურთ უხეიესი იყო, რომელსაც იგინი ღირსია სწრაფად მუქიდა და უმანგ-შაქს მათი მისვლას ხარა.

ხელმწიფე დიდს სიხარულს მიეცა, იმ დღეს ხელმწიფეს ერთი სომოსელი ემოსა, რომელიც ერთი ქვეყნის წლის ხარჯის ფასად ღირდა, ის უთარის სიძხარობდოდ ებოძა. ზე აღხდგა, ბარამ-განადის წინ მოკეკება და მუბლს აუფცა ხელა დაუჭირა და კარუს შეიფანა. ბარამი თაყანს ადგეს დასცა, თუითონაც ცახტს დაბინდა. ბარამს რაქინდისა და სარჯისურამანის ამბავი ჰკითხს, ბარამიც უოველივე უკლებლად მოახსენა: ხელმწიფემ იგრძნო რომ იგი ჭედა ფრამანის ტრფილი მიქმნიდოეთ. რა თამე კანვლო და სიბნელის ზეწარო დიხია და ქვეყნის მანათაქელმა მზემ თავი ამოეთ, ორსვეც მხარეს დაშქარნი დარაზმდნენ და სომარ ბუქს შებერეს, ქათია და ხეფარათ ხმა გახშირდა, მსწრაფად ცხენებს ამხარდნენ და ომის მოწყადენა მტერს ექადდნენ, ვამანთ ეი შირათ შიშისკან ბათრანის ფეი და ხეიადათ. მაშინ რაქინდის დაშქარდამ ერთი გულაოვანი ფაღვეანი გამოვიდა, უვითუდ მარტორქის მგლობი და შიშივე შეკურვილი, თარმეტი თასი ფაღვეანი უკან მოზღვედნენ, ისეთის მშვენიბით მოვიდოდა რომ, მტერთაც დიდით მოქონებოფნათ. ამისმა მხალველმა უმანგ-შაქმ თვლისთ სარდალთა ჰკითხს: ეს სხელოვანი ფაღვეანი ვინ უნდა იგოსო? მაშინ ზორამ-ქანდი წინ წამოდგა და მოახსენა: ეი შარიელი, იგი ფაღვეანი იხლოთ მეფის ასული სარჯისურამანა არის. ფაღვეანთ უმბნეთ მისკან გაუთხილდნენ რომ ფათურასკ არას წაევიდნენ. ესე სიტუვა ფაღვეანთა ესმით, და უოველნი მზად ივენენ.

აქ სარჯისურამანისა ერანელთა და თერანელთა ფაღვეანთა სარდალთა თამი ძლიერი, და სარჯისურამანისაკან უმანგ-შაქის შრავდლთა ფაღვეანთა შეპერობა.

უ

მანგ-შაქის დაშქარში სხელოვანი ფაღვეანი ვინმე იყო, რომელსაც სხელად ბარამ-ისსკან-ხად ეწოდა, იგი მაქანსა გვიდა და ქაღის

ამს აღმოაბდა, ხელთა ისეთი თრთრადი ეჭირა რამე დიდს ქრისტეს კი-
 გარეგნობად, იგი თვის შემოაფლად და სარგებურაძინს მიუხტა, თავის გან-
 გებთთ მის ზედა ატკის უმბრუნდა, ამისმ მსაფუკლბო უმბრ-ხელმწიოკებ
 ამის, მებრუნდა სარგებურაძინა რამე სარამისკან-ზადის ხელთთ გა-
 რდესთ, უმბრუნბო მთახსურ: „შე, ხელმწიოკვე სარგებრად ქვეყნისათ
 ამ ქალს ბრამბის რამე თნად მთხმთ და თნც მისსა რამ ავადრებისა.
 ბრამბისთანი ფადკუნთა რამდენი ვარსკორების მიწასთან, მე ესე მთხმ-
 სუნებთა და აწ თქვენის ბუნებურის თნადეთს უკურეთთ. ამ ვამად იგი ქა-
 ლი მთადინის სიშურად ავადს მიუვიდა, ამ ფადკუნთა რამდენად უკან მი-
 ზედკურის მადლათ ვითნა, იგიინც გამბრუნებენ და თნეთთა ავადს დადგენენ.
 ქალმა მთხმად, რამე რამ უმბრუნის მზადად ერთი ფადკუნთი მთ-
 ხტობის და მებრუნ ატკის უმბრუნის, ქალმა მებრუნ ხელი აკურა და თვის
 კადიოვლად, ტარს ხელს სტრუ და ზეკით აზიდა, ბრამბის მებრუნ ხელბრამბ
 რ კურთ, ქალმა მებრუნის აზიდავით ბრამბი მზადკორქალამ მთხმდა, ათევა-
 ნი და ქვეყნის დასად, ბრამბი მებრუნის სიფიცით თუნცე დადგა, რა ქალ-
 მა იგი თსე იხიდა, ავადბრუნ თნეი გამოიღო და ბრამბ კურს ისე ა-
 ტკის რამ მზადკურს ვითნე კადატრიად და ქვეყნის დადგა, მის და-
 დრის ხმა მთის დადრის ხმსა ქვეყნდა. მამბინ თნდათ თნრინი მთხტე-
 დენ, ბრამბ-მთხტე-ზადს ხელებო შეუკურეს და მებრუნად წაიყვანეს. რა
 სარგებურაძინის ესეთი სიამბზე ნახეს თრთრად კურთთ დაშტრთა დიდი
 ქალი მესხეს და მამბ მამბის ხმა გამბრუნეს, ქალი მთადინს იდგა და
 სიამბად ფადკუნთს ითხიდა. მამბინ კრანკლთსკან მთთ-მბრუნ-ზირ წო-
 დებურად ფადკუნთი მთადინს გამოკურა, უმბრუნთის ხურადი შემოვლეს,
 ქალმა ლხტე თვის შემოიფლად და უმბრუნ ფადკუნთს მებრუნად დატკრა და
 ავი სწილადც ცხინდამ ხამოკდა. თათებში იგიც შეკურეს და წაიყვანეს.
 ამის მზადკურად უმბრუნ-ხელმწიოკე დიდს მებრუნების მიფცა და იძინა. ფა-
 დკუნთთა ვერს ხელთ ეს თამ ახეკვტი ვითარ სქემეს ხადის!.. რა ესე
 მბრუნ, ხელბრუნ თუნქთა ფადკუნთი კავიდა, ქალმა თნეი ხამოკდა, თათ-
 ბებში იგიც შეკურეს და წაიყვანეს. მამბინ ბრანსხელი ფადკუნთი ვითარ-
 ვანგა მთადინს კავიდა, იგიც მწრად ხამოკდა. მებრუნ თნდათ
 ფადკუნთი კავიდა, სხეულად დაუნარბ, რა ქალს მიუხტადკურად ერთმბრუნთის
 ხურადი შემოვლეს და შექმნეს ძლიერი რამე, ერთმბრუნთს იდგა თთხი
 ლხტი სკეს და ვერს რამდენად აკურა. მებრუნ სარგებურაძინბო თვისი
 მბრუნ დასტრე თვის შემოიფლად და კადიოვლად სკვდავად მიუქია, რა
 დუნარბის ესე თხიდა თნეი თვის დათფრა და სიგონებლისკან უმბრ-
 და შექმნა, ლხტი თნეი მთხმდა, თნეი ვერს კავიდა, თნეი ცასქ-

და და კისერს ჩამოეცხა, ფაღვეანი ბაშინვე ძიხს წამოეკრდა, ინდოთ
 კრძნუფანი თავიანთ ხელთაგნებით მოფიქრებენ და იგივე წიტაფეს. რა ესე
 არაფიქრებენ ფაღვეანთ ხას, იგივე ფიქრად მოკლან, მგირეს ხანს
 იბრძოლეს და იგივე ფიქრად ჩამოკლათ. შერე სამსიმ ფაღვეანთ გავიდა
 და იგივე სწავლობდა ადგილად შეიპყრო. ამის მხალველი ერან-თურა-
 ხელთა ფაღვეანთ ძლიერ თავიანთდებენ. ბაშინ მოკლანს გაფიქრებს რამ-
 ფიქრად ფაღვეანთ, უმამ-ფურა-სათი, მირფანა, ქუქლან, ქუთაფანგო, ქალ-
 ქლან, ქუქლანში, ბაზად-ჟამან და სხვანი. ესენი ძლიერ სხელთაგნით
 ფაღვეანთ იუფენ, ისე რომ რკინას კბილათ დაღებდენ და მთარცეს შერ-
 ფით დაქვედნენ, ამითვე მგირეს ხანს იბრძოლეს და ბოლოს ამითი
 საქმედ წახდა, ჭადმა უკლანთ შეიპყრა და თავიანთ იარაგებს მისცა წას-
 უყარად. იმ დღეს ინდოთ ფაღვეანთ ამისთანა ხმანობა ეცისმთად: ჭარ,
 შიპყად, შექარ, შეიპყარ, ერანულ ფაღვეანებს ცოცხლად ნუ გადააწიქითთ,
 სარგებურამანთ იმ დღეს წამოცდა თოახმეტი სხელთაგნთ ფაღვეანთ შე-
 იპყრა. ამის მხალველი დადი ხელმწიფე უმანგი არა მგირე მწუხარებას
 მიეცა. რა მგირე ხანი გამობდა მარჯვენა მხრადამ რაღაც ხმანობა მფ-
 ესმათ, მსმენელთა ასე ეკონათ რა ჭყვანას დაეცათ.

აქ ძლიერის ფაღვეანის უბრძანებია და სარგებურამანის რძი
 და სარგებურამანისაგან უბრძანის შეიპყრობა.

ფ

ფაღვეანთა სისხლის მღვრედა და ამითა მომამშვიდებულა დამთ
 ძლიერა უბრძან მოკლანს გამოვიდა. მასთა მხალველთა სარგებურამანის
 იმედი კარდაიწვეტიეს და ერთობით ამას იტყუდებენ, ბრძლია მნათობი
 ამიტომ რომ ამისთანა ფიქრის ხელდა უნდა ჩავარდესო. უმანგთა ზორაბ-
 ჭინდეს უახრა, ცვი, სარდართ! სარგებურამანის და უბრძანის ფძს ვი-
 თან ქხედავ? მან მოანსენა: ცვი, შეიფთა იუფობთა მწუხარებელა! შე ესე
 უკონებ რომ ამ ქალს უბრძანად ვერას დაელებსო. უმანგთა ესე მოხსე-
 ნება არ ირწმუნა და ესრედ ბრძანა. ეხლა ვი შებრადება იგი ქალი რომ
 უბრძანს ვერ იცნობს თუ ვითარა ფაღვეანთა, იმას საქმე დღეს უთუოდ
 ამ ქაბუკის ხელთ გადაწვდება. ამ ფიქრად უბრძანთ სარგებურამანის სი-
 ახლთუკეს მივიდა და მდაბლად სოლამი ჭყდრა, ქალიმ ჭყითა: ფაღვეანო,
 რა სხელ-ფიქრითა ვაქმნათ ფიქრის ამადენა შეერიდ ფაღვეანთა წინ,
 ანუ რა უნდა ჭყმნათ? ბრძლია იგი დრატკანი (ფიქრად) რამეღვიც ხელმწიფეს
 თქვენზე მოუღაია. ფიქრანთ მიეცა, შენ რომელიც სარგებულის ფარ-

დაცო მანამდე იკითხეთ და იმედება უწყის სიჭმე გთავადი და ესე მთ-
 კანთი უკაცრეთობის არის დაწესებუდა სომარა, და დროთა თბი ჭ-
 მუთითაჲს სიკიცხუად დადებულათ. მე შენიხი ბრძოლად არ გამოვი-
 დადი ამისთვის რომ დანათან იმი შერკხლად, მაგრამ შენი იმურობათ
 მნაჲდა უწყის სიჭმე სქმენს უბრკალ. შენ არ გსმენია ურამბის სხე-
 ლი და ურამბისი?... იქ მთავად სუფთა შენთ ამომსდევთ, სიღრა წ-
 ხელს ხემა სუფთაკან. უთუთად იქ თაჲს ტანისიგან გაგიშორებ და ქვე-
 ვანსზე სიკიცხუად დაგადებთ.

რ. სარეობურამბის ესეთი ხატეგობი ისმინთ, გულში დიდად განწყნა
 და ესე უბესუნა: თუღუენა, ვითარ ივრამბე რომ მე ქალი ვთუთი, არუ
 კრე მათ გამოიგნე? თუღუ დომბის ღუგუთი ხედა არ იგოს, ნუ თუ იგი-
 გე დომბი არ იქნება? იქ მითათ ითუ და გაფრთხილდით, უცნობებს ხეშს დია-
 დამბისა, რა ესე სიჭმე, მარტორქის ქუსლი შემატყრა, ზედ მთავდა და
 ურამბისხელს ნაგარდა შემაუფდეს, უმანგ-ხელმწითუე, თუღუენათ უბუტესი
 ურამბისა და სხუანი სხუადუენთა თუღუენი მათს ბრძოლდას უჭვრეტა
 დნენ. ქლამი შენს გუფს სხუარად მოუმიტა, უთრანბა სწრაფად ფარი
 მოსუქდა, შუბბი ფარი გახუთქა და გულის სიახლოვეს მიაღწია, უთრანბა
 მარტორქის კუთს ვადაწუ და შუბბისგან დაშისვრუელი ფარი ხელიდამ
 გაშტა. ვარდნქმისი მსწრაფად მოიჭრა და სხუე ფარა მიაართვა. ქლამი
 სია რომ შუბბისგან არა უფრანა, მამის მათს თდენი დახტი წელთაგან
 მოაღრა და უთრანბს დასწრაფად შედგინად მოუქნა, ამისმა მხილველმა
 უთრანბმა თვისი დახტი თაჲს იფარა, დახტი დახტს მოხვდა და მთ-
 კანს სიმბუდა ცუცხლად გამოხდა, ქლამი მრავლის დახტის ტყბით ვათ-
 მანა შეკით არ თხელ, თათის ცლით უხუბლად გედურნა. რა მთავი უ-
 თრანბს კუთს, უთრანბზე სხუე რამაუქნისე დახტი, შერამ ვერქარა მს
 უქთ და ვითა არა სეკმონდა, არად შეიშნია. მთარად რთვა ქლამს ერგო
 ისეთი დახტი დაჭრა რომ თუღუე თადებუის მათს სეკმონდა, იგიც კი
 დაიქუთდა. მუთამ თუღუენთა იმ ხარავსზე უხუბლად გადურნა, შეძეკბ
 უთრანბ იფრინდაზე მდენა და ვითა ისეთი მდოქრა დახტი დაჭრა რომ
 მის სიკიცხის ხმა თათის ფარავსს უთავობებდა, მერამ ქლამს არდა თუ
 მამის უფრანა. უთრანბს თუთქარა, შუბ მარავსს ღუგუნი და თუთრანბა ვერ
 ვადურნებოდაცხენ და მე ამ ქლამი ვითარ გამოძღოეთა, მე ამ ქლამს სიკუ-
 დეთა გამოხუბლეთ და იქ უნდა ცალაწყვიტოეთა რა ესე თუთქარა, ხმა
 ღრა ქარქმადი ამომხიანის და ქლამს ხსიკედინობა მიმშენა. სარეობურა-
 მბის დაწკამ სიჭმად რომ უთრანბი ურამბის ბოდის მე იგო. ესე შეს-
 მისი თუღუენთა რა არის შენი წიდალი რომ ხმაღ, მაშველი მოხვადომ?

აქ შე ვახსოვებ ხმლის მიწვევას და შტრის სიკვდილად ვთქვამ, მი-
გრამ რა უფა რომ ვარაძნის წყენს გუროდები, სიკვდილად ვერ ვაგვიტყობ.

რა ესე უთხრა, ქალბატონი ინდოური ზირბისრი ხმალი ქარქშიდამ აღ-
შინაქონი და ვარაძნის შუეცია. ზირელს მიხუდაზედეცე უთრანბი ხმალი
შოუქნია და თვის ცანკებთ სიკვდილს უძირებდა, ქალბატონი შუეცი სიოვი-
ხაი და კარვის შუედრობით მოქმეუდო ხმალი აიგდინა და მხარე ქვეშ
კაურა, მაშინ ქალბატონი სიკვდილად და შუეც ხმალს ფადევენი სიფრთხი-
ლე გმართვის, რა ვარაძნის შეხვედა, წახა რომ სიკვდილად და ხმალს
თავისზე მოქცია, ესრედ შესძახა! შუეც შენ, თბი ასაკველი რა სუქის
დაშობ, ესე სთქვა და ფარი იყარა, თბი უფადს შუეცდრა. ამ სუქის
შინდევდინა ვითრანბისგან უმეუდინი შუეცქმენ, მაგრამ ქალბატონი ვითრანბის
ხართით ვერ ვაბუდა რამ ვითრანბისთვის ზირა დეკრა, ხმალი ვადმთაბ-
რენა და უფა დეკრა. ვითრანბი დეკრულს აფაცეს დეხიქდა, დეკოდფრთბა
გონა, რა სისხლის დეხა ვერა წახა, დიდად ვაივირეკა, ქალბატონი ვუდად
შუეცი ვითრანბს.

რა ვარაძნის ვითრანბის სისიკვდილოთი შუეც მიწვევა იბიდა, ქალს
სამხეჯის ხმალი შესძახა: შუეც, შენ სისხლდა შიფრულა! შიფრულას
რა ხეობრა, რა ვითრანბის ვარაძნის ხმა ესე, მაშინ სირცხვილის ადბა
სამხეს რადო, ქალს ვაქცის კალას ხელი შიფრულ იგი ფრხი ძლიერა
რა შუეცდინა ირცხვილენ. თრბივე შირტორქიდაი ვადმთბტენ და
ერთმხეთს ქვედად ვტრეკოქენ, ვაჭვსა და ვაჭვანსა ერთმხეთის შუ-
წარსვით ახუდენ, სადმომდე ამისთანა ბრძოლაში იმეოთყბადენ. რა
შწუხრის ვაბი შთახლოვდა, სარვიხვრამბი გხმრისხდა, ვითრანბი შუეცრად
აზიდა ვთა მფარე ვრმა და ხელში დეიჭირა. მადრა, იგი შიფრული ვა-
რჯარა და რაჭინდის დროშისთან დასტა ქვეუანს, მაშინ არსუ დაშქარ-
თაქან დიდა ვანვირეკის ხმაინობა შუეცქმა.

რა ესეთი სუქი იხილეს უმხევის დაშქარმა, სამსმა, თანსმა შუე-
დამმა ქალს შუეციეს. ქალბატონი შუეცა, ხმალს ხელი შიფრულ და
შთ სიძრავადი ვაურა. იქით შირდად ინდოთავანბი სამსი თანსი დაშ-
ქარი ვამოვიდა, ვანხელთა დაშქართა შუეციეს, მათთა ცხენთა რტურ-
თადად დრუქელს შესწვდებოდა, ერთმხეთში აირივენ და ფრთავე ვერ-
მით დაშქართა ხმაინობა ასტვლა: „შქარ, მოჭკალ, შუეცარ, შუეცურ, ესე
არს დდე მამცთა ვამოხინის“. შუეცინა ამი სიკვირუვადი და ფიცხედი,
შინარსნი ესე სწერეს: შუეცრად შთხვას ემგზავსებოდა. მათთა ფერხით
სიტურთადათაგან ისეთი შტუერი შუეცქმა, რომ ქური დანხელა და დაშ-
ქარი ერთმხეთის ველორ არხეუდენ, იმ დღეს ინდოთი მხრედ იბრძობდენ.

უმბევის დაქარაბა ადგილებს და ციხეებს. ამ უმბე ვარაზის ერთ და
 ციხეს თუკ და დაქარაბთ ბნობდას უწყვეტად. რა უმბევის დაქარი
 დაჯდის სხს ვუთნ ბოთაშინა, მამბეკ სუდამქოკისთან ბოვიდა და ბარო
 ბოქს დასეფ. დადოდა, კებს შუასს და მუგის აშხუდა, და მამბეკ
 სხსბად მამბოთ, მამბეკის სუდა ბარგებს კვერდს მუშობხეთ, მარ-
 ხის მამბეკისს და ერთი ისეთი სხსბეული სმით. მესსსს რამ ბანთა
 მსახურთი კკონთ, ფ კკკკის დაუგთა. მის სმის მიბით მრავლბა
 ცხებითკან სხსბევიადრენ და ვსულთ თქსსს, მამბეკარქანი დაუთსსსს, სხ-
 ლათა დასყვიცეს კკსხი და მინდობს კადისკვეჩს. კარაბინი ბსსს
 სხსბე ბეფსიკარ ქარქამბად აღმობხდის და ანდათ დაქარაბი კკერთ,
 მისი ბილკულბა უმბევის ბეველი დაქარაბი დათამბდრენ და იკანბე
 ანდთა ბაკკკინს. შუქსა ამი თუგსხუდა, მთლბქრეთთ თაგები მიწასე
 სუთ თუგსხუდათ სკკკკოფხბ — და მსხელის თუგსხსსს თაგ-ტანი ცხეს-
 თი თქსსსს ბქელკუბობა უბტობთ, ხუდბეტი უმბევის ტახტის თუგ-
 უბსი დათბგნენ და სხსბათ დასობილთი მთლბქრეთთ რაცხვი არ შე-
 კკკებობდა. ანდობნე მრავლბა დათბგნენ, ვარაზისი ცხროსსეპუფი მუ-
 კკკად იბნობდა, მრავლი სხსბე მკდობი თუგსხსსს მუშესრა და ან-
 დობთ სუდამქოვის დრობს მთლქია. რამბეკ მხარესს მუგკკუდა დაქარა
 დასტ-დასტი კკობდნენ. დათამბეპულბი კარხელბი ბობი დაკრეობდნენ
 და უქლად-დ სხსბდნენ. რა ვსხსი ამ ბნობდას იყვნენ, სხსბევი-ბარობ
 თაგისსს დაქარაბთ, რაქსნდის მამბსმარგებლად ბოვიდა.

აქ სხსბევი-ბარობის ბანსულთ ანდობთ ხელმწიფის მუშევე
 და მისკის თუგსხულის რბის კადახდი.

სხსბევი-ბარობის კკობობამ ერთი ბტკკრა დასეფა რამ ბკერი დათბელა,
 სხსბევი-ბარობის ხაგბ სეობს სხსს ვუის მუშბქრა და ბტკკრა კადობარა,
 რბისა დრობ კკობხნდა, — ეს აფთ არასი თანისსსსსსს სხსბი: ხკკის
 სხსბევი-ბარობის მთვობდნენ, დაქარაბი სხსბევი-ბარობის მთლქივს და მთვობის
 ბობს დადგნენ. ცხესსი და კკხი სხსბევი-ბარობით. მუშბქრელბი იყვნენ,
 სხსბევი-ბარობის აფთბს ანდობთ დაქარაბი რამბევი-ბარობით, ერთბი ანდობთ მ-
 ქრეთკკბით აქს: რამბევი-ბარობის აფთ, მამბს სხსბევი-ბარობით თაგისა რამბ
 ბობით-
 ხაგბ, მთლბთაგებობი კკუბტკრა, ვუე აშხუდა და მთლბთა უმბბბა, ან-
 დობთ მუშბქრე ხუბი მსხული ანდობთ, აქ ბტკკრეთკის ხუდბს ათბობდნენ. ბ-
 ნბმ ვსე სხსბი მთვბი მსხობდს მთლქის, მამბს ანდობთ ხელ-

მყოფი სულის შეტყობის და კსკსით სიტყვა დაიწყო. ბძინე სძან-
 დობრომი თუას თანას ათისს კადით უბნის ღამისს შეუკოა, მა-
 შინ უბნისს ღამისს ვან მკარჯი ბიბი მიუგოთ, ვან-თერანუდხა დაძ-
 ჭრნი ცაქცენ და ინდით ღამისს მისდუდხენ. სარდკეშმანი ხმად
 მიწოდეს დაშკრნი კურთ, რომელ მიღამქრისც ხმალს სცემდა თვის,
 ცხენსა და კვტს შუა ცქქვინდა, რომელსმეს აუჯანდ მფარეს შეს-
 ტორცინდა და არაუკ უსულა შექცნებადხენ, ამ დღეს შრავდა ვან-
 ხედი ფულკანი ცქქვინა.

ამ რამდენად და სარვებუკამანი ვანმანკით კბრძოდხენ, ვა-
 დრე მწესრის რამდენ. რა ქაღბი მისი ესეთი სიძინე ვამოსცადა, ესე
 მოახსენა: რძაძ, ბიბი! შენაა შედრეთა ძლიერებას რომ შესებრ ჭარკო ვა-
 ჯდს ქვერის შანს არც შიბიდა და არც იშობებოთა. მკ, ფაქვენთა
 ფულკანთა დღეს მე და შენ ბრძოდით ვერ გავისქვადტეთ, თქვენ შუშა-
 ბადათვისც ნუ სწესროთ, ბადეს კუთვით, რა ესე სთქვა ერთმანეთ
 კურანენ, ვანმანბც მადლობა მოახსენა და კამბორქდა.

ამ რამდენად კასურას სდამს ქვერეს, თრისვე მისის ღამისს ბრძო-
 ღის ევლიდამ დაბრუნდენ თავთავისად. უმანგ-ხელმწიფე თვისსა ფადე-
 ბულს ტახტს დაბრუნდა, ფაქვენთა მოვიდენ და წესისმებრ თავთ-
 ვას ადგს დასდენ, ერთმანეთის თმის ამბავს უამბობდენ. რა მცირე
 შინი კამახდა ფულკანთა უხუცესა ვანმანი ხელმწიფესთან მიუგდა, წე-
 სისმებრ დალოცა, ქება შესხა და თვისსი განწყებულს ადგს დაქდა,
 ხელმწიფემ ფულკანთა თუფი კადავდა, ნახ მთმ თთმბრცდართი ფი-
 ლკანთა სკამები ცარაული თხიდა, დიდ მწესარებას მიუცა და ესე სთქვა:
 სარდარბო! ხედავთ დღეს ამ ქაღბი რა გვიოთ და იგი დევთა ნაშაი,
 სძინდორი რა კარვ დრთს მოუშედა და ვითარი თმი კადოსდა! ბძინ
 კარდინქებნბ მოახსენა: მკ, ბარილო! უკეთუ დღეს ჭმუკობა ვან-
 ბნისა არ შეცენად იგი ქალი ხე სქემეს კვანმდათ, ისე რომ ქანო-
 ნბი სხდამროდ შეუქცნებოდათ. მერე სძინდორის ამბავი ჩამოავდა
 და ამოდენა ქება წამოსთქვა შთმ მსმენელთა ზირთა თერი შეგვადით.
 მაგრამ ვანმანს ძლიერ უტკურდა გული, ისე რამდენ შენ მსხდომთა ესე
 კვანთ დრუბული კრკენის და მისი ხმანობა არისა. უმანგ-მაქამ ვა-
 რამბნს შეხედა და მასი ამ გვარ მხნუბისათვის დმერთს მადლობი შე-
 სწირა, მტრამ დახოცილთა და პერობილითთვის დიდ მწესარებაში თუა.
 რა ვანმანბ ხელმწიფე მაწყინადა ნახ, ვუდარ შითამბინა და ესე მო-
 ახსენა: ხელმწიფეო, დალაღულობისცან ისე ვარ რომ ხორცი დანუიდას
 შეკვსო და თურკანი მბობდეთ რომ ხემს კანავში წუბადეთ. ხელმწიფემ

სესი დაწითა, ყრამბი ზე აღზდა, ხუდშიოფე დადოც და თვისსი გ-
 რისსი წიგნი. მუცხურთა მუცხურს რომ არა აუ დადოდადობის კამი წი-
 გი, არამე სწავლის წახსე დასრულებითვის. რა ყრამბი თვისსი
 კრისსი მუცხურა. გარდასქმის გრისეული თან მუცხურა, თუჯანი სე, დადოც
 და ქია მუცხურა, ხას რომ ყრამბისსი ხედიშური ტახისძობისა მუცხურსეს,
 სეკითა და უმცხოთ იტყობება, ისე უჩქარეს რომ აუ ვსოქვით მზის
 სარბის მრეხებს მუცხურსესთადა.

რა გარდასქმისსი ყრამბისის ესეთი სიხქარე ხას, დიდით მთქრო-
 ს, სიქმისა უჩი დამა და ესე მიახსენს: სე, სწორ-უბოჯარო ფაღუ-
 ვისა! ესე მიათვლითა და ქვეყნ ვისკან ისწავლოთ, ან ეს სომარო ს-
 ვარო რომ იხსე მუცხურა და აუ მუცხურ სწავლება რა არისო? ყრამბ-
 ის უბსება: მუ ესე მწიდა, ამად წიგნი რაქობდას სიქმობდაეს, რა-
 მუცხურა ხეყნა ფაღუვისა მუცხურადად არის, უკუდაცა ცავისთვისეულია.
 გარდასქმისსი მიახსენს: სე, სხედათეხა ჭბოქვით დიდად სწორო ს-
 ქმე ვაფიქრება, მარადედა იგოდე რომ მუცხურის სისხლის დადვრისითვის
 უკუდისი ინფისა თვის გასწორეჩ, თანადედა ხეთა ასო-ათისი კაცბი მუ-
 ხი მტრისი არის. ამის კარა მისეპი დუთა ხამაია ქბურ-ქბინდი ს-
 ვარ-მარის მუ ხელთა მუხარეგან მამიჯდარა, ამისთვის სწანდოერი მუხ-
 ზე მისედა სისხლის მსაუბად. აქ ავი აქ ამუთუვი. მუ სიქმეზე წასე-
 და რომედად იქვეჩ გაკიზმასეს. თქ დმერთო, მხედა სიქმე არის.
 ყრამბისი უბსა: სე, გარდასქმისსი! მუხ რომ წასედას მიძლა, ბიძის
 ხეძის მუ ყრამბის, სხედათეხა ჭბოქვით და სხეხა ფაღუვისი. მტრითა
 ხელთი არის მუცხურადად. და ხეხა ხელთ-აუ უმხვი მათთვის მუცხურ-
 ვისსი არის. ხეყნით დომობს ვითარ მუცხურა? რა გარდასქმისსი ესე
 იხსენს მიახსენს: ფაღუვისა, სიქმედად მოკამსეზე. უამადეს მუხ კ-
 რე მოკამსეხეთ, მუც თან კამსედა, ან მუცხურისი გამოვანსნათ და
 ან თვი ხეხა მტრისის ხეხის სხმისხურზე კადვდეთო.

თანადედა ამდროთა მუცხურეული ცუხარახეხი ახლოთ ფაქრისკეხ. უ-
 რამბი უმცხურადად გარდასქმისსი. რა მადე წიგნი რომ ამად ინდით
 დამქმის და ფაღუვისი მხეცთაებრ უბნადირითო.

აქ ყრამბისსი და გარდასქმისსი ინდით ხელმწიფისი მუცხურისსი
 მისედა, ყრამბ-თურმისითა ფაღუვისითა გამოხსენს და ყრამბისსი-
 სიქმის მრეხელთა ფაღუვისითა და დამქმრითა დხეიდა.

ღ ამდროთა ხელმწიფე იძიდას დაბრუნა, თვისსი ტახისსი ფა-

ძნელ და ინდოთ დიდებულთაგ დანხრობი უბინა: იგინა წესისმებრი თუ-
 თვის ადგეს დანხრობ, რა მგორე ხანი გამოხდა, სანდოვნი-ბარი შემო-
 ვიდა, რადესიგ ანდოთ დიდებულთა სანდოვნი-ბარი დანხრობ, უკლებლი-
 თვისზე ადგებენ. სანდოვნი-ბარი-ბედიწილეს თუყვანი სე, ქია მუ-
 სის, ბოვდა და ტახტის ძირს თვის შესდგეს ადგეს დიდ. ხელ-
 შილემ ფიქვანი მოკითხ, კარდინდობისათვის მიდგომი უბინა და
 მკარვისი სიბრუნდა უბინა, სუფრა მიიღეს და დიდი მუკლისი გომრ-
 თა, რა მგორე ხანი გამოხდა სანდოვნი-ბარი ხელმწილეს მიახსენა: „ეი, მ-
 დოვლო! მის ხეში ქიბული რა იქნა და ან ვის ხელთ გთავად? ამ სი-
 ტყუილზე რაქინდამ სიზარდზე ამოთხრა და ესე ბინა: ზეხი მესისხდე-
 უბინეს, უნათ ფიქვანი ანდეს, რამდესიგ სხედდა ურამბი ქწილდა.
 შინა მის ქიბული მის ხელთ გთავად. ამ სიტყუბის მსმენელმა სან-
 დოვნი-ბარი სიზარდა ხელმწი რამდესიგ ადგინდეს და ესე სიტყვა: „იგინა-
 იგე ურამბი, რამდესიგ ხეშის მის სიკვდილად ივარა და იგი უკრეთ
 ქვესაზედ მოარული არისო? დიეს თამი მის არ მიცხობდა: რამ ხე-
 ში მის სისხდა მუხრეკობინა, იგი რათ გამოვეყთ და მისი მდგერი-
 ხდომითის სურა მქინა?“ და ესე სიტყვა დიდად ამოთხრა, მკერდს
 უღუო დიდა და ესრედ სიტყვა: „ეი, ხეში მის, რა მგორე ყვის ხე-
 ლთა გთავად?“, აქ უკვლავ გუჯარბით, ხუდა იგი მიცხობთ, რამ მის
 სისხდა უკვლავ. ამ სიტყუბის მსმენელად, სარეიბურამბი
 ტელს მის იტყუდა. ვან იქებო იგი ვაგე რამდესიგ მის თმის მოგ-
 დევა შეკდოს. თუ უნებ მისი წეხი კახდა, ზემს ხელთაგ მისი ფი-
 თურეს კახხევა და სიგობელეს კახწარუ მახთყან.

ამ უბინ რაქინდამ დიდი გეგბდის დავსხეობა ბრინა, მონათა მსწ-
 რად ხელმწილეს ბინებო დასარულეს და დიდი გეგბდის ვინოეს, მუილი
 და დიდებულთა თმ გეგბდის თახსეუ მხარეს თუყვანი სეეს და თავანთ
 თმთყინს უკვარებობინ. ამ უბინ იგი დამთა დიდი ურამბი და ტრ-
 ხელთა უხუკვა კარდინდობა თთ მუ იდგენ და მთ მიქმედების უმ-
 ზურდენ. მის თმ გეგბდის უნათ ემდებო ხო რამ გამოხდა ესრედ:
 „როი რაქინდ, დიეს შინა სიდა მტერსა მესა დამოთხრილდესა. ურ-
 ამბის ფიქვანთა დამოთხრეხეს, სანდოვნი-ბარი მდღერი ფიქვანი შინა
 და მუქედ მოხილენი: აქ ურამბინა იგი უთრანი და სხუანი ფიქვან-
 ნი წინაზე ზემს მოსის, ხეთვის თუყვანი იქმინე და უკეთუ თუყვანის
 გეგბე არ ანებთ, სიკვდილს მიკვითთ.

რადესიგ გეგბდის მდინდამ რაქინდეს ესა, მონა მიქის დასდვა
 და თუყვანი სე, მის სის მსმენელად ურამბი, კარდინქმისს კხრახებო-

და ვინა ვინ არის ეს? რომელიც ცხადდება ხშირად? კარდარქმანში
 მოსხენა: შუა, თუღუნო, სმ იგი რომელიც ცხადდება კამო. კამო
 ხშირად არის ეს ცხადდება თუღუნის მიტეხვით ამოვი უკულო წერი-
 ლი უმბო. რამდენი ამ ცხადდება ღამთაისის ხმით უხმობად კამო-
 ლი და ბერობდეთა მთავარი ბრძნ: ბრძნების ამბისაგან
 მანათ კარდარქი თუღუნის მოსხენის მის წინ. ხელმოყვით მათს დახ-
 ტის დახმობა; მით მხოლოდ უარმის გუდა დარბილდით ვერცხვად
 და ქვის მათ ამბისაგან შუკთა, შუკამ კარდარქმანში მოსხენა: ვერ
 უმბო არ არის, მდარის ხის მათამბრეო. უარმის მის სიღრვის და-
 სკერდი მხოლოდ წინ წადა და თუღუნად თუღუნებო. რამდენი მო-
 ბრძნად თუღის ტახტს უმბო და დახმობა, დუგბრ-აუსარ კარდარქი
 მათში და უმბის ღამთაისი დუგბო, მათს დუგბრ-აუსარ წინ წამოსდა
 და უარმის უმბო: თუღუნა, ვისთვლისგ შენი თუღი კახორე დღეს
 შენ ამით აღარცა მდგობრეს, ხამ ხამე რ დღე დუგბრეთა უმბის
 დამბის რამდენად შენებოთ ხსელთა თუღუნად იო მოვიხდარეთ
 და ხემა „ხარბრის“ რისხე მით თუღს დუგბო“, უარმის იმდენ
 რომ კახორა იგი სწავდა, სინდორის შამით ხამ ვარდხეწიდა და
 ხელად კარდარქმანს: სინდორ-ბრა უმბის დამბის სწავსე იქ თუ
 შენის თუღის სინდორე ცხენს ხემა სიღრვი ისმინე, შენ და ეს შენს
 ამხნეხი რამდენის უმბოგად მართო შეიქმნით. ხამათ დმურათ რ-
 მდარად თუღის კახორა იგი დარბილდით და ხეხს „ხარბრის“ ცხენს
 თუღისი კრით და ამის ამხნეგ იუგით და დიდ წელობის მიდრბო.
 ამხნეგ უარმის დარბი კარდარქი და უმბო: „ესი! შე ბადწი კარბე-
 ლთა: მის ხმისე, რისთის დუგბრეთით სეშბრ-ბრა დმურათი, მის და
 შენის შეშბრ-ბრა და კარდ მის კახორის მდარდრის უმბის თუღისი
 ვარდ“ დუგბრ-აუსარ: კარდ უმბო: რამდენი კარე შუკუნებოთ
 თუღისი უმბოთა დმურათ, ეს მათს დამბრებოთ რამ უმბო და უარ-
 მისი დუგბრეთა, რამდენ-ბერ-ბერე დამბრ-ბრეთა და ამის უმბოგად
 კარდარქი, თუღის ხელმოყვით უმბოგად ამბისის და ცხენსებს იმ რამდ-
 ში დარბილდით. რ უარმის ესე მათმან მრისხნის თუღით შეხედა
 უკლას და სწავს: „წერდობა, რამ ვხერა იქ წერეთა, იუ-ღეთა, რომ
 რისგ სმისეთ ხეხვან არც კრთის აღსრულეს არ იქნეს“, დუგბრ-
 აუსარის უმბო. კარდარქი შე წავლთ, თუღის ვთარეგ უმბის და უარ-
 მის თუღს, თუღის შუკუნად ვარ მხუთის სწავსე კახორა რომ ხამ ვკლას
 ამოღო“. იმ უმბო უარმის კარდარქმანს კრთის: სინდორის რ-
 მდარად რომ შე ამბისის კარდარქი და არ რის მდლის შერობა და სხელობა

საქმის შიშველი თმის? როდესაც ესენი ამ სურბასს იყენებ, სარეზინურ-
 მანძი თავის ძაბის უნდა: დაბე, დაყრას რომ გარდასტოვებენ ეს მურ-
 ბაღნი დაფიქრო, მაგრამ მე უნდა უთუდის მსრთ ვეფიდა რომ ეს თ-
 ლეფენი სიყვადის მარტინი, მე ამთ შუგ-ღებთ მარტოებს ჩემს ო-
 მის ფეფეს და თუ გუბებს ჩემს არ მთიდა, ძალთაგ არის ესენი უნდა
 კამოებისს. დაბე მოასეს: სეი თუღათ ჩემთ ხთუფთ, მე ვგონებს
 რომ გარდასტოვებთ აქ თურულად იფეს ხეძი. რა ესე სარქვთ ოთხსაგე
 მსარეს თუღანი მთაღთ, ჟღათანი რამეფინიგ ხბღ მარქვდიღნი უფეს
 მთ უპნ ორო მურთ მთსიღნი ყფი ონიდა, მთათ მორთა კლავრება
 შხეს კამოებისადა აქეთ და ოქით მამოახეფიღებენ, სიფიფესთ თუ ვსარქვა
 ჭრსიფით უმღესობებენ.

რა სარეზინურმანძი და დაბე ოქით დაბნებენ, მამონე ოქებს რომ
 ურთი ოქო დომინ-დომი ურამნი თუა და მუორე გრძიუღათ უხუგესი
 გარდასტოვებენ. რა ჭაფთ ურამის შესედა, სიყვარუდის ოქითთა გა-
 მრეფდა და დაბის უნდა: თათი მქებანი უნდა ამ მამონთა რომ ესე
 უმბრად დგანს ამ თუღეფენთ და ჟღათთა მიკან და ართქრს ებუ-
 ბან. რა ესენი ამ სურბასს იყენებ, რაქინდამ ბან: სეი, სარდაღნი და
 დაღებუღნი! ამ მურობიღათ დახიფინის რას იტყვიათ? მთ მოახსენეს:
 მარკლო, ამარხედ მთსეფ თქენი ესრედ უნდა მარკეს რომ მამქელ-
 თაგ ურეღათ კამოქეთ და ამოთინ სქემ ვეღუ ვეღარ ვაბეღთ. მ-
 მის რაქინდამ ბან მთ თაღის დურეფინება. ამ ბანებთს მამქეღნი
 ონდანი ჭეკტად წინ წამო-ზღებენ და ჟღათნი მთ დახიფას დაიბ-
 დებენ. რა ურამინძი და გარდასტოვებთ მთი სისიყვადითაგ კამოქეტის
 დადასტურეს, გარდასტოვებნი წარსედა და რამეფიგ ჟღათთა უხუგესი
 თუა მის თაგს ოსეთი მჯიღეი დაქკარ რომ თაგო ტანს შეჭედიტა და
 ოსე სარქვად მარკლო, ურამინიგ მივიდა და სხეთა ჟღათთა თაქეთ და-
 ურეფინ. რა მთიგან მთიღდა მუღარსის სიძეფდ ხაგეს წადტა, მარ-
 ვენ სეფა მარგებენს გეგრდს შემოიღეთ, მარგებენ მარვეენს და ოსეთი
 სარკლო ხმით შესახს რომ მამქეღი ესეთიგ ოქინენ და ხარგათ
 ონობა დურეფინთ, რაქინდს და სმინდიურს ასე ეგონათ რა ქვეენს და-
 ვეგთ და ოქინიგ დაბნებენ. რა სარეზინურმანძი ხსთ ამითი მარქვადეთ
 დიდს სხარულს მუგა. ცხენი, მარტორჩინი და სმბღობნი დაფრთხენს,
 დაქვიტეს სისამი და მინდორს კამბღებენ, ლამქანი ოსე შემინდებენ
 და შეიბღებენ რომ მუორეთა მთსეღა ეგონათ და ურთა მუორეს ვეღარ
 სენობებენ. რა ურეღანი უგნობა შეიქებენ, მამის უთარანმა წამოიხიჭ
 და რაგ ბედა და ღრთე ქქინდა კარადეთი შეკრული ხელთეხი დაიწ-

დამოუკიდებელი. რაიმე მყდრების ცეცხლი დაწვ ბრძენს, მანათ
შთაგრევი მყდრები და თანხა წესისებრ დაწეს ცეცხლი. მის და-
მეს სწავლობანი ამ სქეს დარბა მუქობადა.

აქ სწავლობანი-ბრძენის უმან-მეჭის ფალოებით დასოცვა
და ვარამხისებრ მისი სიკვდილი.

6

და და ვაყნა და სწყობის დამშეკებელა მუქმ იმთ-
სულეთთ თქმის სკეტი იმითთ, სთმისი ხედას სკეს, შამხე
თრთავ დაქარბ სთმნად მხარე იწეს და წესისებრ დარბმდნენ,
მოვიდნენ და მოუდის მიმს დადგენ. მამის თლოთ მხრთა სწავლობ-
ბანი მოუდის გამოვიდა, შრედასი იმთა ფალოებით იმდნენ. კნისს
სიდას მისი მუქა სწავლობი თრთავ კდა და თან შობდებდა, სწავლობი
იმის ქვევით მოუდის მოვიდოდა, დიდად იქადა და სთმნად ფალო-
ვან გამოთხოვა, უმანგის დამქონდამ შთაგმ-ვარბი კავიდა, ხედას
თლოთ კნის და კელ-მესისხედა სიკვრად მოუტან. სწავლობი-
თის შთარბი იყრა და თვის კვდავლოთ. ხედა სიკვრადს მივეთ აზი-
და მოუტანის ცქინდა და ქვევან დაქრა და მსწრავლ მოკდა. მს
მუქავს წადებელა ფალოებით ეს ხან, დარბი იდა და მოუდის კ-
ვიდა, სწავლობი მოუტა და დარბი დასკრავდა მოუტანს სწავლობი
მსწრდა, დასტო ხელოთან წართუა და მსხვე დაქრა თვის. ახვ ძლიერ
რად მოხედა რომ თავა კვამბი სუტყრა და იგივე მოკდა. ამის შთაგ-
ლი ხითარ ფალოებით მოუდის გამოვიდა იგივე დამთბა იმს, მიკნამ
სწავლობი მოუტა დასტო ხელოთან წართუა შთარს კვდავლო, ხითარს
ხედა მიკნა, უმანობამ ახვ, კანკო და თრად გავდა, უმან-მ-
ის მეტობი. თვით კანოსებუდა მოუდისს კვამხეთთ ვიდა და
შითი მუქავის ქვდა.

მს მსითარ ფალოებით დანის სწავლობი იმითარ და ესთვე
სიკვა: ხედას მის მეჭავ მე ცეცხლი იმთა უნა ვიდა. იგივე გავი-
და მოუდის და სწავლობი დუხისწინა. სწავლობი კანოსებუდა მო-
უტა და თვის ასეთ დარბი დაქრა რომ შობდის სისხლი რესეთთ
დენ დაწვა, შობრუნდა და მეორევე ასეთ ძლიერი დასტო დაქრა
რომ ამ სწყობიელს ხედა სთმნათან დარ კვრებოდა. იგივე ესე
სწყობი მოკდა. გამოუკებელა სწავლობი სხ მადლად დამთბა! სე
არის იგი შთარბი, რომელიც წესის ხედა დაქარბი მუქობა და ვან-

თქმულად უბრალოდ, იგი რომ არ ვერაფერს მოკლებს? ვიდრე სწინ-
 დიერი სიტყვებს დასწრებით, ურამის უხუცესი რომ მოკლებს კასადიო,
 მკრამ მონა-კობელი მკრამდი: ადრეურო, მისი რძი მე მონა-კობელი.
 ურამის მე მისი რძი მის დასწრით. სწინდით დროს სიტყვა ისეა და
 ცხელი მოკლებს კაცად. მისი მხიდველი სწინდური წიხ მოკლებს და ესე
 შენ-სწინ: „ყოფილნი! ურამის ქობილი შენ ხარ? ბარამი მოკობ მე უ-
 რამისი რძი ურამის ურამის მკრამ. სწინდურად მესტის, მხიდვის
 მკრამის ქვე მხიდვიდ რომ იტყვიან იგი შენ ხარ? ბარამი მოკობ,
 მონა-კობს იტყვი, იგი მე ურო, კვლად უხუცეს სწინდურად: მძ მოკობ
 სემა სიტყვი დაკობ და სემა მხიდ შენკმენ, თუ შენის თხვის მხივი
 დროს კსურს, ბარამი უხუცეს: სწინდურად ძლიერ გამოკობულს და იქ-
 დი. ესე უხუცეს და კვლად შენ-სწინ, სწინდურად თხის ფარი იყარა და
 დადვა, ცხელი ფარის მხიდვიდ ფარად კვლად კვლად, იმედ კასქას და
 თხის მონა-კობ, სწინდურად თხის მხარა დადვა კვლად, თხის ცხელი სემა
 სემა მოკობ დასტეს სემა და თხის უხუცეს. აქ თხის სწინდურად კვლად
 თხის დამტვი მკობილად, ბარამის მონა-კობ და თხის კანონისებით კობის
 დასტვის დადვით მონა-კობს კას-კობის უხუცესად, მკრამ ბარამი იგი
 დასტვი სთუთხით იდგინა, მკრამ დასტვი სემა და სწინდურად
 ბარამის კვლად სიძინე და მისკენ თხის დასტვის სემა სხის კანონისე-
 ძლიერ დასტვი მესსე, მკრამდ მონა-კობი. ბარამი თხის დასტვი მი-
 იტვი, რა დასტვი დასტვი მხიდვი, მათგან სიძინედა ცხელი გამოხდა.
 მკრამ ბარამის არც თუ მძინ უხუცეს, მხარა კვლად: დასტვი. მუთი
 და სემა კობის უხუცეს დასტვის და ურო მოკობდა სემა. რა სწინდურად
 ბარამი ბარამისკენ რძი კას-კობილად სემა მონა-კობ და თხისთ ფარ-
 უხუცესი თხის სემა.

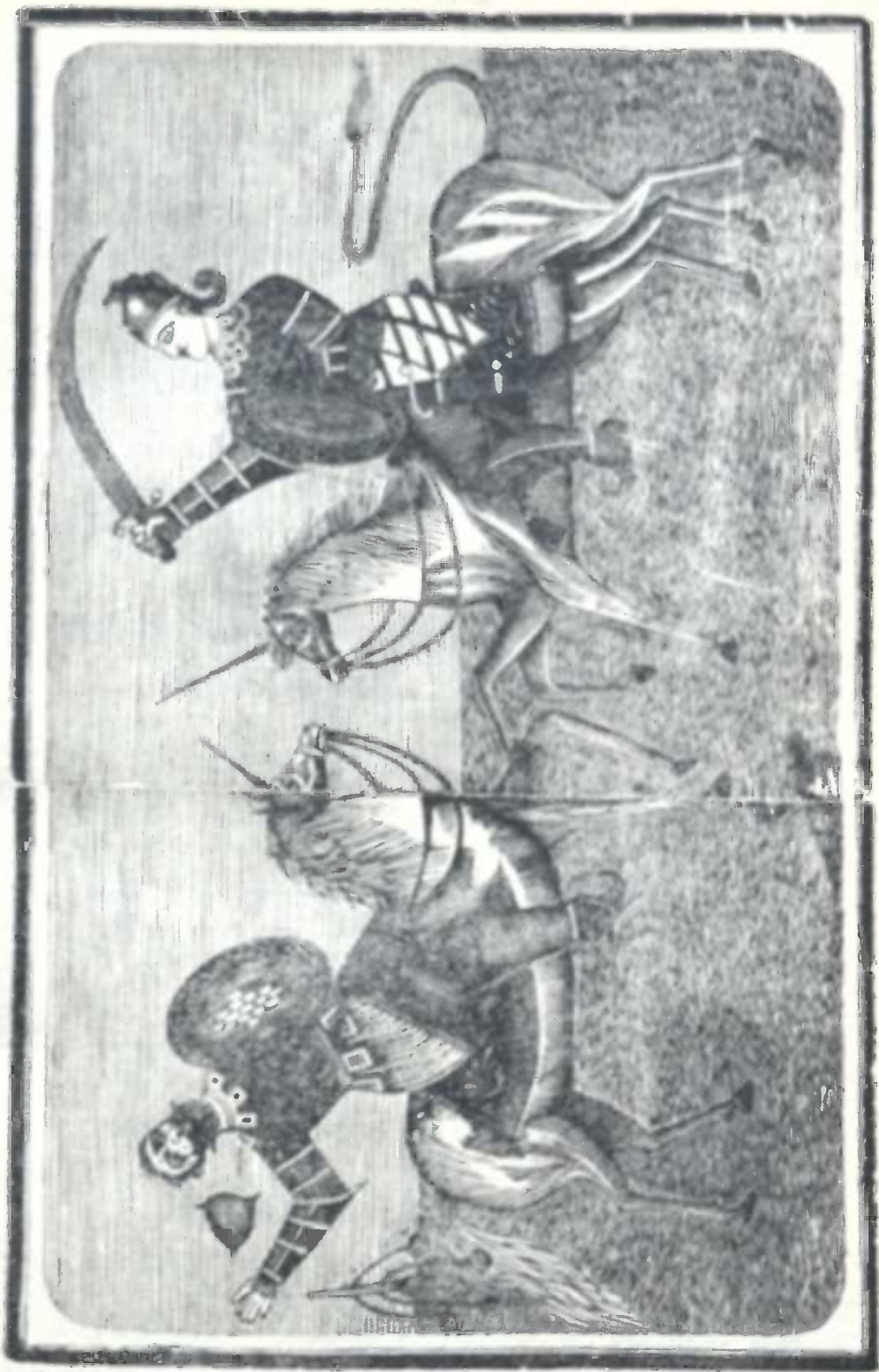
თუთვი სწინდურად კობი ფთხის ცხელი შეკვნიკობის, თხის
 დასტვი დრო სემა კვლად, თხის მისი დასტვი ბარამის უხუცესად, ცხელი
 დროს კას-კობილად თუ და დიდრონი ფთხის რეკობა ესა, მის
 რეკობის თხის-კობილი დრო დრო კვლად ესა. მის კვლად მონა-კობი
 თხისთ დიდრონი რეკობის მფთხი კობ, რძი რომ კას-კობილად, ბ-
 მის იმ კვლად მონა-კობი.

რა თხისთ ფარ-კობის სემა, მის მძინე იგი თხისთ დიდის
 მონა-კობით მონა-კობს. სწინდურად ხელი კვლად, მის ფარ-კობთ: იგი
 კვლად გამოხდა, იდრო და კვლად ბარამის მონა-კობ და შედევრ თხის
 მონა-კობი. კვლად ბარამისკენ თხისთ სემა გამოხდა რომ მისს მსე-
 ლად კვლად მძინ რა მონა-კობი. მისთ მხიდველი ბარამის-კობი.

საგან უსჯულო იქნებ. ბარამი თავის თავს უფლებს მანდას. ერთი ფულადი მუქარა ზღაპრული ფურცელია, იგი თავს დიდებას და დიდებას, სანდოებს მოხსნის და იგი სანდოებს გურბი შედგრად დაქრა, აგი ზეილი რკინის ბურთი ფურს მოხდა. ერთი ბარამის ბეჭს და ერთი მსწრის თავს, მარტორქა მიმინვე ქვე დაქრა, ბარამი მსწრის გულმოსტა და ქვეითად დანახს. იმ წყურღს ენება მუორეთად შედგრად დაქრა და ბარამი მოწითავს გაქსრობინს, მაგრამ მიმინ უარამის სანდოებს სანდოებს, იმ სანდოებს სანდოებს დიდად გაქსრობინს და გამტარებულა იქით-იქით თუქსობდა. ხანს რომ უარამის განხის ქველი მისივე სანდოებს მიე. მისნი მხარეებნი ანდოთ დაქსრინი შემიხინენ და ერთ-მხრის ეგნენ. მრავლი ყვეს ცქრობავს გაქსრობინს. სანდოებს ბარამის იგრანთ რომ სანდოებს უარამის სანდოებს განობს მიქსრობინს, დობს თვისსა თან სანდოებს უბინს. მაქსინს თავს გველი და დიდება. სანდოებს შეხედეს და მისს სანდოებს სანდოებს. თუქსე ისე გამტარად რომ სანდოებს ვეჭვობდა და სანდოებს, თუქსე ფის ქვეინსველ დიდება ვეჭვობს. სანდოებს ისე შემიხინებულად რომ ერთ ადამს ადამ დეკობდა.

რა უარამის კავიდა თავის მხეზე შედგომი, კარდინქსინს ადამის სანდოებს სანდოებს ვეჭვობს და წინ მოხედობდა, ისეთი შემიხინობი მოვიდობდა, რომ მისხეთა ბეჭით თუ მოქსრობინს, ვეჭვობს მოქსრობინს, მისთა მხარეებნი ანდოთ, მაშინ უარამის მოქსრობინს, რა სანდოებს სანდოებს მოვიდობინს, სანდოებს მითა მოხედობინს არად იამა, მაგრამ ბარამის კველიამ ვერ გაიქრა. მსწრისვე ჭეჭუკობინს მოივრობს, მომიხედობს შემიხინობს და მითა უანობს თვისთს. კარდინქსინმა სანდოებს: „სეი დეკობთ სანდოებს! ეს თადეუბნი იგი არს, რომელმაც შენი მთა მოხედობდა და იქ შენი გაფრთხილებდა რომელმაც ადამისველ შენსეა მოხედობდა და ვანდობინებულა შენზე მოხედობდა. რა სანდოებს უარამის შეხედობს ისეთი სანდოებს სანდოებს ადამისებინს გულადან რომ მისი სანდოებს არათუ დაქსროთა კაცი-განებს. შემდეგ უარამის შეხედობს: „სეი, შე წყურღელ! იქნება შენ უარამის არა სანდოებს და სანდოებს მისი დეკობინს! იმან ხეობს მისს სანდოებს რომელი გამტარებდა იგი გამტარებს მოხედობს რომელმაც წყურღელის სანდოებს დაქსრობინს მოქსრობდა და კანდობინს უარამისებინს კანდობინს, ხეში შეობინი იგი არის“. უარამის შეხედობს: „სეი, შე სანდოებს დეკობთ სანდოებს! სანდოებს ხე სანდოებს, გაფრთხილებდა რომ შენი მთის კვეთს მანდა გამტარებინს რად-გან გამტარებდა იგი“. რა სანდოებს თვისთა მთა მოხედობდა ესრელ სანდოებს-დეკობინს რომ შემიხინობდა უარამის შეხედობდა.

რა უარამის დანდობინს, მიმინ სანდოებს თვისთა ვანდობინს

აქ ომი ძრეული, ყარაშანისა და სანდიერბაჩისა.

შენის სწავლებს და შენს აწვევასწავლებს. რა ესე სიტყვანი ში-
 უბნეს, ურამნი და სარეობრამნი უმანგ-ხელწიფობიერ კაჟობნენ. რა
 ხელწიფობეს მათა შიშვილთა შიშვილთა შიშვილთა წინ მიკვება, და უაღკურ-
 თა უმადუენი ურამნი და სარეობრამნი შიშვილთათ შიშვილთა. შიშვი-
 ჳრამნი წინ წინდვი და შიშვილთა: „სე, შიშვილთა! ამა ანდთა მუფის
 ასედა სარეობრამნი თქერის წინაშე ურამნი შიშვილთა შიშვილთა,
 რომ შიშვილთა რაჟინდ ხელწიფობის ანდთათ და ურამთ დან შიშვი-
 ჳრამთ, და შიშვილთა, ფათ სხე ხელწიფობენი თქერდა შიშვილთა ი-
 ნებთა უაღკურთვის:“

ამისა შიშვილთა უმანგ-ხელწიფობა დანადრთის დუთის სხელი
 შეუფობა რომ დღვიფობს რაჟინდეს დარ უმტკროს, ამისთვის რომ ში-
 ჳრამნიცა მრავალი საკითხ შიშვილთა. ურამნი შიშვილთა და უმანგ-
 ხელწიფობა. ხელწიფობა მისის უმანგ-ხელწიფობისთვის მადლობა უმანგ-
 ხელწიფობა ქვეყანა უმანგ, სარეობრამნი შიშვილთა და ხელწიფობეს ფუფუნა
 შიშვილთა, რა სე უაღკურთ მისის ხელწიფობის უმანგ-ხელწიფობა და ვითა შე-
 ფობა დღვი, ხელწიფობის უმანგ-ხელწიფობა და შიშვილთა: „სე, შიშვი-
 ჳრამნი, წინაშე თქერის ვითა, რათა შეგობენ მისის ხელწიფობის დან
 შიშვილთათა“. რა ესე სიტყვა მისის დანთა. რა უმანგ-ხელწიფობის
 ნისკან ესედა სიშვილთა და უაღკურთ შიშვილთა, სიშვილთა თიფთა შეუფობა
 და უმანგ-ხელწიფობის შიშვილთა, სიშვილთა დიწიფობის ში-
 შვილთა რომ ხელწიფობის დან უმტკრო, შიშვილთა სიშვილთა ინდთათ
 შიშვილთა შიშვილთა, აწ წინდთა და რაჟინდ წინაშე ხელწიფობის შიშვილთათ
 რომ ურამნიცაის სხვილთა კუთხარითთა, მუც მანდა ხელწიფობის სიშვილთათ
 წინდთა. სიშვილთა თან წინდთა ბიშვილთა და სიშვილთა დანთა ში-
 შვილთა, აწ სხვილთა ხელწიფობის გზის კაკება მანდათ, ესედათა დანდარნი და
 უაღკურთა დიშვილთა ხელწიფობის ურამნიცაისთვის მრავალი იშვილთა კარ-
 დით და უმანგ-ხელწიფობის შიშვილთა, მანდა თიფითა ქვეყნებში კავისტუმ
 რომ მუც ხელწიფობის დან წინდთა და ქვეყანა ესე მანდა ურამნიცა
 შიშვილთათა, ამისთვის რომ, ამისგან ვაღვი სხვის დანთა უაღკურთის. რა ესე სიტყვანი
 დანდთა. სარეობრამნიცაისთვის ესედათა და სიშვილთა მადობა ბიშვილთა,
 შიშვილთა ესედა თქერის შიშვილთათ შიშვილთათ, სიშვილთა დიწიფობის
 შიშვილთათ რომ ურამნიცაის სხვილთათ ქვეყნის წინდთა სარეობრამნიცა
 ითა, სხვილთა ანდთა უაღკურთა შიშვილთათ, უმანგ-ხელწიფობა თითიფობა ბე-
 ჳრამნი წინდთა და შიშვილთათ სიშვილთათ რაჟინდისთვის შიშვილთათ სარეობ-
 რამნიცა უმანგ, კარდინქვეყნის თან წინდთა და აწი კავისტუმთა, ივითა,
 შიშვილთათ წინდთათ.

მწიკვლები ინდოთ ხუდში-ფეხში წაღო დაღო და შეკვდისი გამოწია. ფაღვანთა და სხვათა უბოძი სობოძვანთ განსა, დაქაჩი სიჭინდით იქ-სა, წაღობი კარდარქვა, სარგისხრამბნი თავის გარეშე წამოვიდა. ფრამბნის სიკვარულს მისი კონიას შეკვდის და არ იტოდა თუ რას იქმოდა, თუგან ძობის უბრძნის, ღამის სიმისკლი მთავრისა, სწრაფად ჩადგო, მარჯვენო და მარცხ-ნო ვეფათ სანჯაღბი კარგო, ძობ თან იახლა და ესე სიქე, და შეკვდით თუ ქი-ბევი იგი უბრძნის სეშ ბეად იქმნებოდას, სიკვარულად ჩუმი მისთან შეკვდ-რამბდას და ამ ღამის მოწვედებით და შენითა მისი სხვა შეღარისით. და ესე სიქე ორნავე სწრაფად წვიდნენ. ჩქარან სიარულათ ვარამბის უ-რავს მახწიეს, სხეს რომ დანჯათა უღვანით და ურათ მუარეს უღვით სიჭინდით შეკვდებნენ. და ქადა ამითა ქაჯის მარჯვენა ამ უბად კარდარულათ უხუტვის კარდარქმის ვარამბის კარეს შეკვდა. და თანს-ეუ მარეს თუღანი მთავრო, სხს რომ ორნი უბნიე მავით მოსიღანი, ხუდ-თა სანჯაღ მქონებულნი სიკვარულად უყან ფარულად ღვანს. კარდარქმის იმით არ მესხს, მფორე ხის დაჯობდა, სთქვა ვხახე ესენი ვიხ არათა, მით კარდარქმის უყრ ღამისეს. ძობ ქადა მთახსენა: სეცამე, კარდარ-ქმისა ამდამ იქ უოფილითა რომ კვანსა, ქადა ვიხსა ძობის: შეძინან ვი თუ ვარდარქმის იქ სეშე იყოს, კვანსს და სქე კაცვიმეღვანდესო.

და ესე სიჭინდი კარდარქმის ესმა, აფხა თემ სიკვარულად მისი და მისი ძობ თუქნ. ამ წამსეე წახ წახსედა. და ძობის ფეხის სმინობა მი-ქმის, მარჯვენა და სანჯაღ მოწვედით სწრაფად შეკვდა. მამინ კარ-დარქმისმა მამ უთა: შუა, მითამბა! მთუგანე ვარ, არა მტყვითა. და ესე მამ სარგისხრამბის ესმა აფხა რომ კარდარქმის-იარა იყო, დიდად თამ და ძობის უბრძნის: ხუდავ ხუნი სქე მთავარ კვანთად მოხდა. და კარდარქმისა სხლას მივიდა, ქადა მშვიდობით მოიკითხა, კარდარქმისმა მირი მარს ცაქნიებთ თაყვანი სეა, დაღობე ქვა შესსა და მთახსენა: „შუა, ბანჯანთა თუთ! ეს და მიხეხთ თემ უარულად: იქ კარდარ-ქმის და არე სწრაფად შენი და არისო ქადა მისეხად უგო, ჩუნი სი-წრაფად შენი სხე თუ და იქ კვანსის რომ შენი იქ დაკვებოთ, კარდარ-ქმისმა თვისს ვარეს მიიწათ. ივინიგ წარვიდნენ და კარდარქმისის კარ-გეშე შეკვდნენ, სარგისხრამბისმა მირს სიჭურველი მთახსენა და იგი სიჭურ-ველი კვანთ კანთად რომ ქადა კვანებოდა მზე არის ამისეღვით. ძი-ბე ისეეთა მშენებელი თუა, რომ მამისი მხილველნი მთავრეს სიჭინდით იტყვებნენ. მათ ორით კვანთათ მშენებლის მშენებელი ბრძენნიგ რომ უოფილითენ მთავრ ცნობა მიუგებოდათ, დაწვითა მითთა კვან-ტყობ იგი კარდარ სიჭინდით იხე ვესთ, რომ მის მიღებით სიბრძნის

ზეწარი დაიხია. სარგვიურამანს ბრალის პირსა. ვითა ვარდსა დილის ნამი ეგრედ სირცხვილით ოფლი მისხმოდა, მაგრამ ეშის ალსა გონება მისი მოეცვა და პირსა ფერი უკრთებოდა. გარდანქეშანმა მოახსენა ჭეი, ქვეყნის მნათობთა ხელმწიფეო! ეგე ფერთა შენთა კრთობა ეშხიდგან უნდა იუოსო. რა სარგვიურამანმა ეს გაიგონა, სირცხვილით თავით-ფეხამდის ოფლმა დასხა, თავი ქვე ჩამოიგდო და ზევით ვეღარ აიხელა.

რა მცირე ხანი გამოხდა გარდანქეშანს უთხრა, მამაცნი თავსა თვისსა მოეფარესთვის ანაცვალებენ, მაგრამ ხსნათსა თვისსა არ გამოაცხადებენ, და აწ საიდუმლოცა ჩემსა გითხრობ და ვითარ სიკეთესა შენსა ჭიფერობდეს ისრე დაჭიფარეო. რა გარდანქეშანმა ესე მოისმინა, გულსა შინა სთქვა: ამ ქალის ხელთაგან რამდენნი სახელფანნი ფაღვეანნი დახლოლან და მრავალ ჰატიმრად შექმნილან—და აწ ხელავ სურვილსა ვითარ შეუზურია რამ, რას იქმს არ იცისო! ამოდენა დაშქარში შემოსულა და არავის მოერიდებია, მიჯნურობით სირცხვილის ფარდაგი პირიდან აუხდია. გრძნეულთა უხუცესმა თავი ქვე დაჭკიდა და მდაბლისა სიტუვით ესე მოახსენა: ჭეი, ქვეყნისა მნათობო, მე საიდუმლოცა საუბრის საუნჯე ვარო, სიტუვა იგი რამელი ჩემად ფარულად ითქმის, ესე იცოდეთ, ვითა ზღვაში ქვა ჩაგდო და მისი ჰოვნი უფლე არ იუოს, ეგრეთვე ჩემთან თქმულის სიტუვისა სხვასთან არ იქნება. ჯიდრე საწადელსა შენსა ავასრულებ მე თავსა ჩემსა მოსვენებას არ მივსცემ. სარგვიურამანმა წელთაგან ხანჯალი ამოიღო, უერთაგან საუურე გამოიფარა, ძიძის მისცა და უბრძანა გარდანქეშანს მიართვიო. მანცა მსწრაფელ მიართვა.

რა გარდანქეშანმა იგინი ნახა ძრვიელ მოეწონა. ისეთი უცხო და ძვირფასი იყო რამ მისთა ფასთა შეგდება მეცნიერთაც გაუჭირდებოდათ. რაღა გრძლად მოგახსენოთ. ძიძამ ქალისა, ყარამანის მიჯნურობა გამოუცხადა და ანუ ვითა სურვილს მისსა ქალი შეეპურა, უფველივე უამბო. მისმა მსმენელმა გარდანქეშანმა ამ სამსახურსა ზედ თავდადებით გარჯა აღუთქვა და ესე მოახსენა: ჭეი, მნათობო! თქვენგან ნაბოძებს ხანჯალსა და საუურეს მაშინ შევიბამ ოდეს თქვენ და ყარამანს ერთად მსხდომს გიხილავთო. ძიძამ ქალის მაგიერ მადლობა უბრძანა, გარდანქეშანი ძიძის პირის-პირ უჯდა, მისთა პირთა ეფვარება სხივის ისარივით გულსა გაეყარა. ძიძა ესრეთ მშვენიერი იყო, რამ თუ სარგვიურამანი იქ არ უფილიყო, ამას იტყოდა კაცი ქვეყნად ამაზე უმჯობესი აღარ იქნებარაო. აიართა უხუცესი მისი ტრფიალი შეიქმნა, მაგრამ გულსა შინა სთქვა: ამ ძიძის რადენი თმა თავზედ ასხია, ეგოდენი ჩემებრივ ფაღვეანი დაუხლოცა და აწ ჩემი საქმე რაგორ იქნებაო, მეტად ტრფიალი შეიქნა,

მაგრამ ნამუსისთვის ჭყარავდა, და ამ ფიქრის მოკონებით უიშვლო იქ-
მან, მაგრამ ძიძის თვალი ვეღარ მოაშორა. რა სარწიხურამანმა გარდან-
ქეშანს შეხედა, ძიძის მიჯნურობა შეატყუა, მაგრამ არა სთქარა. გარდან-
ქეშანმა სარწიხურამანი დალოცა და ესრე მოახსენა: „ჭეი, მთიებთა უბრ-
წყინვააქვსო! სიტყვა რომელი ჩემად გიბრძანებიათ მას სულეიერს არ გამო-
უცხადებ—და შენსა საუფარულსაც ადვილად შეგერი; მაგრამ მოხსენება ჩე-
მი ეს არის, მიჯნურობის სირცხვილის საბურავი ზირთავან არ აიხადო,
რომ შენმა მნახვამა სურვილის ტვირთის მომატება არ შეიტყუოსო. თუ
კაცმა მიჯნურობა არ დაითმინა, ღმერთო! იგი ხიფათს დიდს წაჟივდება.

რა ესე გვარნი სიტყვანი მოიუბნეს, ქალი აღზდგა და წასსვლელად
გაეპართა. რა შორით უარამანის კარავი დაინახა, მღუღარის გულისდამ სა-
ზარელი სულთქმა აღმოახდინა და ოხვრით და ვაგებით უშანგის ლაშქარი
განვლო და გზაზედ ბევრი იტირა; თავის კარავში მივიდა, იმ დამეს არც
თვალთა ძილი მიეცა უარამანის ეშხით. რა დილა გათენდა სიბნელის ზე-
წარი დაინია და ქვეყნის მნათობელმა მზემ აღმოსავლეთით დასავლეთამ-
დე ქვეყანა განათლა, მაშინვე ორთა დიდთა ხელმწიფეთა ლაშქართა ში-
გან სამხარულთა საკრავს შეჭბერეს, ამ მშვიდობისათვის უოველი სული
ხარობდა და მათგანთა მწუხარება აღარავისა ჭქებდა. ძლიერი ხელმწიფე
უშანგი თავის ბედნიერსა ტახტსა დაბრძანდა ძვირფასი სამოსელით შეი-
მოსა, სახელმწიფო ზოსტერი წელთა შეირტყა, ხელმწიფეთა ხელმწი-
ფობის გვირგვინი თავსა დაიდგა და ესრედ შევენოდა, თუ ვსთქვამთ, მნა-
ჯავთ თვალის მოშორება აღარ ენდომებოდათ. გარდანქეშანმა ოქროს სკამი
მოიდგა და ხელმწიფის ახლოს დაჯდა და რაც სარწიხურამანისაგან სმე-
ნოდა უოველივე ხელმწიფეს მოახსენა.

ამ ამბის სმენითა ხელმწიფე უშანგი დიდსა სიხარულსა მიეცა, და
გარდანქეშანს უბრძანა „ჭეი, აიართა სარდალო! ამ საქმისათვის უთა-
ლსა ვმადლობ, რომ უარამანი თავის შესაფერს ცოლს შეეურებაო, აწ მზა-
დება გვინდა რომ ორნივე იგი მოწონებულნი ქალ-უმანი ერთად შეევა-
როთ. დიდმა ინდოთ ხელმწიფემ რაჭინდმა უშანგი-მაჭისათვის საძღვინოდ
ფეშქაშები მოამზადა, ათ-თორმეტ ათასს სპილოზედ თითო და თითო მუ-
რასად მოჭედელი ტახტი იდგა, და თითო ზანგი (მესპილოე არაბები) მათ
ზედ იდგნენ, უოველთა ტახტებით, თვალი და მარგალიტი ეჭირათ თითოას
და თითოას თვალის და მარგალიტის ფასის შედგენა შეცნაერთად გაუჭირ-
დებოდათ. მათთან ასი-ათასი მშვენებით კაცთა ცნობის მიმტაცებულ-
ნი ქალნი მოჰყვანდათ: ამათ თორმეტი ათასი ოქროს სარტულელსინი
მონანი მოსდევდნენ. თორმეტ-ათასს აქლემს ფარჩანი ეტვირთათ და ცდ-

და-თორმეტი-ათასს აქლემს აკრთვევ თვალ-მარგალიტი და ოქრო კვიდა.

რაღა გრძლად მოგახსენათ. რაც ინდოთ სახელმწიფოებში უცხო და ძვიროფასი რამ იშოვებოდა უაველივე უშანგ-ხელმწიფის საძღვნოდ მოჰქონდათ, მოიღეს უველა შემოხსენებულნი ძღვენი, ქაღმა მშენებით სრულმა სარფიხურამანმა, თავის მამის გამოგზავნილი ძღვენი მართავა. რა ამ ძღვნის მირთმევისაგანაც მოიცაღეს რაჭინდ ინდოეთის დიდებულებით უშანგ ხელმწიფის სანახავად მოვიდა. უშანგმა თვისთა მეფეთა დიდებულთა სარდალთა და ფალეფანთა წინ მიგებება უბრძანა. იგინი ძვიროფასის სამოსლით შეიმოსნენ, ინდოთ ხელმწიფეს წინ მიეგებნენ და წესისამებრ მიესალმნენ. ზოგნი წინ გამოუძღვნენ, ზოგნი აქეთ-იქით მოსდევდნენ და დიდებით წამოიყვანეს. რა უშანგის კარავს მოახლოვდნენ, კარების ორსავე მხარეს ოთხ-ოთხი ათასი ჩაუშნი იღვნენ, ხელთა ოქროს ჩოკანნი ეპურათ და მუნ მეფოფერთა, შორს დგომას უძახდნენ. ესე იყო მომზადება უშანგ-ხელმწიფისა კარავში ოც-და შვიდმეტი მურასა სვეტიანი უცხო სახელმწიფო ტახტი იღვა, ზედ უშანგ-მაჰი ბრძანდებოდა, ექვსი ათასი ოქროს სელი მარჯვნივ და მარცხნივ კარიგებით იღვა და მას ზედ მეფენი, სარდალნი და ფალეფანნი ისხდნენ, მათ თავს თორმეტი ათასნი ახჯრით და მუხარადით შეტყუვნი მტირედნი ფალეფანნი იღვნენ, წინაც სამასნი ათასნი ვეზირნი და ქვეუნი გამგებლნი აქიშნი და ფილოსოფოსნი ისხდნენ. ხელმწიფის ჰირის-ჰირ მანდატურთ უხუცესი იღვა. მასთან შვიდასნი მწერალნი ისხდნენ, ხელთა ოქროს საწერლები ეპურათ, მეღანი მუშკით შეეხავებინათ და ფორნის კლამს რიტორის ენის ხარი-ხურის სიტყვით ამოქმედდებნენ ქაღალდით. დედანნი მათს გუფსა არ დაიჭერდნენ. ისეთნი მეტნიერნი და ტკბილად მოუბარნი იყვნენ, რომ თუ ვსთქვათ ხერილთაგან გველს გამოიყვანდნენ და მთვარე მათის საბურისათვის თვისსა სწრაფად სიარულსა დაწინარებდა. ქაჯთა მათი მუსაიფობა ენატრებოდათ, ისეთნი მრიცხველნი იყვნენ რომ შვილთა იულიმთა ხარაჯს ერთის წუთის კლამ განკვეთობით აღრიცხვიდნენ. რა ინდოთ ხელმწიფემ ამათი ესრედ კარიგება ხანა, დიდად მოეწონა. რა უშანგ-ხელმწიფეს შეხედა, ოცდა თორმეტის მწერთის სიმაღლის მქონებულთ, ტახტსა იჯდა, თეთრი წვერი ჰირსა შუქსა აუენებდა, თავისი ხოსროფიანი თავჯი თავსა ეხურა, და ტანსა სამოფსელი სრულად აღმასით შემზადებული ემოსა, ტახტის უკან თორმეტი ათასი შინა-უმანი კარვის ქტევისანი კარიგებით იღვნენ, ამათ გარდა ქვემოთ შვიდმეტეჯერ ასი ათასი მოლასქერნი ერთი მეორესთან მხარ მიურდობილი იღვნენ. რა ინდოთ ხელმწიფე ახლოს მოვიდა, ვრანთა და ფურანთა მეფენი სე აღზღვნენ და წინ მიეგებნენ, მიესალმნენ, მარჯვნივ და მარც-

ხნივ მოუდგნენ და უმანგის ტახტთან მიიყვანეს. რაჭინდმა ტახტის წინ თავი დაუკრა და ხელმწიფობა უმანგისა დალოცა, თავისთა შეცოდებათა მიტეგება სთხოვა. რა უმანგმა რაჭინდისაგან ესრეთი სიმდაბლე ნახა, ტახტიდამ ძირს ჩამოვიდა ხელი მოჰკიდა და ჰირსა აკოცა. მერმე მისთვის ტახტი მოადებინა, თავისი ტახტის სიახლოვეს დაადგმევინა, რაჭინდი მიიყვანა და მას ზედ დასვა ერანით გაქცეულნი მეფენი რომელნიც ინდოთ ხელმწიფესთან ივევნენ, ესე იყო სხელები მათ: ხავალ-ჰალ-შაჰა, მერაჯ-შაჰა, მოვლან-გაჰარ-შაჰა, აყიუ-შაჰა, ჯიმშუდ-შაჰა და ხმრუშიდ-შაჰა. ესენი თითო-თითოდ მოვიდნენ, უმანგ-შაჰას თაყვანი სცეს, დალოცეს, ქება შესსხეს და თავიანთ დანაშაულის მიტეგებას ეაჯნენ. უმანგ-შაჰამ იგინი მოიკითხა, მათ შეცოდება ახატოვა და თავიანთ შესთერეს ადგეს დაჯდომა უბრძანა და იგინიც დასხდნენ, აწ ბანოვანთა ხელმწიფე სარგისურამანი შემოვიდა, უმანგ-ხელმწიფეს თაყვანი სცა საფერი ქება შესსხა და მრავალი რამ უცხო მისართმეველი მიაჩრთა, კრძალვით და მოწიწებით ბოდიშს მოითხოვდა. რა მისი საუბირის ხმა ყარამანს მოესმა, სირინოზთა ხმა ეგონა და მას ზედან მრავალი ლექსი სთქვა. უმანგ-ხელმწიფემ სარგისურამანს მრავალი საამაღლო სიტყვები მოახსენა და ბანოვანთა თანა შესულა უბრძანა.

რა ქალი მათთან შევიდა იგი არე ესრედ დამშვენდა თუ ვსთქვათ ვითა მზე ვარსკვლავთ სწვევდა. ყათრანის ცოლი ყამარლუხი წინ მოეკობა, ხელსა ხელი მოჰკიდა და გვერდს დასვა ბანოვანნი ზე აღზდგენ და სარგისურამანს წინ მიეკებნენ, და ტკბილის მოუბარის ენით ერთმანერთს შეაქცევდნენ, მას დღეს უმანგ ხელმწიფემ ნადიმი გამართა. ღვინის სმას ხელი მიჰვეეს. ესრედ იყო წესი, ჰირველად ჩუმობით ჭიქას დალევდნენ, მერმე დალევასედ დიდებულნი ერთმანერთს უცხოთა სიტყვებით ესუმრებოდნენ და შესამე დალევასედ მგოსანთა ტკბილი ხმიანობა შეიქმნებოდა. შექმნეს ღვინი საგვირველი, რომ მისთანა ღვინისა და შექცევის მნახავი არავინ იხვევებოდა. სპარსნი ესე იტყვიან, ზეცით ანგელოზნი უჭვრეტდნენ და მათთვის ესრეთი განცხრომა შემურდებოდათ. მაღალმა და ძრვიელმა უმანგ-ხელმწიფემ ბრძანა. შვილთა იულიმთა წიგნი მისწერეთ და ესე მშვიდობის ამბავი შეატყობინეთ, რათა ყოველისა ქვეყნისა ფაღვეანთა ხმალი ქარქაშთა ჩააკონ. მშვილდსა მათსა საბედი აქსნას და აწ ცხვარი მგელთაგან ნულარ იშიშვისო. გაისმა ყოველსა ქვეყანას ეს ამბავი და იხარებდა ყოველი სული, ესე რომ ვსთქვათ, მათსა გულსა შინა შეჭირვება აღარა ითხოვებოდა.

ხელმწიფემ ვგზირთა უხუცესი მოიხმო და ესე უბრძანა: მნებავს რომ სარგისურამანი ყარამანისათვის უითხოვო, რომ ესენი საწადელსა თავისსა

ეწვივნენ. ვეზირთა უხუცესმა მოახსენა: ხელმოწეო, ვინ არს ბრძანებისა თქვენისა შემტყუბელი, მაგრამ ვედრება მონათა შენთა ისმინე და ჟამი არ არის ქალის თხოვნისა. ვინაიდგან უკუღანი ღვინო სმულნი არიან, აწ ამ საქმეს დავესხნათ და ხვალისად ვითარცა ბრძანება თქვენი იუოს, ისრე აღვასრულოთ. ხელმოწევი ესე მოახსენება მოიწონა და მცირე ხანს ღვინის შეეჭტნენ. მერმე სუფრის აღება ბრძანა. რა ნადიმი გარდასწუდა უოველნი თავთავისად წარვიდნენ, ყარამანიც თავის კარავს მივიდა, სარჯი-ხურამანი ბანოვნთა გამოეთხოვა თავის კარავს მივიდა, დაჯდა და მარადის ყარამნისკენ ჰქონდა ჰკუა და გონება, მცირე ხანს შემდეგ ძიძას უთხრა: ხელავ ბედსა ჩემსა, რომ გარდასწუდას და ვაფიწუდითო, ძიძამ მოახსენა: ჭეი, თვალთა ჩემთა ნათელი! ნუ შეიჭირვებ, ვგონებ, იგი გრძეულთა უხუცესი აქ მსწრაფად გამოჩნდესო.

რა ესენი ამ საუბარს იყვნენ კარდანქეშანი კარავში შევიდა, ქალსა თაყვანი სცა, ქება შეასხა და დალოცა, ქალმა მატყვიით მოიკითხა და დაჯდომამ უბრძანა, მონამ თქროს სული მოიღო და აიართა სარდალი მას ზედ დაჯდა. ქალმა იმ ნადიმის ამბავი ჰკითხა და კარდანქეშანმა უოველი უოთელი მოახსენა. რა მცირე ხანი გამოსდა ქალმა ბარამ-ჯიბილის ამბავი ჰკითხა, აიარამ უკუღა წვრილად მოახსენა, თუ ვითა ბარამ საუვარ-ღითა თვისითა ქვათ ქმნილიყო და ანუ თავის შემწეობით ვითარ მორჩენილიყო. ქალს მათი საქმე მეტად გაუკვირდა. კარდანქეშანმა მოახსენა: ჭეი, კაკლეუთა დედოფალი! უკეთუ ბედნიერების წაღკოტსა შინი კაცთა ბედი დაუცხრომელად მოქმედობს, მისი საქმე უოველივე კეთილად მოხდება. თუ სძინავს და არ მოქმედობს, მისი საქმე აქაც არ კეთილდობსო. ქალმა უთხრა: ჭეი, კარდანქეშანო! ბედ-კეთილობის წაღკოტს რომელ იტყვიან მაგისი ამბავი მაცნობე თუ უოველი ვითარ არისო.

აქ კარდანქეშანისაგან ბედ-კეთილობის წაღკოტის ამბის ნბობა სარჯიხურამანის წინაშე.

ღ აწყო კარდანქეშანმა საუბარი ესე: ოდეს აზრალი მეთილისმემ მე არწივად კარდამაქცია, მისი წუეულის თილისმისაგან ათარ მეთილის-მემ მომარჩინა. რა მან ბილწმან ჩემი მორჩენა იგრძნო, კვალად თავისი ხელოვნება ჩემზედ იხმარა, კანჯრათ კარდამაქცია და თკიანეს ზღვის კუნძულში დამიტყვა. შვიდი წელიწადი მას კუნძულში ვლიდო: დღეს კრთისა ათარ მეთილისმე შემხვდა, როდესაც მნახა მასვე წამს მიცნა და

ესრულ მითხრა: ზეი, საწყალო გარდანქეშანო! ეგ რა დაგმართია? მე სიტუების თქმა არ ძალ შედგა. მაგრამ საუბარი ყოველივე შესმოდა. რა თვალთვან ცრემლი გადმოშედინა მას მეთილისმესაც შევეწყალე და ესრულ მითხრა: ზეი, გარდანქეშანო! შენის ხსნის ღონე ამისგან კიდე არა რა არისო, აქ ახლოს ერთი ალაგია, დღეს ყოველნი თილისმის მეცნიერნი იმ ალაგს შეიურებიან, ქაჯთა ხელმწიფე მოვა და ტანტზედ დაჯდება. ყოველნი თილისმის ხელფანნი თვისსა ხელფანებსა მოახსენებენ, რომელსაც ხელფანებს ნაკლებულებათ გვექნება იგი გვასწავდისო. შენ იმ ალაგს მოდი მას ტანტის სიახლოვეს მოაღწიე. ნუ თუ მას შეებრალო და მაგ შეჭირვებისგან მოგარჩინოსო. ესე მითხრა და მეთილისმე იგი წავიდა, მეც მსწრაფის სიარულით იმ ალაგს მივადწიე, მოვიდნენ ქაჯნი, გრძნეულებით სავსენი მეთილისმენი რომელთა რიცხვი არ შეიგდებოდა.

რა მცირე ხანი გამოხდა, ქაჯთა ხელმწიფეც ამოვიდა, სრულიად აღმასით შემზადებული ტანტი დაუდგეს, მას ზედ დაჯდა. რა იგი ტანტიდავინახე, მიველ მას ტანტის წინ დავეცი და თვალთვან წყაროსებრ ცრემლი გადმოშედინა. რა ქაჯთა ხელმწიფემ მე შემომხედა მასვე წამს მიტნა და ესე სთქვა: ვის უქნია ისეთი უწყისო საქმე რომ გარდანქეშანი კანჯრად გარდუქტევიან? თქვენ არ იცით რომ გარდანქეშანი ჩემი ერთგულია?.. ამასედა თქვენი ხელფანებს აღარავინ სცადათო. მამინ აზრად მეთილისმე წამოდგა და შემცოდესავით დადგა. ხელმწიფემ იგი შერისხა და ჩემი ეგრეთვე კაცთა ქმნა უბრძანა. მან რაღაც თილისმა მიჭულ და ჩემსავე სახედ ვიქმენ. მერმე ქაჯნი წარმოდგნენ თავთავისი ხელფანებსა მოახსენეს და ვისაც რა აკლდა, მეფემ მათ მოასწავა.

რა ამ საქმეს მოჩნენ, ქაჯთა ხელმწიფემ ბრძანა: ბედ-კეთილობის წაღკოტს ვისიც ბედი მსწრაფად მოქმედებს, მას საცდელი არ წაეკიდებაო. რა ესე შესმა მე მოვასხენე: „ზეი, ქაჯთა ხელმწიფეო! ესე სიკეთე რომელ ჩემზედ ჰყავ და ჰირუტეობისგან მომარჩინე, ესე წყალობაც მიყავი რომ ბედ-კეთილობის წაღკოტიც მიხვენი შეთქი“. ხელმწიფემ მასვე წამს ორ ქაჯთა უბრძანა გარდანქეშანს ბედ-კეთილობის წაღკოტი უჩვენეთო. მუნიდგან ჩინეთის სამზღვარ მიეფანეთ და იქ გაუშვითო. ქაჯთა მსწრაფად წამომიყვანეს და მას წაღკოტსა მივედით, ვინახე ალაგი მშვენიერი და მას შიგან მრავალნი კაცთა შგზავსნი ვიდანიც იყვნენ. ზოგთა კძინათ, ზოგს ედვიძათ, ზოგნი ვეჟად ვიდოდნენ, ზოგნი მსწრაფად მოქმედებდნენ და ზოგნი ხელად მოქმედებდნენ, ზოგნი ჩარხს აბრუნებდნენ მსწრაფის ქცევით, ჯურღმულით წყალს იღებდნენ და ქვეყანასა ზედ აქტევდნენ. ერთი კაცი მსწრაფად ჩარხს აბრუნებდა. რომ მე დიდად

გამიგვირდა იმისი სისწრაფე, იგიც ჯურღმულით წყალს იღებდა და ქვეუ-
ნაზედ აქცევდა.

მათ ქაჯთა ვკითხე, ეს ვინ არის მეთქი? მათ მითხრეს ეს უშანგ-ხელ-
მწითის ბედი არისო. ვისი ბედიც აქ მსწრაფად მოქმედობს იგი ქვეუანაშიაც
ბედნიერი იქნება და ვის ბედსაც აქ სძინავს ანუ ხელად მოქმედობს,
მას ქვეუანაზედ კეთილი არ დაემართებაო. იქ ერთი ბერი კაცი იყო, რომე-
ლიც თუმცა ჩქარა ვიღობდა, მაგრამ სხვებისაგან ვერ დადიოდა და ვერც მო-
ქმედებდა. მათ ქაჯთა ვკითხე: ეს ვისი ბედია მეთქი, მათ მითხრეს, გარ-
დანქემანო, ეგ შენი ბედი არისო, მე ხანჯალს ხელი მოვიკარ და ვსთქვი:
ამ ბერს კაცს მოვკლავ მეთქი. ქაჯთა ესრედ მითხრეს: ზეი, გარდანქემან-
ო! თუმცა თვალითა ხედავ, მაგრამ კაცთაგან მაგათი ხელის შეხება არ
ეგებისო, ამისთვის რომ ხორციით არ არიანო. რა ესენი ესრედ ვნახე
ქაჯთა უთხარი ახლა წავიდეთ მეთქი, მუნიდგან წამიფანეს და ჩინეთის
სამზღვარზედ გამიშვეს, რომელიც უშანგის სამიუფოს სამზღვარი იყო.
ეს ამბავი სარგისურამანს დიდად იამა და გარდანქემანს ქება შეასხა. რა
მცირე ხანი კვალად მოიუბნეს განთიადის ჟამიც მოახლოვდა, გარდანქემან-
ნი ზე აღსდგა, ქალს თაყვანი სცა და თავიანთ ლაშქარში წავიდა.

რა დილა გათენდა დიდებულნი ხელმწიფის წინაშე შეიყარნენ, გარ-
დანქემანი შევიდა ხელმწიფობა უშანგისა დალოცა და თაყვანი სცა, ხელმწი-
ფემ უბრძანა, გარდანქემანო, ჟამი არის რომ სარგისურამანი ყარამანისა-
თვის ვითხოვოთო. აიარმა მოახსენა: ზეი, მაღალ ხელმწიფეო! ბრძანება
თქვენი აღსრულდესო, მაგრამ ვგონებ რომ ინდოთ მეფე თქვენს მასპინ-
ძლობას ლამობდესო, ჯერ იგი გარდასწყედეს და მერე ქალი ვითხოვოთო.
უშანგ-ხელმწიფემ ამ მოხსენებაზედ ნება დართო და ბრძანა: ეგრე ვქნათო.
მაშინ უშანგ-ხელმწიფე თვისსა ბედნიერს ტახტს დაბრძანდა: სარდალნი
და ფაღვანნი წესისამებრ დასხდნენ.

მცირე ხანს უკან ინდოთ ხელმწიფე რაჭინდი თვისის დიდებულებით
მობრძანდა, უშანგს თავი დაუკრა და მოახსენა: „ზეი, მაღალ ხელმწი-
ფეო! ვედრება მაქვს რომ ბედნიერმა ფეხმა თქვენმა თავი ჩვენი დალა-
ხოს, სასლი და საშეოფი ჩვენი თქვენის მობრძანებით განაილდესო“. რა
ხელმწიფემ ესე მოისმინა მსწრაფად ნება დართო. რაჭინდმა მოახსენა:
ბრძანეთ ლაშქარი აიყაროსო. უშანგმა ლაშქრის აყრა ბრძანა, მასვე წამს
აიყარნენ და ინდოეთისაკენ გაემართნენ. მათსა სიახლოვებს ქალაქი იყო
მშვენიერი და კეთილ-ჭაეროვანი, სარგისურამანი მსწრაფად წარვიდა და
იმ ქალაქის ერნი უცხოს ძღვნებით წინ მოეგებნენ. იმ ქალაქის ახლოს
მინდარი იყო ტურფა და მრავალ-ყვავილოვანი. უშანგ-ხელმწიფის რვა

სვეტიანი კარავი იმ ადგილს დადგეს, ძვირფასი ფარხის სალაფარდანი კარს შემოაფლეს. უმანგ-ხელმწიფე ნადირობით, მოვიდოდა, ერთს ალაგ ურიცხვნი კანჯარნი იდგენ, ფალავანთა მწირობა ალყა შემოაფლეს. რა ხელმწიფემ მათი სიმრავლე ნახა, დიდად იამა, ვინც მისს სიახლოვეს უფონის ღირსი იყო გვერდით ახლდნენ, მათ უბძანა: თუ ჩემი თავი გიჟვართ ამ ნადირობის ნურც ერთს ცოცხალს ნუ გაუშვებთო. მაშინვე უკელანი მიეტევებენ, ზოგი მოკლეს, ზოგი შეიპურეს, კანჯარნი ერთი ვერ გაქცათ. იმოდენა ნადირი დახოცეს რომ რიცხვს ვერავინ შეაგდებდა ხელმწიფე მაღალ ბორცვს აბრძანდა: ქალაქის შენობას და მისს მიღამს უჭვრეტდა. იმ ქალაქის შენობა დიდად მოეწონა, მუნიდგან გამობრუნდა და სადაც ლაშქარნი ტურთა ველს გადმომხტარიყვნენ, მას ალაგს მიბრძანდა, რაჭინდი მივიდა უმანგი ცხენიდან გადმოიყვანა და კარავსა შევიდნენ. უმანგ-შაჰი ტახტსა დაბრძანდა, დიდებულნი წესით თავთავიანთ შესთვრეს ალაგს დასდნენ, წინ ნადიმი დაიდგეს და საკვირველი ღებინა და მხიარულება გადაიხადეს. რაჭინდმა მრავალი ზატოქსანი და უფლისთავანი უძღვნა. მეორე დღეს უმანგ-შაჰი რაჭინდმა ქალაქს მიიწვია, იგონიც კარგის შექცევით წავიდნენ. უმანგ-ხელმწიფეს ორასი შათირი წინ მოუძღოდა რომელთა აღმასის ეყვანი მუხლთა ესხათ. უფველთა, ათასნი მრწეველნი წინ მოუძღოდნენ და მიწას ზედა ვარდის წყალს აბრეურებდნენ ამისთავის რომ ხელმწიფეს და მისთა მსლებელთა მტვერი არ მიედინათო. ოთხ ათასს კაცს ხელთა ოქროს ჯამები ეპურათ, და მას შიგან მუშას და ამბოქს აკმევდნენ. წინ ბრამ-ჯიბილი მოვიდოდა რომელსაც სამოც-და ხუთი მწურთა სიმაღლე ჰქონდა, მას უკან ერანთა და თურანთა ფალავანნი მოზდევდნენ. ხელმწიფის წინ ფალავანთა უხუცესი უარამანი და მისი ბიძის ძე უათრანი, უცხოს შექცევით მოვიდოდნენ. უარამანი თვის ექვს ფეხოვანს მხეცს იჯდა, თავი თავსა ეხურა და აღმასით შემზადებული სამოსი ემოსა. ისეთის მშვენებით მოვიდოდა რომ, მჭვრეტელთა თვალის მოშორება არ ენებათ. უმანგ-ხელმწიფეს ორი ათასი ჯალათი და ორასნი ჩაუშნი მოუძღოდნენ, მარჯვნივ და მარცხნივ სამას სამოცნი ვეზირნი მოზდევდნენ, გარდანქეშანი და სხვანი აიარნი ხელმწიფის სიახლოვეს მოდიოდნენ, ორი ათასნი მორთულნი და კარგის ქცევისანი მონანი ხელმწიფის სიახლოვეს მოდიოდნენ. მაღალს და ძლიერ უმანგ-ხელმწიფეს თავი თავსა ეხურა და ძვირფასი სამოსელი ემოსა ორას სზილქსა თვალმარგალიტი ეკიდა და გზაზე მონანი ხელმწიფეს თავს გარდაყრიდნენ და მუნ მყოფნი საქონლითა ივსებოდნენ. მოქალაქეთა სამსა ალაჯზედ ძვირფასი ფარხები ფიანდარად გაეშალათ. რა ქალაქის კარს მივიდნენ უარამანი მხეცდიგან

გადმოხტა, სხვანიც ფაღვეანნიც ცხენებიდამ გადმოხტდნენ და ხელმწიფეს ქვევითად წარმოუძღვენ. რა სხელმწიფეთ სარაიას მივიდნენ, ხელმწიფე უშანგი ცხენიდამ გადმოხტა და სარაიას შევიდნენ. უშანგ-შაჭი ბედნიერს ტახტსა დაბრძნდა, დიდებულნი და ფაღვეანნი თავ-თავის შესათერს ალაგს დასხდნენ, მოიღეს სუფრა და საკვირველი ღვინი გამართეს. მგოსანთა ჩანგთა ხმინობა გამრავლეს, და საამოს ხმით დამღეროდნენ.

რა ურამანი ღვინის სმით ზარხში შეიქმნა, გულში სიუვარულის ეშვი განურმავლდა. სარვიხურამანი ზირისშირ უჯდა და იმას თვალს არ აშორებდა. ქალის გონება მიჯნურობის ქამანდს შეეპურა და თავისი თავი ურამანის ჭირის სანაცვლოდ გაეხდა. რაჭინდ ხელმწიფემ უშანგ-შაჭისთვის მრავალი უცხო და საკვირველი ფეშქაშები მოაღებინა ისე რომ ერან-თურანთა დიდებულთა გაუკვირდათ. რაჭინდი და თავის ასული ზე აღზდგენ ხელცახცი კისერს გადაიკდეს, შემტოდესავით დადგენ და მოახსენეს: „*ბეი, შარიელა! ჩვენ მონანი თქვენნი ვართ ბრძანებისა თქვენის-მორჩილნი და რასაც გვიბრძანებ თქვენ სამსახურსა ზედ მათ ვიქნებით*“. უშანგმა მასუხად მიუგო: რაჭინდი, ინდოთ ხელმწიფე! თქვენ და თქვენი ასული სარვიხურამანი, ჩემი ძმა და შვილი ხართ. თქვენგან ამოდენა სიკეთის მოღებას გადავიხდი. შემდეგ ქეივან-შაჭა მოიხმო, იგი მსწრაფად მივიდა, კისრიდან ხელცახცი ახდა, უცხო სამოსლის მოღება ბძანა უშანგმა. მოიღეს, ორნივე მამა-შვილნი ძვირფასი სამოსლით შემოსეს, თავი თავს დაადგეს და თავ-თავის ალაგს დასხეს, დიდი ხადიში გამართეს, მამინ უშანგი გამხიარულდა და იმის ღაშქარს მრავალი წყალობა გასცა.

როდესაც ხადიში გაიყარა. რაჭინდი თავის სადგომს წავიდა. ერანელნი დიდებულნი და ფაღვეანნი შეიყარნენ და რაჭინდთან მივიდნენ—და კველუტა დედოფალი სარვიხურამანი ურამანისთვის სთხოვეს. რაჭინდმა დიდის სიხარულით იხება. მამინ ფაღვეანთა და დიდებულთა მადლი გადაუხადეს და ხვალისად ქორწინის თავდარიგი იწყეს, ამ ამბვის მსმენელნი ქალ-ურმანი დიდს სიხარულს მიეცნენ, მაგრამ არ იცოდნენ თუ დღეს მათთვის სამწუხარს დაჭბადებდა.

როდესაც უშანგ-ხელმწიფემ ინდოეთი დაიპურა, მას წინად რაც ცხენს ამხედრებულყო და ხმალი შემოერთვა, მას აქეთ ათას-შვიდას ომში გამარჯვებულყო. უოველივე ქვეყანა ხარობდა და ბძანებას მისსა მორჩილობდნენ. ფაღვეანებმა და სარდლებმა მშვიდდს საბედი ახსნეს და ხმალი ქრქაშს მიაქციეს. გაისმა ეს ამბავი უოველს ქვეყანას და შვიდთა იულიმთა შინა აღარა იყორა შეჭირვება გულთა მოქალაქეთასა.

წინადაც (ამის გაგრძელება მეორე კარში იხილეთ).

650025

დ. ა. კახანიანი

თბილისი, ბაჩის ქუჩაზე.

ისეთივე შემდეგ ვინაობა

„ყოთანაზობა“

კარიდან დაწყებული თექვსმეტ კაბიძე.

თელი კაბი ბოს 45 კანეიკი.

თვითმასწავლებლები ყველა ენაზე და სხვა და სხვა სახემართ
ანგმლოცები თვითმასწავლებელი კინოსი რუსული და აზერული ქარ-
თული ენაზე.

ხელოვნება მწველი წიგნების საწყობი იმყოფება მხოლოდ
მიდამოში.

წიგნები და მოჭაქრებს ქუჩაშიანთ აქედანვე გორაკში
დაკლებით.

აქვე ისეთდება სკოლებში სახმარებელი სახეობები
და ყოველგვარი ქართული, რუსული და სომხური
ლუბი და სხვ.

იხეჯდება და მომავალ თვეებში გამოვა მემორა კარი შარამანიანისა.
სხვა და სხვა სურათებით.

დასაწყისი მემორა კარისა:

აქა მოთხრობის ამბავი შარამანისა, შ.თრანისა, ბარამ ჯიბილისა და ბარდანქეშანისა, ბულისტამ-ბალირამის ხელმწიფის შაჰალი-შერიის მისაშველებლად წასვლისა. აქავე შარამანი აგან შარუნ-შაჰას თილისმის დარღვევა, სახელოვანთა შამბი-სარისა, აქვალისა და სხვათა მრავალთა დევთა სიკვდილი.

ფასი მქვსი შაური 30 კაპ.

ამა წიგნის მსურველს შეუძლიან მიიღოს სოლოლაკზე თავ. ნა-
ბალეონ აჩატუნის სახლებში, მელიქიშვილის და კაპ. სტამბაში.

შარამანიანის წიგნი შეადგენს თორმეტ კარს ე. ი. თორმეტ ნაწილს, რადგანაც დიდი ხარჯი და შრომა უნდოდა ჩვენ ვერ მოვახერხეთ სულ ერთათ დაბეჭდვა, ამისათვის ჩვენ ვბეჭდავთ თითო კარს ვიდრე თორმეტ კარამდის.